

หมวดที่ 2

คู่ความ

ข้อความเบื้องต้น

ตามหลักกฎหมายสารบัญญัติได้กำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลไว้ ซึ่งสิทธิและหน้าที่นี้อาจถูกกระทบกระทั่งได้ หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล ทั้งผู้ถูกระทบกระทั่งสิทธิและหน้าที่หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล และผู้ที่มากระทบกระทั่งสิทธิคงมิได้แต่เฉพาะบุคคลเท่านั้น บุคคลที่ถูกกระทบกระทั่งสิทธิ หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล เรียกว่าโจทก์ ส่วนผู้ที่มากระทบกระทั่งสิทธิและหน้าที่อันจะต้องถูกฟ้องร้องว่ากล่าวนี้ เรียกว่า จำเลย ทั้งโจทก์และจำเลยมีชื่อเรียกว่า “คู่ความ”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(11) ได้บัญญัติความหมายคำว่า “คู่ความ” หมายความว่า “บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาลและเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ”

จากบทบัญญัติที่กล่าวมานี้บุคคลที่เป็นคู่ความมีดังนี้

1. ตัวความเอง กล่าวคือ โจทก์ จำเลยในคดีและผู้ร้องสอดตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57

2. บุคคลผู้มีสิทธิกระทำแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมาย เช่น

ก. ผู้แทนโดยชอบธรรม (ป.พ.พ. มาตรา 21)

ข. ผู้อนุบาลของผู้ไร้ความสามารถ (ป.พ.พ. มาตรา 28)

ค. ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคล (ป.พ.พ. มาตรา 70)

ง. ผู้แทนเฉพาะคดี ตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคท้าย

3. ทนายความ

และหากตัวความเองหรือบุคคลผู้มีสิทธิกระทำแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมายจะไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาเอง อาจมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนในคดีก็ได้ บุคคลที่เป็นผู้แทนย่อมเป็นคู่ความด้วย (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 60 วรรคสอง)

สำหรับการอธิบายเกี่ยวกับเรื่องคู่ความจะแยกอธิบายดังนี้

1. ผู้ที่มีสิทธิเสนอคดีต่อศาลส่วนแพ่ง
2. ผู้ที่จะเป็นคู่ความได้
3. คู่ความร่วม
4. การร้องสอด
5. ผู้ดำเนินคดีแทนตัวความ

บทที่ 1

ผู้มีสิทธิเสนอคดีต่อศาลส่วนแพ่ง

ในการนำคดีเสนอต่อศาลนั้น มิใช่บุคคลใด ๆ จะทำได้เสมอไป ผู้ที่จะนำคดีเสนอต่อศาลได้จะต้องเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 เท่านั้น ซึ่งมาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาลบุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้

จากบทบัญญัติ มาตรา 55 นี้ได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสนอคดีแพ่งต่อศาลได้ 2 กรณีคือ

1. กรณีที่มีการโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่งคำว่า “สิทธิ” ได้แก่ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่ แต่ประโยชน์จะเป็นสิทธิหรือไม่ก็ต้องแล้วแต่ว่าบุคคลอื่นนี้มีหน้าที่ต้องเคารพหรือไม่ ถ้าบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพประโยชน์นั้นก็เป็สิทธิ กล่าวคือ ได้รับการรับรองและคุ้มครองของกฎหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 124/2487) ดังนั้น สิทธิใดที่มีกฎหมายรับรองคุ้มครองใครทำให้เสียหายแก่สิทธิ เช่นนี้เป็นผิดกฎหมายเหมือนกันหมด

สิทธิกับเสรีภาพ ในบางกรณีเรากล่าวว่าเป็นสิทธิที่จริงแล้วเป็นเสรีภาพ เช่น ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 31 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย” ฉะนั้น บุคคลจะพูด นั่ง นอน เดิน อ่าน เขียน ย่อมทำได้ เมื่อเราต้องการพูดมีคนมาปิดปากไม่ให้เราพูดเรียกว่าเขามาตัดเสรีภาพ เรามีใช้ตัดสิทธิ การที่เราห้ามไม่ให้ใครมาตัดเสรีภาพเราเรียกว่าสิทธิ สิทธิจึงกำกับอยู่กับเสรีภาพ หากใครมาตัดเสรีภาพเรา ถือว่าบุคคลนั้นกระทบกระเทือนสิทธิเราแล้ว

คำว่า “หน้าที่” หมายถึงสิ่งที่ต้องปฏิบัติหรืองดเว้นปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์แก่สิทธินั้น

สิทธิกับหน้าที่นี้เป็นของคู่กัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดมีสิทธิ อีกคนหนึ่งก็ย่อมมีหน้าที่ เช่น แดงให้ดำกู้เงินไปจำนวน 10,000 บาท กำหนดชำระคืนในวันที่ 1 ตุลาคม

2550 ครอบกําหนดคําไมชำระเงินกู้ให้แดง เช่นนี้ แแดงมีสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ที่เรียกร้องให้ชำระหนี้ได้ ส่วนตัวเองก็มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ แดงแดง เมื่อคําไมชำระหนี้ให้แดง เป็นการกระทำผิดหน้าที่ก็ย่อมเกิดความรับผิดชอบ ซึ่งความรับผิดชอบนี้เมื่อไปกระทบกระเทือนสิทธิใครเข้า ก็เรียกว่า "โต้แย้งสิทธิ"

อย่างไรก็ตาม ขอให้ทำความเข้าใจต่อไปว่า ความรับผิดชอบนี้มิใช่จะกระทบกระเทือน สิทธิแต่อย่างเดียว บางกรณีอาจกระทบกระเทือนหน้าที่ได้เหมือนกัน เช่น แแดงมีหน้าที่ เป็นผู้จัดการมรดก ถ้ามีใครมาขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของแดง ซึ่งการขัดขวางนี้ก็เป็น การกระทบกระเทือนถึงหน้าที่ของแดงนั่นเอง จึงถือเป็นการโต้แย้งหน้าที่

คําว่า "โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่" ในการพิจารณาว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ จะต้องเข้าใจคําว่าสิทธิ หรือหน้าที่ก่อน จึงพิเคราะห์ได้ว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ ดังกล่าวมาแล้วว่า ความรับผิดชอบเมื่อไปกระทบกระเทือนสิทธิหรือหน้าที่ผู้ใดเข้าถือว่าเป็นการ โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่บุคคลนั้นในการพิจารณาว่าเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิหรือกระทำ ผิดหน้าที่อย่างไร ต้องพิจารณาจากกฎหมายสารบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวอย่าง

1. การยืม หรือกู้ยืมเงินผู้ให้ยืมยอมมีสิทธิ ส่วนผู้ยืมมีหน้าที่ เมื่อผู้ยืมงดเว้น ปฏิบัติหน้าที่ยอมเกิดความรับผิดชอบไปกระทบกระเทือนสิทธิของผู้ให้ยืม เรียกว่า ผู้ให้ กู้ยืมเงินถูกโต้แย้งสิทธิ

2. การซื้อขาย ผู้ซื้อและผู้ขายต่างก็มีสิทธิและหน้าที่ซึ่งกันและกัน ฝ่ายผู้มี หน้าที่กระทำผิดหน้าที่ เกิดความรับผิดชอบไปกระทบกระเทือนสิทธิอีกฝ่ายหนึ่งเข้า ก็เรียกว่าเกิดการโต้แย้งสิทธิขึ้นแล้ว

3. ผู้จัดการมรดก ผู้จัดการมรดกยอมเป็นผู้มีหน้าที่จัดการทรัพย์สินอันเป็นมรดก เมื่อมีบุคคลใดมาขัดขวางการจัดการ การขัดขวางเป็นการกระทบกระเทือนหน้าที่จัดการ ทรัพย์สินอันเป็นมรดกของผู้จัดการมรดก จึงถือว่าผู้จัดการมรดกถูกโต้แย้งหน้าที่แล้ว

คําว่า "โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่" มิใช่เพียงแต่โต้แย้งถกเถียงกันเรื่องสิทธิหรือ หน้าที่เท่านั้น เช่น เหลืองขับรถโดยประมาทชนชาวบาดเจ็บ จะเห็นว่าชาวถูกโต้แย้งสิทธิ แล้ว โดยเหลืองกับชาวมิได้โต้เถียงเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ในการกระทำละเมิดของเหลืองเลย แต่ถือว่า เหลืองทำผิดหน้าที่จึงเกิดความรับผิดชอบไปกระทบกระเทือนสิทธิของชาว ซึ่งชาวมีสิทธิมิให้ใครมาทำร้ายร่างกายเขาได้

ที่จะถือเป็นการโต้แย้งสิทธิได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่มีสิทธิตามกฎหมายเสียก่อน เพราะถ้าไม่มีสิทธิตามกฎหมายแล้ว ก็ย่อมไม่อาจจะถูกโต้แย้งหรือรบกวนขัดสิทธิได้ ซึ่งสิทธินั้นหมายถึงประโยชน์ที่มีกฎหมายรับรองคุ้มครองให้

เมื่อมีสิทธิที่กฎหมายรับรองแล้ว กรณีที่จะถือว่ามีข้อโต้แย้งสิทธินั้นย่อมหมายความว่า มีผู้อื่นมากระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดอันถือได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธินั้น ๆ มิได้หมายถึงกับต้องมีการโต้เถียงกันในเรื่องสิทธินั้น ๆ กล่าวคือในบางกรณี แม้ไม่มีการโต้เถียงกันเลย ก็ถือเป็นการโต้แย้งสิทธิแล้ว เช่น สัญญาเช่าระงับแล้วผู้ให้เช่าจึงแจ้งให้ผู้เช่าขนย้ายออกไป ผู้เช่าก็ยอมรับว่าสัญญาเช่าระงับแล้ว และก็รับปากว่าจะขนย้าย แต่ก็ยังคงอยู่ต่อมา เช่นนี้ก็ถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิแล้ว แม้จะมีได้มีการโต้เถียงขัดแย้งกันเลย ทั้งนี้เพราะการที่ผู้เช่ายังคงขึ้นอยู่ในที่เช่าต่อมาทั้ง ๆ ที่สัญญาเช่าระงับแล้วเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดเข้าไปในขอบเขตแห่งสิทธิของผู้ให้เช่าอันถือได้ว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของผู้ให้เช่าแล้ว

ในทางกลับกัน บางกรณีแม้จะมีการโต้เถียงขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ก็ยังไม่ถือได้ว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 877/2497 จำเลยเข้าไปในบ้านโจทก์ พาลหาเรื่องตำว่า ชูเชิญโจทก์แล้วก็ออกจากบ้านไป โจทก์กลัวว่าจำเลยจะเข้าไปในบ้านโจทก์อีก จึงฟ้องขอให้ศาลห้ามมิให้จำเลยเข้าไป จำเลยให้การไม่ยืนยันสิทธิที่จะเข้าบ้านโจทก์ เป็นแต่ปรากฏตามเหตุการณ์ว่ายังมีภาระที่ต้องเข้าไปในบ้านโจทก์อีก เพียงเท่านั้นยังไม่เป็นการโต้แย้งสิทธิอันโจทก์จะมาฟ้องขอให้ห้ามจำเลยได้ โจทก์เสียหายอย่างใดก็ชอบที่จะเรียกร้องเอาได้เท่านั้น

ข้อสังเกต ตามคำพิพากษานี้ การที่จำเลยเข้าไปในบ้านโจทก์และชูเชิญตำว่าโจทก์นั้น ย่อมถือเป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ที่จะเรียกเอาค่าเสียหายได้แล้ว แต่โจทก์มิได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลย กลับฟ้องขอให้ห้ามมิให้จำเลยเข้าไปในบ้านโจทก์อีก ซึ่งขณะที่ฟ้องก็มิได้ปรากฏว่าจำเลยยังขึ้นอยู่ในบ้านโจทก์ ดังนั้นจึงไม่ถือว่ามีข้อโต้แย้งสิทธิของโจทก์

การที่จะพิจารณาว่ามีข้อโต้แย้งสิทธิหรือไม่นั้น ย่อมต้องดูในขณะที่ฟ้องว่า เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องนั้นมีการกระทำของจำเลยที่ถือว่าโต้แย้งสิทธิหรือไม่ ถ้าในขณะที่ฟ้องยังไม่มีการโต้แย้งสิทธิซึ่งทำให้โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องได้แล้วนั้น แม้ต่อมาจะเกิดข้อโต้แย้ง

สิทธิขึ้นในระหว่างพิจารณาคดี เช่นนี้ก็ไม่ทำให้ฟ้องที่โจทก์ฟ้องโดยไม่มีอำนาจนั้นกลับตีขึ้นได้ เช่น ก. กู้เงิน ข. โดยไม่มีกำหนดเวลา ซึ่งจะถือว่า ก. ผิดนัดเป็นการโต้แย้งสิทธิ ข. ต่อเมื่อ ก. ได้ทวงถามแล้ว แต่ปรากฏว่า ข. นัดตีมาฟ้องเรียกเงินจาก ก. โดยมีได้ทวงถามก่อน เช่นนี้ถือว่ายังไม่มีข้อโต้แย้งสิทธิ แม้ต่อมา ข. จะได้ทวงถามจาก ก. และ ก. ไม่ชำระ ก็ไม่ทำให้ฟ้องนั้นกลับตีขึ้น

ข้อที่ยากและเป็นปัญหาสำคัญที่สุดก็คือว่า กรณีใดจึงจะถือได้ว่าการล่วงล้ำเข้าไปในขอบเขตแห่งสิทธิอันจะถือได้ว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิ ซึ่งย่อมต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปว่าในเรื่องนั้นมีกฎหมายรับรองสิทธิแล้วหรือยัง

กรณีละเมิดต่อทรัพย์สินที่อยู่ในครอบครองของผู้ที่มีเจ้าของนั้น ต้องดูว่าผู้ครอบครองนั้นมีสิทธิที่จะได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นหรือไม่ ถ้าผู้ครอบครองไม่มีสิทธิที่จะได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นเลย เช่นผู้รับฝากทรัพย์สิน ผู้รับจ้างซ่อม เมื่อมีการละเมิดต่อทรัพย์สิน ย่อมถือว่าเจ้าของทรัพย์สินเท่านั้นที่ถูกโต้แย้งสิทธิ ผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินนั้นไ้หาได้ถูกโต้แย้งสิทธิใดไม่

แต่ในกรณีที่ผู้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้วันนั้นมีสิทธิที่จะได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นด้วย เมื่อมีการทำละเมิดให้ทรัพย์สินนั้นเสียหายจนผู้ครอบครองไม่อาจจะได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ตามปกติ เช่นนี้ย่อมถือว่าผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ถูกโต้แย้งสิทธิแล้ว จึงฟ้องผู้ทำละเมิดได้ เช่น ผู้ยืม หรือผู้เช่า หรือผู้เช่าซื้อ จึงมีอำนาจฟ้อง

สรุป การโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่คือการกระทำหรืองดเว้นกระทำการอย่างใด ๆ ของบุคคลหนึ่งเป็นเหตุให้ขัด หรือละเมิด หรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลอื่นที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมาย และก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องแก่บุคคลอื่นนั้น การกระทำหรืองดเว้นการกระทำการอย่างใด ๆ นั้นถือได้ว่าเป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่¹

เมื่อมีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ ผู้ถูกโต้แย้งย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองป้องกันตามกฎหมาย โดยผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ย่อมอ้างสิทธิหรือหน้าที่เหนือบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมาโต้แย้ง และฝ่ายที่มาโต้แย้งนี้ได้ปฏิเสธสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลที่ถูก

¹ ประพนธ์ ศาคะมาน, ศาสตราจารย์, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาคความแพ่งเรื่องคู่ความ (พระนคร: แสงทองการพิมพ์, 2515), หน้า 2.

โต้แย้ง ฝ่ายที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่จึงต้องเสนอคดีของตนต่อศาล เพื่อพิจารณาพิพากษาให้เป็นผลปลดเปลื้องการโต้แย้งสิทธินั้น ทั้งนี้ โดยผู้ถูกโต้แย้งมีฐานะเป็น "โจทก์" ยื่นฟ้องผู้โต้แย้งซึ่งมีฐานะเป็น "จำเลย" เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาให้ห้ามจำเลยโต้แย้งสิทธิต่อไป หรือให้ปฏิบัติหน้าที่ของจำเลยที่มีต่อโจทก์ และในบางกรณีที่โจทก์ก็มีสิทธิเรียกค่าเสียหาย อันเนื่องจากการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของจำเลยอีกด้วย กรณีนี้เรียกว่า "คดีมีข้อพิพาท"

ข้อสังเกต

1. สำหรับผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่นี้จะเสนอคดีต่อศาล จะต้องปรากฏว่าผู้นั้นถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่อย่างแท้จริง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1357/2496) และโดยตรง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1035/06, 1642/06, 74/07) ในกรณีเรื่องละเมิดสิทธิสาธารณะ อาจกล่าวได้ว่าราษฎรทุกคนถูกโต้แย้งสิทธิด้วยกันทุกคน เพราะแต่ละคนมีสิทธิได้รับประโยชน์จากสิทธินั้น ๆ แต่ผู้มีสิทธิฟ้องในเรื่องนี้ควรเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีอำนาจปกครองดูแลสาธารณสมบัติที่ถูกละเมิดนั้น ๆ เท่านั้น ส่วนราษฎรที่ถูกโต้แย้งสิทธิด้วยนั้นจะฟ้องร้องได้ต่อเมื่อสิทธิของเขาถูกโต้แย้งโดยตรง หรือถือว่าเขาได้รับความเสียหายพิเศษ

2. การโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ต้องมีอยู่ก่อนหรือขณะเสนอคำฟ้อง แม้ภายหลังเสนอคำฟ้องแล้วสิทธินั้นได้หมดไปหรือโอนไปเสียแล้ว ก็ถือว่าการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ยังมีอยู่ต่อไป เช่น นายเก่งเป็นเจ้าของที่ดินฟ้องขับไล่ นายลุยซึ่งเข้ามาอยู่ในที่ดินนั้นโดยไม่มีสิทธิระหว่างพิจารณา นายเก่งโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้นายหนุ่ย อำนาจฟ้องของนายเก่งที่บริบูรณ์อยู่แล้วยังคงมีผลอยู่ต่อไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 589/2538 และ 3574/2542)

การเสนอคดีต่อศาลส่วนแบ่งกรณีมีการโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่นี้เป็นเรื่องที่จะต้องฟ้องบุคคลผู้ซึ่งโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่เป็นจำเลยซึ่งจำเลยอาจเถียงได้ว่าเขามีได้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์ จึงเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องฟังจากพยานทั้งสองฝ่ายว่าจะเชื่อตามคำกล่าวหาของโจทก์หรือตามข้อโต้แย้งจำเลย ดังนั้น การดำเนินคดีในกรณีนี้จึงเรียกว่า "คดีมีข้อพิพาท" เพราะประกอบด้วยบุคคลสองฝ่าย ๆ หนึ่งเรียกว่า "โจทก์" อีกฝ่ายเรียกว่า "จำเลย"

ตัวอย่างกรณีที่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่

1) เรื่องสัญญา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1196/2492 สิทธิอันเกิดจากสัญญา เป็นคนละตอน กับสิทธิฟ้องร้องอันเกิดจากสัญญานั้น เมื่อบุคคลทำสัญญากันแล้ว ต่างฝ่ายต่างดำเนินการ ตามสิทธิและหน้าที่ของตนอันเกิดจากสัญญานั้นได้ จะเกิดสิทธิฟ้องร้องเพื่อบังคับตาม สิทธิอันเกิดแต่สัญญานั้นก็ต่อเมื่อมีการผิดสัญญา หรือที่เรียกว่ามีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่อันเกิดจากสัญญานั้นตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55

คำพิพากษาฎีกาที่ 212/2493 ผู้ซื้อที่ดินยอมฟ้องขับไล่ผู้ที่อาศัยอยู่ใน ที่ดินนั้นได้ แม้สัญญาซื้อขายจะเกิดจากกลฉ้อฉลหรือไม่ก็ไม่เกี่ยวกับผู้อาศัย และหาก ผู้อาศัยทำให้เกิดเสียหายแก่ที่ดินที่ได้ซื้อแล้ว ผู้ซื้อยอมฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้อาศัยได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 656/2496 สัญญาขายที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ผู้ซื้อ วางมัดจำและชำระราคาบางส่วนแล้ว ผู้ขายมอบทรัพย์ให้ผู้ซื้อโดยสัญญาจะโอนให้ ภายหลัง เป็นสัญญาจะซื้อขาย ผู้ขายมอบการยึดถือทรัพย์ให้ ไม่ได้มอบความเป็นเจ้าของ ให้ผู้ซื้อ ผู้ซื้อยังไม่มีสิทธิในทรัพย์ มีเพียงสิทธิตามสัญญาเหนือคู่สัญญาเท่านั้น ผู้ซื้อจะ ฟ้องผู้อื่นที่เถียงกรรมสิทธิ์ให้คืน หรือไม่ให้เกี่ยวข้องกับทรัพย์นั้นไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1268/2493 โจทก์ฟ้องว่าโจทก์ได้เสนอบริการ กระดาษแก่จำเลย จำเลยได้สนองรับซื้อกระดาษนั้นตามคำเสนอของโจทก์แล้ว แต่ต่อมา บิดพลิ้วไม่ยอมทำสัญญาซื้อขายกระดาษกับโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย จึงขอให้ศาลแสดงว่าการกระทำระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นสัญญาจะซื้อขายมีผลผูกพัน และบังคับได้ตามกฎหมาย ดังนี้ ยังไม่เป็นเหตุผลที่โจทก์จะต้องมาขอใช้สิทธิทางศาลตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55 เพราะเป็นเรื่องขอให้แสดงว่าได้มีการตกลงจะทำสัญญาระหว่าง โจทก์จำเลยแล้วหรือไม่เท่านั้น ถ้าโจทก์ยืนยันว่าได้มีการตกลงกับจำเลยแล้วและจำเลย กระทำผิดข้อตกลงอย่างใด โจทก์ชอบที่จะฟ้องร้องว่ากล่าวในทางนั้น คดีเรื่องนี้จึงยังไม่ เป็นมูลกรณีที่จะฟังฟ้องร้องกัน

2) สัญญาเช่าทรัพย์

(1) ผู้เช่าไม่มีสิทธิฟ้องขับไล่ผู้ที่อยู่ในห้องเช่านั้นมาก่อนและไม่ยอม ออก เมื่อผู้เช่าได้ทำสัญญาเช่าแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 661/2494, 1414/2496, 676-689/2498, 1717/2500)

ข้อสังเกต ผู้เช่าจะต้องได้เข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าก่อน

จึงเกิดสิทธิ

(2) ผู้เช่าขอชำระค่าเช่าที่ค้างชำระ แต่ผู้ให้เช่าไม่ยอมรับและยังห้ามไม่ให้ผู้เช่าชำระด้วย ผู้ให้เช่ามาฟ้องเรียกค่าเช่าที่ค้างชำระนั้นไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1841/2497)

(3) โจทก์ซึ่งเป็นผู้เช่าที่ดินคนใหม่จะฟ้องขับไล่ และให้รื้อสิ่งปลูกสร้างที่มีผู้ปลูกไว้โดยได้รับอนุญาตจากผู้เช่าคนเดิมไม่ได้ เพราะโจทก์กับผู้นั้นต่างไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน และผู้นั้นก็ได้ครอบครองโดยอาศัยสิทธิของโจทก์แต่อย่างใด (คำพิพากษาฎีกาที่ 774-776/2505)

(4) เมื่อการเช่าที่ดินไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ โจทก์ยอมฟ้องขับไล่ได้ จะอ้างว่าโจทก์ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1141-1157/2509)

(5) ทำสัญญาเช่าห้องจากเจ้าของเดิมแล้วนำมาให้เช่าช่วงเมื่อมีผู้เช่ามาอยู่ในห้องนั้นโดยละเมิด ผู้เช่าช่วงยอมมีสิทธิฟ้องขับไล่ผู้ละเมิดได้ แม้สัญญาเช่าเดิมและสัญญาเช่าช่วงจะสิ้นกำหนดเวลาแล้วก็ตาม เพราะเมื่อผู้เช่าช่วงยังไม่ส่งคืนห้องให้ผู้ให้เช่า ผู้เช่าช่วงยอมมีสิทธิดีกว่าผู้ละเมิด

3) เช่าซื้อ

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 1008/2506 ผู้เช่าซื้อรถยนต์ที่ชำระเงินค่าเช่าซื้อยังไม่ครบถ้วน เมื่อมีใครมาทำละเมิดแก่รถยนต์ที่เช่าซื้อจนเกิดเสียหาย และขาดประโยชน์การใช้ ย่อมถือว่าผู้เช่าซื้อเป็นผู้เสียหาย และมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิดนั้นได้

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 545/2509 เมื่อผู้เช่าซื้อผิดสัญญาเช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาแล้ว นอกจากมีสิทธิรับเงินค่าเช่าซื้อที่ชำระไว้แล้ว ผู้ให้เช่าซื้อยังมีสิทธิฟ้องเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อค้างชำระอยู่ก่อนเลิกสัญญาได้

4) สิทธิเกี่ยวกับการใช้สาธารณประโยชน์

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 1035/2506 แม้โรงเรือนของจำเลยจะไม่บังที่ดินของโจทก์ด้านถนนหลวง แต่ก็ปลูกอยู่ในที่ชายตลิ่งด้านที่ดินโจทก์ติดริมคลองเป็นที่กีดขวางระหว่างที่ดินของโจทก์กับคลองทำให้ที่ดินของโจทก์ด้านนั้นถูกลดทอนความสะดวกไปบ้าง โจทก์ยอมมีสิทธิที่จะฟ้องจำเลยให้รื้อถอนโรงเรือนไปเสียได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1337

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 74/2507 เจ้าของที่ดินซึ่งมีเขตจดแม่บ้าน มีสิทธิฟ้องผู้ปลูกอยู่ในที่ชายตลิ่งกึ่งขวางปิดกั้นหน้าที่ดินนั้นให้รื้อถอนเรือนออกไปได้ แม้ที่ปลูกเรือนจะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินก็ตาม

(3) คำพิพากษาฎีกาที่ 39/2495 ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันนั้น ผู้ใดหากรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองแต่ประการใดไม่ แต่เมื่อมีผู้ไปปลูกโรงเรือนอยู่ในที่สาธารณสมบัติดังกล่าวแล้ว มีผู้อื่นไปรื้อเสีย แล้วปลูกเรือนของตนขึ้นแทนบ้างเช่นนี้ ย่อมถือว่าเป็นการรบกวนสิทธิของผู้ปลูกโรงเรือนคนแรกในอันที่จะใช้ที่สาธารณสมบัติ และถือว่าผู้ปลูกโรงเรือนคนแรกได้รับความเสียหายเป็นพิเศษ จึงยอมมีสิทธิฟ้องให้ผู้ปลูกโรงเรือนคนหลังรื้อโรงเรือนที่ปลูกนั้นไปให้พื้นที่นั้นได้

(4) คำพิพากษาฎีกาที่ 1138-1139/2501 จำเลยปิดกั้นทางสาธารณะ ทำให้โจทก์ซึ่งมีที่ดินริมทางใช้ทางนั้นไม่ได้ โจทก์เสียหายเป็นพิเศษ จึงฟ้องให้เปิดทางได้

5) สิทธิครอบครอง

(1) ที่ดินมีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ อ่างครอบครองตาม ป.พ.พ. มาตรา 1982 ได้

(2) ที่ดินมือเปล่า

คำพิพากษาที่ 1197/2492 ผู้ที่อ้างว่าได้ก่อสร้างที่ดินถือกรรมสิทธิ์มาช้านาน แต่ไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน ไม่มีอำนาจมายื่นคำร้องขอต่อศาลและขอให้ไต่สวนเพื่อแสดงกรรมสิทธิ์และสั่งสำนักงานที่ดินออกโฉนดได้

(3) คำพิพากษาฎีกาที่ 1060/2507 การได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินตาม ป.พ.พ. มาตรา 1382 ย่อมหมายถึงการครอบครองที่ดินที่ผู้อื่นมีกรรมสิทธิ์ เมื่อที่ดินที่ผู้ร้องครอบครองเป็นที่ดินไม่มีโฉนดหรือยังไม่เคยมีกรรมสิทธิ์ ผู้ร้องจะใช้สิทธิทางศาลเสนอคดีไม่มีข้อพิพาทขอให้ศาลแสดงว่าผู้ร้องมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นหาได้ไม่

กรณีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลแสดงว่าที่นามีใบไต่สวนเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ร้องโดยการครอบครองตาม ป.พ.พ. มาตรา 1382 นั้นไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้ร้องขอให้ศาลแสดงกรรมสิทธิ์ได้ศาลย่อมยกคำร้องขอของผู้ร้อง

6) สัญชาติ

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 1113/2495 คนต่างด้าวจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้เพียงใดหรือไม่เป็นเรื่องระหว่างรัฐกับคนต่างด้าว เมื่อคนต่างด้าวได้รับมรดกที่ดินของ

มารดาคนต่างด้าวผู้เป็นบิดา ก็ย่อมมีสิทธิเหนือที่ดินนั้น และย่อมมีสิทธิฟ้องผู้เช่าที่ดินนั้น เมื่อผู้เช่าผิดสัญญาเช่าได้

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 1317/2495 การร้องขอต่อศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทอ้างว่าตนเป็นคนไทย แต่บิดาไปขอจดทะเบียนว่าเป็นคนต่างด้าว จนพนักงานเจ้าหน้าที่ออกใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวให้ยึดถือเป็นการผิดพลาดจึงขอให้ศาลแสดงว่าผู้ร้องเป็นบุคคลสัญชาติไทยนั้น ไม่ใช่กรณีจะต้องใช้สิทธิทางศาลตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55 จึงจะมายื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ได้ หากจะถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิก็ชอบที่จะดำเนินการฟ้องร้องผู้ที่ได้แย้งสิทธิตนเป็นคดีมีข้อพิพาท

(3) คำพิพากษาฎีกาที่ 1559/2495 คนต่างด้าวฟ้องขอให้ศาลแสดงว่าตนเป็นคนออกเงินซื้อที่ดินเพื่อให้เป็นกรรมสิทธิ์ของบุตรผู้มีสัญชาติไทย แต่ลงชื่อผู้อื่นในโฉนดเพื่อความสะดวก จึงขอให้เพิกถอนชื่อผู้อื่นนั้นออกจากโฉนดแล้วลงชื่อบุตรแทน ศาลย่อมพิพากษาแสดงว่าคนต่างด้าวผู้ฟ้องเป็นผู้ออกเงินซื้อที่ดินให้

ข้อสังเกต คนต่างด้าวเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินไม่ได้ แต่ออกเงินและใส่ชื่อบุตรได้

(4) คำพิพากษาฎีกาที่ 1612/2497 ร้องขอให้ศาลไต่สวนแสดงว่าเป็นคนไทยเพิกถอนใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวซึ่งผู้ร้องได้มาโดยสำคัญผิดว่าตนเป็นคนต่างด้าว จะร้องเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทไม่ได้

ข้อสังเกต การได้สัญชาติเป็นไปตามกฎหมายสัญชาติ หากมีผู้โต้แย้งต้องดำเนินคดีเป็นข้อพิพาท

(5) คำพิพากษาฎีกาที่ 657/2498 การร้องขอพิสูจน์สัญชาติตาม พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.2493 มาตรา 43 นั้น ถ้าได้ยอมแสดงตัวเป็นคนต่างด้าวรับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวไปแล้วก็ไม่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับ พ.ร.บ.คนเข้าเมืองจะมาร้องตามกฎหมายนั้นไม่ได้ นอกจากจะฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาทตามปกติ

(6) คำพิพากษาฎีกาที่ 1783/2499 เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองกรมตำรวจมีหนังสือ หรือคำสั่งแจ้งให้โจทก์ทราบเพื่อให้โจทก์ออกไปนอกราชอาณาจักรเนื่องจากคณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมืองลงมติว่าโจทก์เป็นคนต่างด้าวนั้น โจทก์ยอมฟ้องกรมตำรวจเป็นจำเลยขอให้ศาลแสดงว่าโจทก์มีสัญชาติไทยได้

(7) คำพิพากษาฎีกาที่ 1669/2505 ตาม พ.ร.บ. คนเข้าเมือง มาตรา 43 บุคคลย่อมร้องขอพิสูจน์สัญชาติต่อศาลได้โดยไม่ต้องมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของตนแต่อย่างใด

คนไทยออกไปอยู่ต่างประเทศแล้วเดินทางกลับเข้ามาอย่างคนต่างด้าว ครั้นเข้ามาแล้วได้นำหลักฐานไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่กองตรวจคนเข้าเมืองว่าเป็นคนไทย แต่ทางกองตรวจคนเข้าเมืองไม่ยอม ดังนี้ ถือได้ว่าถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55 แล้ว (คำพิพากษาฎีกา 349/2506)

(8) คำพิพากษาฎีกาที่ 150/2506 เมื่อเจ้าหน้าที่กองตรวจคนเข้าเมืองสั่งไม่ให้อยู่ในราชอาณาจักรและให้ออกไปให้พ้น ถ้าผู้นั้นได้โต้แย้งคำสั่งว่าเขาเป็นคนเกิดในประเทศไทยจะแต่งทนายร้องขอให้ศาลวินิจฉัยดังนี้ ถือว่ามีข้อโต้แย้ง ขอบที่จะฟ้องศาลได้

(9) คำพิพากษาฎีกาที่ 995/2510 กรณีที่ผู้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนทะเบียน คนต่างด้าว เพื่อมิให้การมีสัญชาติของผู้ร้องต้องเป็นปัญหาต่อไปนั้น กฎหมายหาได้ให้สิทธิที่จะเสนอคดีเช่นนี้ต่อศาลไม่ ผู้ร้องจึงจะขอให้ศาลมีคำสั่งในเรื่องนี้โดยอาศัย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55 ไม่ได้

7) การฟ้องขอให้เพิกถอนการเรียกเก็บภาษี

ผู้ใดไม่ยื่นรายการและเสียภาษีตามที่ประมวลรัษฎากรได้กำหนดไว้หรือยื่นแล้วแต่ไม่ถูกต้อง เจ้าพนักงานประเมินย่อมมีอำนาจประเมินเรียกเก็บภาษีจากผู้นั้นได้ หากผู้นั้นเห็นว่าไม่ถูกต้อง ขอบที่จะอุทธรณ์การประเมินต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งการประเมิน ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในเวลาดังกล่าว การประเมินนั้นเป็นอันยุติ ผู้มีหน้าที่เสียภาษีต้องเสียภาษีตามที่ได้รับแจ้งการประเมิน จะรื้อฟื้นนำมาฟ้องร้องหาได้ไม่ แต่ถ้าผู้มีหน้าที่เสียภาษีอุทธรณ์การประเมินและคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์เห็นว่าการประเมินถูกต้องแล้วเช่นนี้ถือว่ามีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ ผู้มีหน้าที่เสียภาษียื่นฟ้องขอให้เพิกถอนการเรียกเก็บภาษีตามมาตรา 55 ได้ อย่างไรก็ตาม ในระหว่างที่คณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ยังมีคำวินิจฉัย ถือว่าข้อโต้แย้งยังไม่ได้เกิดขึ้น ผู้มีหน้าที่เสียภาษียังไม่มีอำนาจฟ้องขอให้เพิกถอนการเรียกเก็บภาษี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1326/2530)

8) คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับอำนาจฟ้องกรณีอื่น ๆ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1008/2506 ผู้เช่าซื้อรถยนต์ที่ชำระเงินค่าเช่าซื้อ ยังไม่ครบถ้วน เมื่อมีใครมาทำละเมิดแก่รถยนต์ที่เช่าซื้อจนเกิดเสียหายและขาดประโยชน์ การไต่ถามถือว่าผู้เช่าซื้อเป็นผู้เสียหาย และมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำ ละเมิดนั้นได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 489/2524, 19/2523)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1603/2534 โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยส่งมอบหนังสือ รับรองการทำประโยชน์ โดยอ้างว่ามีสิทธิในที่ดินเพียงผู้เดียวไม่ได้ฟ้องในฐานะเป็น ผู้จัดการมรดก เมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติได้ว่าโจทก์จำเลยต่างมีสิทธิในที่ดินในฐานะ เจ้าของรวม จำเลยได้ถึง น.ส.3 โดยอาศัยสิทธิการเป็นเจ้าของรวมมาตั้งแต่แรก โจทก์ เพิ่งได้รับสิทธิเป็นเจ้าของรวมในที่ดินภายหลัง จึงไม่ถูกโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับการถือ น.ส.3 จึงไม่มีสิทธิขอให้จำเลยส่งมอบ น.ส.3

คำพิพากษาฎีกาที่ 768/2534 หากโจทก์เห็นว่าข้อตกลงในสัญญา ประนีประนอมยอมความที่ศาลพิพากษาความยอมนั้นไม่ถูกต้อง ก็ชอบที่จะอุทธรณ์ คำพิพากษาความยอมดังกล่าวได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 138 เมื่อโจทก์ไม่ใช้สิทธิอุทธรณ์ และคดีถึงที่สุดไปแล้ว โจทก์จึงไม่มีสิทธิที่จะฟ้องขอให้เพิกถอนสัญญาประนีประนอม ยอมความเป็นคดีใหม่ได้อีก การบังคับคดีเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ นั้น ต้องว่ากล่าวกันในคดีที่มีคำพิพากษาคตามยอม ไม่มีอำนาจมาฟ้องบังคับเป็นคดีใหม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 16/2534 จำเลยที่ 1 ทำสัญญากู้ยืมเงินโจทก์ไว้ แม้เงินกู้ที่จำเลยที่ 1 รับไป จะเป็นเงินของมารดาโจทก์ และมารดาโจทก์เป็นผู้มอบเงินกู้ให้แก่ จำเลยที่ 1 ก็เป็นเรื่องที่มารดาโจทก์มีเจตนาช่วยออกเงินกู้แทนโจทก์ซึ่งเป็นบุตร โจทก์ใน ฐานะเป็นผู้ให้กู้จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ 1 ในฐานะผู้กู้ และฟ้องจำเลยที่ 2 ในฐานะผู้ค้ำประกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 220/2522 บ้านของ พ. ปลุกอยู่ในที่ดินที่ พ. เช่า ผู้ร้องครอบครองบ้านหลังดังกล่าวมา 15 ปี ได้กรรมสิทธิ์และเสียค่าเช่า ไม่มีกฎหมายให้ ผู้ร้องใช้สิทธิทางศาล ร้องขอให้ศาลแสดงกรรมสิทธิ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 1168/2514 โจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินร่วมกับ ผู้อื่นโดยต่างแบ่งกันครอบครอง แต่ยังไม่ได้กำหนดเขตที่ดินเป็นสัดส่วนแน่นอน กรณีต้อง บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยกรรมสิทธิ์รวม เมื่อโจทก์ขอรังวัดแบ่งแยกที่ดิน จำเลยคัดค้านว่า รังวัดรุกล้ำเขตที่ดินของจำเลย โจทก์มีอำนาจฟ้องได้

ข้อสังเกต เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์รวมนั้นหากมีผู้ใดมาละเมิดทรัพย์สินอันมีกรรมสิทธิ์รวม เจ้าของกรรมสิทธิ์คนใดคนหนึ่งมีอำนาจฟ้องผู้ทำละเมิดได้ เพราะเป็นการรักษาสิทธิในทรัพย์สินนั้น เว้นแต่จะได้แบ่งทรัพย์สินเป็นสัดส่วนแน่นอนแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1508/2531 โจทก์สมัครใจวิวาทต่อสู้กับจำเลย เป็นการยอมรับผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือไม่ได้ว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย

คำพิพากษาฎีกาที่ 4224/2533 การสร้างสะพานลอยคนเดินข้ามเป็นกรณีพิพาทเป็นเรื่องที่กรุงเทพมหานครจำเลยที่ 2 เป็นผู้ดำเนินการ ถึงแม้จะมีการเสนอเรื่องไปให้สำนักนโยบายและแผนมหาดไทยหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยจำเลยที่ 1 ด้วย แต่หน่วยงานดังกล่าวและจำเลยที่ 2 ก็เป็นนิติบุคคลต่างหากจากจำเลย ที่ 1 ดังนั้น โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ 1

คำพิพากษาฎีกาที่ 85/2533 ดิม จ. มารดาโจทก์ กับ ล. ครอบครัวที่ดินร่วมกัน ต่อมาบุคคลทั้งสองได้แยกกันครอบครองเป็นสัดส่วน โดย จ. ครอบครองที่พิพาท ส่วนที่ดินที่เหลือ ล. ครอบครอง โดยโจทก์ได้ครอบครองที่พิพาทตั้งแต่ จ. ยังไม่ถึงแก่กรรมตลอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้ต่อมา ล. จะขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ดินทั้งแปลงรวมทั้งที่พิพาท แล้วทำนิติกรรมยกให้จำเลยทั้งสอง โดยทั้ง ล. และจำเลยทั้งสองไม่ได้เข้าครอบครองที่พิพาทเลย ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการแย่งการครอบครอง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1375 โจทก์จึงเป็นผู้มีสิทธิครอบครองที่พิพาทมีอำนาจฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 763/2533 โจทก์ที่ 1 มิได้ลงลายมือชื่อในใบแต่งตั้งนายความ แม้โจทก์ที่ 1 จะรับรองหรือให้สัตยาบันการแต่งตั้งก็ไม่ทำให้การแต่งตั้งนั้นสมบูรณ์ขึ้นมาได้โจทก์ที่ 1 จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1397/2533 เมื่อโจทก์และ อ. บุตรโจทก์ต่างเป็นเจ้าของร่วมกันในสิทธิการเช่าตึกพิพาท โดยโจทก์ให้จำเลยที่ 1 เป็นผู้ถือสิทธิการเช่าแทน และต่อมาจำเลยที่ 1 ได้โอนเป็นชื่อของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นตัวแทนของ อ. ให้เป็นผู้ถือสิทธิการเช่าแทน โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องให้เพิกถอนการจดทะเบียนโอนสิทธิการเช่าระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1083/2532 ก. เป็นเจ้าของที่ดินมือเปล่า ข. ได้ยื่นคำร้องขอออกโฉนดที่ดินแปลงดังกล่าว ต่อ ค. ซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน ก. คัดค้าน ค. ได้มีคำสั่งให้ออกโฉนด ดังนี้ ก. จะฟ้อง ค. ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1475/2532 ได้ชำระหนี้แล้วจะมาร้องขอให้ศาลสั่งว่าหนี้ระงับไม่ได้ การที่หนี้จะระงับเป็นไปตาม ป.พ.พ. บรรพ 2 หมวด 5 ส่วนที่ 1

2. กรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล หมายความว่า เป็นกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้สิทธิ มิใช่ว่าเพียงแต่อยากจะใช้สิทธิเท่านั้น คำว่า "ต้องใช้" นี้จึงเป็นเรื่องที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลเพราะเหตุว่าความจำเป็นเกิดขึ้นจากกฎหมายบัญญัติไว้ตามกฎหมายสารบัญญัติ การใช้สิทธิทางศาลในข้อนี้เป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาลจริง ๆ เพื่อให้ศาลแสดงสิทธิของตน แม้บางกรณีจะไม่มีผู้ใดโต้แย้งสิทธิ หน้าที่ แต่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล โดยขอสิทธิจากศาลหรือขอให้ศาลมีคำสั่งเสียก่อนจึงจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีผลตามที่กฎหมายรับรองไว้ได้ ส่วนกรณีใดบ้างจะต้องใช้สิทธิทางศาลต้องพิจารณาจากกฎหมายสารบัญญัติ เช่น การร้องขอตั้งผู้ปกครองผู้เยาว์ การขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถและตั้งผู้อนุบาล เป็นต้น แต่ถ้าเรื่องใดไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าจำเป็นต้องขอสิทธิจากศาลแล้วจะมาขอใช้สิทธิทางศาลไม่ได้ เช่น คนมีสัญชาติไทยอยู่แล้วจะมาขอให้ศาลสั่งแสดงว่าตนเป็นคนไทยอีกไม่ได้

การดำเนินคดีในกรณีนี้จะต้องปรากฏว่า กรณีใดมีกฎหมายสารบัญญัติรับรองให้บุคคลใดใช้สิทธิทางศาลแล้ว บุคคลนั้นย่อมมีอำนาจที่จะเสนอคดีต่อศาลได้ คำพิพากษาฎีกาที่ 3154/2528 บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 มิได้หมายความว่าใครต้องการใช้สิทธิทางศาลก็ใช้ได้ตามอำเภอใจ แต่เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาด้วยว่ามีกฎหมายสารบัญญัติสนับสนุนว่าเป็นกรณีจำเป็นจะต้องมาร้องขอต่อศาลเพื่อรับรองหรือคุ้มครองตามสิทธิของตนที่มีอยู่จึงจะใช้สิทธิทางศาลได้เป็นคดีมีข้อพิพาทไป เสมือนว่าผู้ร้องเริ่มคดีเป็นโจทก์และผู้คัดค้านเป็นจำเลย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 (4))

ฎีกาที่ 1317/2495 กล่าวว่า การใช้สิทธิทางศาลดังกล่าวในมาตรา 55 กล่าวว่า เมื่อบุคคลใดจะ "ต้อง" ใช้สิทธิทางศาลบุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดี ฯลฯ ซึ่งหมายความว่า เป็นกรณีจำเป็นที่จะต้องมาขอสิทธิจากศาล

คำพิพากษาฎีกาซึ่งวินิจฉัยถึงกรณีที่ใช้สิทธิทางศาลได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 629/2497 การร้องขอพิสูจน์สัญชาติตาม พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 อาจร้องขอต่อเจ้าพนักงานหรือร้องขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องก็ได้ ไม่จำเป็นต้องฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 467/2501 การร้องขอให้ศาลเพิกถอนมติในที่ประชุมใหญ่ของบริษัทจำกัด อันผิดระเบียบตาม ป.พ.พ. มาตรา 1195 หรือการร้องขอถอนผู้ชำระบัญชี ตามมาตรา 1253 นั้น เป็นการใช้สิทธิของศาลตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55 อาจร้องขอเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท ไม่จำเป็นต้องฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาทได้

คำพิพากษาฎีกาซึ่งวินิจฉัยถึงกรณีที่จะใช้สิทธิทางศาลไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1612/2497 ร้องขอต่อศาลให้ไต่สวนแสดงว่าเป็นคนไทยและเพิกถอนใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว ซึ่งผู้ร้องได้มาโดยสำคัญผิดว่าเป็นคนต่างด้าว จะเรียกร้องเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1348/2508 การได้กรรมสิทธิ์ที่ดินตาม ป.พ.พ. มาตรา 1382 ย่อมหมายถึงการครอบครองที่ดินที่ผู้อื่นมีกรรมสิทธิ์ เมื่อที่ดินที่ผู้ร้องครอบครองไม่มีโฉนดหรือยังไม่เคยมีผู้ใดมีกรรมสิทธิ์ ผู้ร้องก็ไม่มีสิทธิที่จะขอให้ศาลสั่งแสดงกรรมสิทธิ์ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2093/2517 ผู้ร้องเป็นผู้รับซื้อที่ดินของจำเลยได้จากการขายทอดตลาด เป็นบุคคลภายนอกคดีไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่มีสิทธิให้ศาลบังคับจำเลยลูกหนี้ตามคำพิพากษาขนย้ายเครื่องจักรออกจากที่ดิน ซึ่งผู้ร้องซื้อไว้ ผู้ร้องชอบที่จะไปฟ้องร้องเป็นคดีต่างหาก จะใช้สิทธิบังคับในคดีนี้ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 157/2524 ผู้ร้องเป็นชายโดยกำเนิด ได้รับการผ่าตัดอวัยวะเพศเป็นหญิง เจ้าพนักงานขัดข้องในการแก้หลักฐานในทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน และทะเบียนทหาร ขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องคือเพศเป็นหญิง ศาลชั้นต้นสั่งยกคำร้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ผู้ร้องฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า เพศของบุคคลธรรมดาในกฎหมายรับรอง และถือเอาตามเพศที่ถือกำเนิดมา และคำว่าหญิงตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายความว่าถึงคนที่ออกลูกได้ผู้ร้องถือกำเนิดมาเป็นชาย ถึงหากจะมีเสรีภาพในร่างกาย โดยรับการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศเป็นอวัยวะเพศของหญิงแล้วก็ตาม แต่ผู้ร้องก็รับ

อยู่ที่ไม่สามารถมีบุตรได้ ฉะนั้นโดยธรรมชาติและตามที่กฎหมายรับรองผู้ร้องยังคงเป็นเพศชายอยู่ และไม่มีกฎหมายรับรองให้สิทธิผู้ร้องขอเปลี่ยนแปลงเพศที่ถือกำเนิดมาได้ ทั้งมิใช่เป็นกรณีที่ผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิทางศาล

(กรณีแรกเกิดมี 2 เพศ และแพทย์ที่ทำคลอดระบุเป็นเพศชาย ต่อมาอายุ 14 ปี การแสดงออกเป็นหญิง และแพทย์ทำการตรวจแล้วโฮโมนเป็นเพศหญิง เช่นนี้ ถ้าเจ้าพนักงานไม่ยอมเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนให้ ย่อมฟ้องต่อศาลได้)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1453/2524 ผู้ร้องครอบครองเป็นเจ้าของรถยนต์มา 11 ปีแล้ว แต่ชื่อเจ้าของในทะเบียนรถยนต์ยังเป็นของบริษัท ต. ซึ่งจดทะเบียนเลิกไปแล้ว ผู้ร้องขอที่จะร้องต่อนายทะเบียนยานพาหนะซึ่งเป็นผู้จดทะเบียนรถยนต์คันนั้นเพื่อแก้ทะเบียนให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ผู้ร้องจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้แก้ชื่อเจ้าของรถยนต์ตามใบอนุญาตทะเบียนรถยนต์เดิมมาเป็นชื่อของผู้ร้องโดยถือว่าผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิทางศาลหาได้ไม่

ข้อสังเกต

1) สิทธิที่จะดำเนินคดีทางศาลได้นั้นมิได้เฉพาะแต่บุคคล (คำพิพากษาฎีกาที่ 624/2490) ดังนั้นผู้ที่ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นจำเลยในศาลจะต้องเป็นบุคคลดั่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (11) และคำว่าบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล (คำพิพากษาฎีกาที่ 5674/2530) กรณีกองมรดกของผู้ตายไม่ใช่นิติบุคคลและไม่อาจเป็นจำเลยได้โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องกองมรดกให้รับผิดชอบร่วมกับบุคคลธรรมดาซึ่งทำละเมิดโจทก์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1583-1587/2521) ส่วนการเอาตำแหน่งหน้าที่การงานมาเป็นโจทก์ ซึ่งจะกระทำได้อาจต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้เป็นพิเศษในเรื่องนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 2785/2515)

2)¹ ในบางกรณีแม้จะมีข้อโต้แย้งสิทธิ หรือจำเป็นจะต้องใช้สิทธิทางศาลก็ตาม แต่ผู้นั้นก็ยังไม่มียุติธรรมที่จะดำเนินคดียังโรงศาลได้ในทันที ทั้งนี้ เพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษว่าต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารก่อน เช่น

(1) การฟ้องคดีเกี่ยวกับการประเมินภาษีอากรผิดพลาดนั้น ตาม ป.ระษฎากรบัญญัติว่า ให้ผู้ต้องเสียหายจากการประเมินผิดพลาดอุทธรณ์การประเมินนั้นต่อ

¹ ประพนธ์ ศาตะมาน, ศาสตราจารย์, อ้างแล้ว, หน้า 12.

คณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ก่อน ถ้าหากผู้นั้นไม่อุทธรณ์แต่กลับนำคดีขึ้นว่ากล่าวในศาลทันที ดังนี้ ศาลจะยกฟ้อง

(2) การที่นายทะเบียนเครื่องหมายการค้าสั่งไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้น ผู้ขอจดยังไม่มียกฟ้องต่อศาล ต้องอุทธรณ์คำสั่งต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าก่อน

(3) กรณีที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสั่งให้เจ้าของอาคารหรือถนนอาคารที่นายช่างตรวจพบว่าไม่มั่นคงแข็งแรง หรือไม่ปลอดภัย ตาม พ.ร.บ.ควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2479 มาตรา 11 ทวิ ตอน 3 หากเจ้าของอาคารไม่พอใจในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่นั้น เจ้าของต้องอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์เกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารนั้น ภายใน 15 วันก่อน

(4) ตาม พ.ร.บ.ควบคุมการเช่าเคหะและที่ดิน พ.ศ. 2504 ผู้ที่ไม่พอใจในคำสั่งของคณะกรรมการควบคุมการเช่า จะต้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นก่อนจะนำคดีขึ้นสู่ศาลในทันทีไม่ได้

(5) กรณีผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษทางวินัยแก่ข้าราชการ เมื่อข้าราชการผู้ถูกลงโทษเห็นว่าคำสั่งไม่ถูกต้องก็ขอที่จะปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือนผู้นั้นไม่มีสิทธิที่จะฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งนั้น

3) ในบางกรณีเจ้าหน้าที่จะมีสิทธิดำเนินคดีต่อศาลก็ต่อเมื่อได้บอกกล่าวโดยวิธีหนึ่งตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก่อน เช่น การบังคับจำนอง จำน่า และการเลิกสัญญาเช่าที่ไม่มีกำหนดระยะเวลา ฯลฯ

4) ในกรณีเป็นเจ้าของร่วมกันหลายคน ในทรัพย์สินอันเดียวกัน เจ้าของร่วมคนหนึ่งอาจยื่นฟ้องครอบไปถึงทรัพย์สินนั้นทั้งหมดได้ เมื่อมีผู้โต้แย้งโดยเป็นการใช้สิทธิป้องกันแทนกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 180/2485)

5) กรณีที่มีข้อสัญญาว่า ให้สิ่งปลูกสร้างตกเป็นของเจ้าของที่ดิน ซึ่งตามกฎหมายไม่จำเป็นต้องทำการโอนต่อกันนั้น เจ้าของที่ดินจะมาฟ้องผู้ปลูกสร้างให้ทำการโอนไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 561/2488)

6) กรณีฟ้องแทนจะต้องแสดงฐานะด้วย มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการฟ้องในฐานะส่วนตัวของบุคคลนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 392/2489)

7) ในคดีละเมิดทำให้เสียหายแก่อสังหาริมทรัพย์ในขณะที่เจ้าของเดิมยังเป็นเจ้าของทรัพย์นั้นอยู่ แม้ภายหลังจะได้โอนทรัพย์นั้นให้แก่ผู้อื่นไปแล้ว เจ้าของเดิมก็ยังมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ทำละเมิดนั้นได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 855/2493)

8) ในการเช่าทรัพย์ แม้จะได้ทำสัญญากันแล้วก็ตาม ถ้าผู้เช่ายังไม่ได้ครอบครองทรัพย์ที่เช่า ผู้เช่ายังไม่มีสิทธิฟ้องขับไล่บุคคลอื่นที่อยู่ในทรัพย์สินที่เช่าได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1627/2494, 916/2503)

9) ผู้เช่าซื้อ แม้จะชำระค่าเช่าซื้อยังไม่ครบก็มีสิทธิฟ้องผู้ที่มาโต้แย้งสิทธิในทรัพย์ที่เช่าซื้อมาได้ (คำพิพากษาที่ 1008/09)

10) ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะที่เป็นบุคคลธรรมดา โดยตำแหน่งหน้าที่ราชการในขอบเขตแห่งหน้าที่ราชการ ย่อมมีอำนาจเป็นคู่ความในศาลได้ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดว่างลง ปลัดจังหวัดเป็นผู้รักษาการแทน ปลัดจังหวัดก็ย่อมเป็นบุคคลที่จะเป็นโจทก์ฟ้องร้องได้ในฐานะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด (คำพิพากษาฎีกาที่ 732/2503)

11) ในกรณีที่เกี่ยวกับเรื่องศาลเจ้าแล้ว ไม่ว่าจะเป็นตัวศาลเจ้าหรือที่ดินของศาลเจ้า ผู้ปกครองศาลเจ้าย่อมมีอำนาจฟ้องคดีได้ทั้งทางแพ่งและอาญา (คำพิพากษาฎีกาที่ 1094/ 2502)

12) ผู้รักษาทรัพย์ที่ยึดไว้ในคดี อาจร้องต่อศาลให้จ่ายค่ารักษาทรัพย์และอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลต่อไปได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 193/2502)

13) การได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 ย่อมหมายถึงการครอบครองที่ดินที่ผู้อื่นมีกรรมสิทธิ์ เมื่อที่ดินที่ผู้ร้องครอบครองเป็นที่ดินไม่มีโฉนด หรือยังไม่เคยมีผู้ใดมีกรรมสิทธิ์ ผู้ร้องก็จะใช้สิทธิทางศาลเสนอคดีไม่มีข้อพิพาท ขอให้ศาลแสดงว่าผู้ร้องมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นหาได้ไม่

คำถามท้ายบทที่ 1

ข้อ 1. คดีแพ่งโจทก์ได้รับหนังสือทวงถามจากจำเลยให้ชำระหนี้ แต่ความจริงหนี้ นั้นระงับแล้ว โจทก์มายื่นฟ้องจำเลยเพื่อให้ศาลพิพากษา แสดงว่าโจทก์จำเลยมิได้มี หนี้สินใด ๆ ต่อกัน ดังนี้ โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 2. นายสำราญได้กระทำละเมิดให้เกิดความเสียหายแก่รถยนต์ที่นายกนกเช่า ชื่อมาจากบริษัทแสวงผล จำกัด และยังชำระราคาเช่าซื้อให้ไม่ครบ ดังนี้ นายกนกจะมี อำนาจฟ้องนายสำราญให้รับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 3. นายสมคิดได้เช่าซื้อรถจักรยานยนต์จากบริษัทกิมเฮง จำกัด ในระหว่าง เช่าซื้อนั้น นายสมคิดได้นำรถจักรยานยนต์คันที่เช่าซื้อไปให้นายสังคมเช่า นายสังคม ได้นำรถจักรยานยนต์ที่เช่ามาจากนายสมคิดไปจอดที่ศูนย์การค้าเพื่อทำธุระ เมื่อนาย สังคมกลับจากทำธุระเสร็จ ปรากฏว่ารถจักรยานยนต์ไม่มีเพราะถูกนายจอมลักไป ดังนี้ ถ้านายสมคิดจะยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อเรียกรถจักรยานยนต์คืนจากนายจอม จะฟ้องได้ หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 4. นายวิเชียรได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินของนายปรีชา โดยการครอบครองปรปักษ์ นายวิเชียรได้ยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานที่ดินขอให้เจ้าพนักงานที่ดินจัดการเพิกถอนชื่อ นายปรีชาแล้วใส่ชื่อนายวิเชียร แต่เจ้าพนักงานที่ดินไม่จัดการให้ ดังนี้ นายวิเชียรจะยื่นคำ ฟ้องต่อศาลขอให้บังคับเจ้าพนักงานที่ดินเพิกถอนชื่อนายปรีชาแล้วใส่ชื่อนายวิเชียร ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 5. ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลว่า ผู้ร้องมีภาระจำยอมในการที่จะใช้ทางเดินในที่ดิน ของสมชาย โฉนดเลขที่ 377 เนื่องจากผู้ร้องเดินในที่ดินของสมชายมาเป็นเวลากว่าสิบปีแล้ว ที่ดินของสมชายเฉพาะทางเดินจึงตกเป็นภาระจำยอมซึ่งผู้ร้องได้สิทธิมาโดยอายุความ ขอให้ศาลแสดงว่าทางเดินในที่ดินของสมชายตกเป็นภาระจำยอม ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า ผู้ร้องจะร้องเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทไม่ได้เพราะเป็นที่ดินมีโฉนด เมื่อมีการโต้แย้งสิทธิก็ต้อง ฟ้องร้องสมชายเป็นคดีมีข้อพิพาทขึ้นมา ไม่มีความจำเป็นที่ผู้ร้องจะใช้สิทธิทางศาล ให้ ยกคำร้อง ดังนี้ ท่านเห็นด้วยกับคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 6. แก้วเป็นหนี้ต้องอยู่ 500,000 บาท ไม่ยอมชำระ ต้องจึงทำหนังสือมอบอำนาจให้เล็กเป็นโจทก์ฟ้องเรียกหนี้สินจากแก้ว และยังไม่ได้เพิกถอนหนังสือมอบอำนาจดังกล่าว ต่อมาต้องกลับไปยื่นฟ้องเรียกหนี้สินรายเดียวกันนี้จากแก้วด้วยตนเอง แก้วให้การปฏิเสธหนี้และตัดฟ้องว่าต้องไม่มีอำนาจฟ้องคดี เพราะได้มอบอำนาจให้เล็กเป็นผู้ฟ้องคดีนี้ไปแล้ว ดังนี้ ท่านเห็นว่าต้องฟ้องคดีนี้ด้วยตนเองได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 7. บริษัท ชงทอง จำกัด ได้รับอนุญาตจากทางการให้ประกอบการขนส่งด้วยรถยนต์โดยสารในเส้นทางจากอำเภอโพธิ์ทองถึงจังหวัดอ่างทองแต่ผู้เดียว นายหนึ่งกับพวกได้นำรถยนต์โดยสารมารับส่งคนโดยสารทับเส้นทางดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจท้องที่ได้จับกุมนายหนึ่งกับพวกมาเปรียบเทียบปรับแล้วปล่อยไป นายหนึ่งกับพวกรวมทั้งลูกจ้างจำนวนหลายสิบคนจึงมาประท้วงที่กรมตำรวจ กรมตำรวจเห็นว่าจะมีปัญหาในเรื่องมวลชนจึงมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจท้องที่ผ่อนผันการจับกุม นายหนึ่งกับพวกจึงกลับไปและนำรถยนต์โดยสารรับส่งคนโดยสารเช่นเดิมอีก บริษัท ชงทอง จำกัด จึงร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจท้องที่ขอให้จับกุม แต่เจ้าพนักงานตำรวจท้องที่ไม่จับกุมอ้างว่ามีคำสั่งของกรมตำรวจให้ผ่อนผันการจับกุม บริษัท ชงทอง จำกัด จึงฟ้องกรมตำรวจว่าคำสั่งดังกล่าวผิดต่อกฎหมาย ทำให้โจทก์เสียหายขาดรายได้จากการนี้ ขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว จำเลยให้การต่อสู้ว่า การที่จำเลยมีคำสั่งดังกล่าวเป็นดุลพินิจของจำเลยที่สั่งแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ไม่เป็นการโต้แย้งสิทธิโจทก์ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง ดังนี้ ท่านเห็นว่าข้อต่อสู้ของจำเลยฟังขึ้นหรือไม่

ข้อ 8. โจทก์ได้ทำสัญญาเช่าที่ดินจากทางราชการ โจทก์ผิदनัดไม่ชำระค่าเช่าทางราชการจึงบอกเลิกสัญญาเช่ากับโจทก์ จำเลยได้เข้าครอบครองที่ดินในระหว่างที่สัญญาเช่าของโจทก์ขาดตอนลง ต่อมาโจทก์ได้เข้าทำสัญญากับทางราชการใหม่ และได้ชำระค่าเช่าย้อนหลังขึ้นไปครบถ้วน ให้ท่านวินิจฉัยว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

แนวคำตอบบทที่ 1

ข้อ 1. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

วินิจฉัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บุคคลใดจะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ต่อเมื่อบุคคลนั้นถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิในทางศาล ตามปัญหาหากความจริงปรากฏว่าหนี้สินระหว่างโจทก์กับจำเลยได้ระงับไปแล้ว ก็เป็นเรื่องที่โจทก์ชอบที่จะหยิบยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ เมื่อจำเลยฟ้องโจทก์เป็นคดีขึ้นในอนาคต มิใช่โจทก์จะมายื่นฟ้องจำเลยต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษา แสดงว่าโจทก์จำเลยมิได้มีหนี้สินใด ๆ ต่อกันมาก่อน กรณีของโจทก์จึงไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

สรุป กรณีของโจทก์ไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 อันจะถือว่าเป็นเรื่องถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิในทางศาลแต่ประการใด

ข้อ 2. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

วินิจฉัย นายกนกเป็นผู้เข้าซื้อรถยนต์มาจากบริษัทแสงผล จำกัด และยังชำระราคาเข้าซื้อให้บริษัทแสงผล จำกัด ไม่ครบ นายกนกยอมเป็นผู้ครอบครองรถยนต์ตามสัญญาเข้าซื้อและจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยผลของสัญญาเข้าซื้อเมื่อรถยนต์คันที่นายกนกเข้าซื้อมาถูกนายสำราญทำละเมิด นายกนกมีอำนาจฟ้องนายสำราญผู้ทำละเมิดให้รถยนต์เสียหายได้ เพราะถือว่านายสำราญได้โต้แย้งสิทธิของนายกนกแล้ว

สรุป นายกนกมีอำนาจฟ้องนายสำราญให้รับผิดชอบในผลแห่งละเมิดได้ เพราะเป็นการโต้แย้งสิทธิของนายกนกโดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่าได้ชำระราคาเข้าซื้อให้ครบแล้วหรือไม่ นายกนกยอมได้มาซึ่งสิทธิครอบครองแล้ว และจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยผลของสัญญาเข้าซื้อ กล่าวคือเมื่อชำระราคาเข้าซื้อครบ

ข้อ 3. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

วินิจฉัย ตามปัญหา นายสมคิดจะยื่นฟ้องเพื่อเรียกรถจักรยานยนต์คืนจากนายจอมได้ เพราะนายสมคิดเป็นผู้เช่า นายสมคิดยังมีสิทธิตามสัญญาเช่า

สรุป นายสมคิดมีอำนาจฟ้องเพราะเป็นผู้ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

ข้อ 4. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

วินิจฉัย ตามปัญหา นายปรีชาไม่มีหน้าที่อย่างใดในทางนิติกรรมที่จะต้องโอนที่ดินแปลงดังกล่าวให้แก่นายวิเชียร เพราะการได้กรรมสิทธิ์ของนายวิเชียรเป็นการได้กรรมสิทธิ์ทางอื่นนอกจากนิติกรรม เมื่อนายวิเชียรไปยื่นคำร้องขอให้เจ้าพนักงานที่ดินเพิกถอนชื่อนายปรีชาแล้วใส่ชื่อนายวิเชียร แต่เจ้าพนักงานที่ดินไม่จัดการให้จึงไม่ถือว่าเจ้าพนักงานที่ดินโต้แย้งสิทธิของนายวิเชียร นายวิเชียรจึงไม่มีสิทธิเสนอคำฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาท เพื่อให้ศาลสั่งว่านายวิเชียรได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์แล้วจึงนำคำสั่งศาลไปแสดงต่อเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อดำเนินการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนต่อไป

ข้อ 5. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

ตามปัญหา ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของศาลชั้นต้น เพราะตามข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าสมชายได้โต้แย้งสิทธิของผู้ร้องแต่อย่างใด จึงไม่มีความจำเป็นที่ผู้ร้องจะต้องฟ้องร้องเป็นคดีมีข้อพิพาท แต่เป็นเรื่องที่ผู้ร้องจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล เพราะผู้ร้องอ้างว่าที่ดินตามโฉนดของสมชายตกเป็นภาระจำยอมซึ่งผู้ร้องได้มาโดยอายุความจึงเป็นการได้มาซึ่งภาระจำยอมอันเป็นทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม ซึ่งสิทธิของผู้ได้มานั้นถ้ายังมีได้จดทะเบียนจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนไม่ได้ และสิทธิอันยังมีได้จดทะเบียนนั้นมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิมาโดยสุจริต เสียค่าตอบแทนและได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ร้องจึงจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา 55

สรุป ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของศาลชั้นต้นด้วยเหตุผลดังกล่าว

ข้อ 6. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

วินิจฉัย แม้หนังสือมอบอำนาจที่ต้องให้เลิกเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนจะยังไม่ได้ถูกเพิกถอนก็ตาม ต้องมีอำนาจฟ้องคดีเรียกหนี้สินรายนี้ได้ด้วยตนเอง เพราะเป็นสิทธิเรียกร้องหนี้สินของตนโดยตรงที่ได้เกิดข้อโต้แย้งขึ้นจากแก้ว จึงชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลได้เอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 และมาตรา 60 ทั้งหนังสือมอบอำนาจที่ให้เลิกไปฟ้องคดีนั้น เลิกอยู่ในฐานะเพียงเป็นผู้แทนของต้อง

เท่านั้น จึงหาตัดอำนาจในการดำเนินคดีของต่องซึ่งเป็นตัวความโดยตรงไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 690/2531)

ข้อ 7. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

วินิจฉัย ตามปัญหา ข้อต่อสู้ของจำเลยเป็นเรื่องอำนาจฟ้อง ซึ่งตามคำฟ้องของโจทก์อ้างว่าคำสั่งของจำเลยมีชอบด้วยกฎหมาย ทำให้โจทก์เสียหาย การที่จำเลยมีคำสั่งผ่อนผันการจับกุมนายหนึ่งกับพวกที่นำรถโดยสารมาวิ่งทับเส้นทางของโจทก์อันเป็นการกระทำผิดกฎหมาย และทำให้โจทก์ผู้ได้รับอนุญาตจากทางการแต่ผู้เดียวต้องขาดรายได้นั้นเป็นการสั่งที่มีผลให้เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมีหน้าที่จับกุมนายหนึ่งกับพวกละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ ถือได้ว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ในอันที่จะได้รับการระงับความเสียหายในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของเจ้าพนักงานตำรวจท้องที่ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งของจำเลยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ดังนั้น ข้อต่อสู้ของจำเลยจึงฟังไม่ขึ้น

ข้อ 8. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

วินิจฉัย ตามปัญหาสัญญาเช่าระหว่างทางราชการกับโจทก์ขาดตอนลง เพราะทางราชการบอกเลิกสัญญาเช่า แม้ภายหลังโจทก์จะชำระค่าเช่าที่ค้างครบถ้วนโดยทางราชการยอมรับก็ดี ก็ไม่ทำให้สัญญาเช่าที่เลิกไปแล้วกลับคืนมาอีก สิทธิการเช่าเป็นบุคคลสิทธิระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่า ไม่ใช่ทรัพย์สินซึ่งใช้ยับยั้งบุคคลได้ทั่วไป ผู้เช่าจะฟ้องผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เช่าไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าครอบครองอยู่ก่อนละเมิด เมื่อจำเลยได้เข้าครอบครองที่ดินในระหว่างที่สัญญาเช่าของโจทก์ขาดตอนลง จึงไม่ถือว่าสิทธิของโจทก์ถูกโต้แย้ง เพราะระหว่างนั้นโจทก์ขาดสิทธิครอบครองที่ดิน

สรุป โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

บทที่ 2

ผู้ที่จะเป็นคู่ความได้

ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 เป็นเรื่องผู้มีสิทธินำคดีเสนอต่อศาลส่วนแพ่ง ถึงแม้บุคคลจะมีสิทธินำคดีเสนอต่อศาลแล้วก็ตาม จะต้องพิจารณาอีกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคู่ความได้หรือไม่ ผู้ที่จะเป็นคู่ความได้จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ต้องเป็นบุคคล
2. ต้องมีผลประโยชน์ได้เสียในคดีนั้น
3. ต้องมีความสามารถตามกฎหมาย

1. ต้องเป็นบุคคล ผู้ที่จะเป็นคู่ความได้จะต้องเป็น “บุคคล” เท่านั้น “บุคคล” ในที่นี้หมายถึงบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล บุคคลธรรมดา ได้แก่มนุษย์ ส่วนสิ่งของหรือสัตว์อื่น ๆ ย่อมไม่อาจมีสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายได้ บุคคลธรรมดาย่อมมีสภาพบุคคลตั้งแต่คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก (ป.พ.พ.มาตรา 15 วรรคแรก)

นิติบุคคล ได้แก่คนหมู่หนึ่งหรือกองทรัพย์สิน หรือกิจการอันใดอันหนึ่งซึ่งกฎหมายให้มีสิทธิและหน้าที่ได้ต่างหากจากบุคคลธรรมดา และจะเป็นนิติบุคคลได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น (ป.พ.พ.มาตรา 65)

นิติบุคคลจึงก่อตั้งขึ้นด้วย

- ก. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- ข. กฎหมายอื่น

ก. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัตินิติบุคคลได้แก่

1) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว ห้างหุ้นส่วนมี 2 อย่าง คือห้างหุ้นส่วนสามัญและห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้างหุ้นส่วนทั้งสองนี้จะเป็นนิติบุคคลได้ต่อเมื่อจดทะเบียนแล้ว

*ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 624/2490, 724/2490.

2) บริษัทจำกัด จะเป็นนิติบุคคล ได้ต้องจัดตั้งตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1096-1273

3) สมาคม จะเป็นนิติบุคคลได้ต้องจัดตั้งตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.มาตรา 83 แก้ไขใหม่ปี 2535 บัญญัติว่า สมาคมที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล)

4) มูลนิธิได้รับอำนาจเป็นนิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 85 (มูลนิธิที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล (ป.พ.พ.มาตรา 122 แก้ไขใหม่ปี 2535)

ข. กฎหมายอื่นที่บัญญัติว่าเป็นนิติบุคคล เช่น รัฐวิสาหกิจที่เป็นหน่วยงานธุรกิจของรัฐบาลซึ่งตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติในกิจการนั้น ๆ โดยเฉพาะอันได้แก่ การรถไฟแห่งประเทศไทย การท่าเรือแห่งประเทศไทย การไฟฟ้านครหลวง การประปา นครหลวง องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน เป็นต้น กับที่ตั้งโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ. 2496 เช่นองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ องค์การเชื้อเพลิง องค์การ ร.ส.พ. เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่บัญญัติให้มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล เช่น พระราชบัญญัติ จัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง พระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งกำหนดให้มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นนิติบุคคล

ในการฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีของนิติบุคคลดำเนินการโดยผู้แทนนิติบุคคล ส่วนผู้แทนนิติบุคคลเป็นใครได้กำหนดไว้ในกฎหมายที่ก่อตั้ง เช่น กระทรวงก็มีมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 บัญญัติให้มีรัฐมนตรีเป็นผู้ว่าการปกครองบังคับบัญชารับผิดชอบ รัฐมนตรีจึงเป็นผู้แทนของกระทรวง และถ้าเป็นกรมก็มีมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวบัญญัติให้อธิบดีเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการในสังกัดและรับผิดชอบในราชการของกรม นั้น อธิบดีจึงเป็นผู้แทนของกรม กรณีกระทรวงกลาโหมมีพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503 มาตรา 17 บัญญัติให้กองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ เป็นนิติบุคคล และมาตรา 11, 14, 15, 16 บัญญัติให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

บุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้แทนของกองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพบก กองทัพเรือ และ กองทัพอากาศ

ดังกล่าวมาแล้วว่า “บุคคล” เท่านั้นจึงจะเป็นคู่ความในศาลได้ เว้นแต่ ตำแหน่งที่กฎหมายรับรอง มีหลายกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษว่าตำแหน่งหน้าที่ ทางราชการบางตำแหน่งมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีได้ แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ ตำแหน่งนั้นเป็นนิติบุคคล เช่น

ตำแหน่งพนักงานอัยการ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 11 บัญญัติว่า พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

1. ในคดีแพ่งมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาล ในศาลทั้งปวงกับมี อำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของกรมอัยการหรือ พนักงานอัยการ

2. ในคดีซึ่งเจ้าพนักงานถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่กิติ หรือคดีที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมกับเจ้าพนักงานกระทำการในหน้าที่ ราชการกิติ เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะเข้ารับแก้ต่างก็ได้

3. ในคดีที่นิติบุคคลซึ่งได้มีพระราชบัญญัติ หรือพระราชกฤษฎีกา จัดตั้ง ขึ้นเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลย และมีไซ้เป็นคดีที่พิพาทกับรัฐบาล เมื่อพนักงานอัยการ เห็นสมควรจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างก็ได้

4. ในคดีราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องเองไม่ได้ โดยกฎหมายห้ามเมื่อเห็นสมควร พนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้

5. ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น และในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ

ตำแหน่งพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจทำสัญญา ประกันตัว ผู้ต้องหาได้ และเมื่อนายประกันผิดสัญญา ก็จะบังคับคดีเอาทันทีอย่างกรณี ประกันตัวจำเลยต่อศาลไม่ได้ ดังนั้น จึงต้องฟ้องบังคับนายประกันขอให้ศาลปรับนายประกัน ตามสัญญาประกันตัว

2. ต้องมีผลประโยชน์ได้เสียในคดีนั้น ผู้ที่จะเป็นคู่ความได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีผลประโยชน์ได้เสียในคดี กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หรือจำต้องใช้สิทธิในทางศาล หรือผู้นั้นจะต้องเป็นผู้มาโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ (ได้กล่าวไว้โดยละเอียดในเรื่องผู้มีสิทธิเสนอคดีต่อศาลส่วนแพ่ง)

3. ต้องมีความสามารถตามกฎหมาย บุคคลที่จะเข้าเป็นคู่ความฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีในศาลจะต้องเป็นผู้มีความสามารถตามกฎหมาย เพราะการดำเนินคดีในศาลนั้น คู่ความจะต้องผูกพันตนตามที่ได้กระทำไปในคดีนั้น ถ้ายอมให้ผู้ไม่สมบูรณ์ด้วยความสามารถดำเนินการพิจารณาได้โดยลำพัง เมื่อต้องรับผิดชอบตามที่ผูกพันตนในการดำเนินคดี ผู้นั้นอาจปฏิเสธความรับผิดชอบเพราะเหตุที่ตนไม่สมบูรณ์ด้วยความสามารถได้ด้วยเหตุนี้ในกรณีผู้ไม่สมบูรณ์ด้วยความสามารถจะเข้าเป็นคู่ความในศาล จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องความสามารถเสียก่อน ผู้ไม่สมบูรณ์ด้วยความสามารถหรือเรียกว่า "ผู้ไร้ความสามารถ" ในการเข้ามาเป็นคู่ความของผู้ไร้ความสามารถ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติเรื่องความสามารถไว้ว่า

"ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้ทำการแทนจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินการขบวนพิจารณาใด ๆ ได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถและตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้การให้อนุญาตหรือยินยอมตามบทบัญญัติเช่นว่านั้น ให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน

ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลมีอำนาจทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของผู้ขอหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และถ้าเป็นที่พอใจว่ามีการบกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาลอาจมีคำสั่งกำหนดให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นเสียให้บริบูรณ์ภายในกำหนดเวลาอันสมควรที่ศาลจะสั่ง

ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อความยุติธรรม ไม่ควรให้กระบวนพิจารณาดำเนินเนินเข้าไป ศาลจะสั่งให้คู่ความฝ่ายที่บกพร่องในเรื่องความสามารถนั้นดำเนินคดีไปก่อนชั่วคราวก็ได้ แต่ห้ามมิให้ศาลพิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าข้อบกพร่องนั้นได้แก้ไขโดยสมบูรณ์แล้ว

ถ้าผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้อนุญาตหรือให้ความยินยอมตามที่ต้องการ หรือตั้ง

ผู้แทนเฉพาะคดีนั้นให้แก่ผู้ไร้ความสามารถ ถ้าไม่มีบุคคลอื่นใดให้ศาลมีอำนาจ ตั้งพนักงาน
อัยการหรือพนักงานฝ่ายปกครองอื่นให้เป็นผู้แทนได้”

จากบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 นี้จะเห็นว่าคำที่กล่าวว่าจะเป็นผู้
คู่ความต้องมีความสามารถนั้นมิได้หมายความว่า คนที่หย่อนความสามารถตามกฎหมาย
จะเป็นคู่ความไม่ได้เลย คำกล่าวเช่นนี้หมายความว่า คนหย่อนความสามารถจะ
เป็นโจทก์ฟ้องคดีได้หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยจะดำเนินการในคดีได้ก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติให้
ถูกต้องตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน ป.พ.พ. และ ป.วิ.แพ่ง เสียก่อน¹ ดังนั้น เมื่อจะพิจารณา
มาตรา 56 ควรจะดูมาตรา 56 วรรคแรกประกอบวรรค 4 แล้วค่อยพิจารณาวรรค 2 และ
วรรค 3 ต่อไป กล่าวคือ จะต้องปฏิบัติตามวรรคแรกเสียก่อน เมื่อวรรคแรกไม่อาจปฏิบัติ
ได้ จะเพราะว่าผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำ
หน้าที่ไม่ได้ก็ตามก็ต้องดำเนินการตามวรรค 4 โดยศาลที่พิจารณาคดีนั้นมีอำนาจออก
คำสั่งให้อนุญาตหรือให้ความยินยอม หรือตั้งผู้แทนเฉพาะคดีนั้นให้ อย่างไรก็ตาม ถ้ายัง
ไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กล่าวไว้ในมาตรา 56 วรรคแรก และวรรค 4 ไม่ว่าเวลาใด ๆ
ก่อนมีคำพิพากษา เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยื่นคำขอโดยทำ
เป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจสอบสวนเรื่องความสามารถและถ้ามีการบกพร่องในเรื่อง
ความสามารถ ศาลจะสั่งให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นเสียให้บริบูรณ์ในเวลาอันสมควร แต่ถ้า
ศาลเห็นว่าเพื่อความยุติธรรมไม่ควรให้กระบวนการพิจารณาดำเนินล่าช้าไป ศาลจะสั่งให้
คู่ความฝ่ายที่บกพร่องในเรื่องความสามารถนั้นดำเนินไปก่อนชั่วคราวก็ได้ แต่ห้ามมิให้
ศาลพิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าข้อบกพร่องนั้นได้แก้ไขโดยบริบูรณ์แล้ว
(ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรค 2 และวรรค 3)

“ผู้ไร้ความสามารถ” ตามที่บทบัญญัติไว้ในมาตรา 56 คือผู้ไร้ความสามารถ
ตามบทวิเคราะห์ศัพท์มาตรา 1 (12) ให้ความหมายว่า “บุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถ
ตามกฎหมาย หรือความสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ”

ดังนั้น ผู้ไร้ความสามารถตามบทวิเคราะห์ มาตรา 1 (12) จึงหมายถึงบุคคล
6 ประเภทคือ

¹ไพจิตร บุญญพันธ์, ศาสตราจารย์, เอกสารประกอบการอบรมกฎหมายวิธีสบัญญัติ
(กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

1. ผู้เยาว์
2. คนวิกลจริต
3. คนไร้ความสามารถ
4. คนเสมือนไร้ความสามารถ
5. ผู้ล้มละลาย

ในมาตรา 56 วรรคแรก ได้บัญญัติว่า "ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้ทำการแทนจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความสามารถ ฯลฯ "หมายความว่า การดำเนินคดีในศาลของกลุ่มความเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือความสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความสามารถนี้จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความสามารถและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวได้แก่

1. ผู้เยาว์ จะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในศาลด้วยตนเอง โดยผู้แทนโดยชอบธรรมเพียงแต่ให้ความยินยอม หรือโดยผู้แทนโดยชอบธรรมเสนอข้อหาต่อศาลหรือเข้าดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ก็ได้

2. คนวิกลจริต คนวิกลจริตซึ่งศาลยังไม่ได้สั่งว่าไร้ความสามารถจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ด้วยตนเองไม่ได้ เพราะนิติกรรมที่ทาลงโดยคนวิกลจริตเป็นโมฆียกรรม (ป.พ.พ. มาตรา 32) จึงต้องมีผู้อนุบาลเป็นผู้ดำเนินคดีแทน ซึ่งต่างจากผู้เยาว์สามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้โดยได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ทั้งนี้ เป็นเพราะคนวิกลจริตอยู่ในสภาพของผู้ที่มีจิตวิปลาส จนไม่สามารถจะจัดการงานของตนได้จึงไม่สมควรอนุญาตให้ฟ้องคดีหรือดำเนินคดีในเมื่อถูกฟ้องโดยลำพังตนเอง แม้ผู้อนุบาลจะให้ความยินยอมตาม ในกรณีผู้วิกลจริตไม่มีผู้อนุบาลจะต้องร้องขอต่อศาลให้ตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี หรือตั้งพนักงานอัยการหรือพนักงานฝ่ายปกครองอื่นเป็นผู้แทน

3. คนไร้ความสามารถ หมายถึง คนวิกลจริตที่ถูกศาลสั่งว่าไร้ความสามารถ คนไร้ความสามารถจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดด้วยตนเองไม่ได้ จะขอความยินยอมจากผู้อนุบาลฟ้องร้องคดีหรือดำเนินคดีเมื่อถูกฟ้องร้องด้วยตนเองก็ไม่ได้เช่นกัน ในการเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดของคนไร้ความสามารถต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลทำแทน

4. คนเสมือนไร้ความสามารถ ถ้าบุคคลใดถูกศาลสั่งว่าเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว นับแต่นั้นเป็นต้นไปจนกว่าศาลจะสั่งเพิกถอนคำสั่ง บุคคลผู้นั้นตกอยู่ในฐานะหย่อนความสามารถหรือถูกจำกัดความสามารถ การเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในศาลจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ กรณีคนเสมือนไร้ความสามารถนี้ การดำเนินคดีต่างจากผู้ไร้ความสามารถทั้งสามประเภทที่กล่าวมาแล้ว ถือว่าในการฟ้องคดีหรือดำเนินคดีในเมื่อผู้เสมือนไร้ความสามารถถูกฟ้อง ผู้เสมือนไร้ความสามารถต้องดำเนินการด้วยตนเองเพียงแต่ได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์แล้วเท่านั้น ผู้พิทักษ์จะเข้าฟ้องคดีแทน หรือดำเนินแทนในฐานะเป็นผู้พิทักษ์ของผู้เสมือนไร้ความสามารถไม่ได้ เว้นแต่ ผู้พิทักษ์จะได้รับมอบอำนาจให้ฟ้องคดีแทนหรือดำเนินคดีแทนจึงทำได้

5. ผู้ล้มละลาย หมายถึง บุคคลที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ หรือถูกพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวมีอำนาจจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 22 ดังนี้คือ

- 1) จัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือกระทำการที่จำเป็นเพื่อให้กิจการของลูกหนี้ที่ค้างอยู่เสร็จสิ้นไป
- 2) เก็บรวบรวมและรับเงิน หรือทรัพย์สินซึ่งจะตกได้แก่ลูกหนี้ หรือซึ่งลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับจากผู้อื่น
- 3) ประนีประนอมยอมความ หรือฟ้องร้อง หรือต่อสู้คดีใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้

นอกจากนี้ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 และมาตรา 25 กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องเข้าว่าคดีแพ่งทั้งปวงอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งต้องพิจารณาอยู่ในศาลในขณะที่มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ คดีดังกล่าวนี้ถือว่าลูกหนี้ซึ่งถูกพิทักษ์ทรัพย์นั้นหมดความสามารถที่จะเป็นโจทก์หรือต่อสู้คดีต่อไป การที่จะเป็นโจทก์หรือต่อสู้คดีนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 1067/2532 วินิจฉัย ในคดีล้มละลายเมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลย ผู้เป็นลูกหนี้ได้ขาดแล้ว ย่อมเป็นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะเข้าจัดกิจการและทรัพย์สินของจำเลยต่อไป ตามวิธีการที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติล้มละลาย จำเลยจะร้องขอทุเลาการบังคับตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 231 ดังเช่นคดีแพ่งธรรมดาไม่ได้

คำว่า "ผู้ทำการแทน" ที่บัญญัติไว้ในวรรคแรก มาตรา 56 ว่าให้หมายถึงใครนั้น ได้มีนักนิติศาสตร์ให้ความเห็นเป็นสองฝ่าย

ฝ่ายแรก เห็นว่าผู้ทำการแทน หมายถึง ผู้แทนโดยชอบธรรมนั่นเอง

ฝ่ายที่สอง เห็นว่าผู้ทำการแทน หมายถึง ตัวผู้แทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือผู้รับมอบอำนาจ มิได้หมายรวมถึงผู้แทนโดยชอบธรรม เพราะผู้แทนโดยชอบธรรมมีอำนาจให้ความยินยอมอยู่แล้ว¹

สำหรับผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับฝ่ายแรก ที่เห็นว่าผู้ทำการแทน หมายถึง ผู้แทนโดยชอบธรรมนั่นเอง ซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิที่จะทำการแทนผู้ไร้ความสามารถ หรือให้คำอนุญาต หรือให้ความยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถ ในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

การให้อนุญาตหรือยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคแรก บัญญัติว่าต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล หนังสือให้อนุญาตหรือยินยอมมิได้กำหนดแบบไว้จึงทำเป็นหนังสือธรรมดา

ได้กล่าวมาแล้วว่าผู้ไร้ความสามารถจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ กล่าวคือ ถ้าผู้ไร้ความสามารถจะฟ้องคดีหรือดำเนินคดีเมื่อถูกฟ้องด้วยตนเองจะต้องได้รับอนุญาตหรือยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมจะฟ้องคดีหรือดำเนินคดีเมื่อถูกฟ้องแทนก็ได้ ทั้งนี้ถ้าผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือมีผู้แทนโดยชอบธรรม แต่ผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ การให้อนุญาตหรือยินยอมหรือทำแทนแก่ผู้ไร้ความสามารถจึงมีไม่ได้ เมื่อเป็นดังนี้ศาลย่อมมีอำนาจออกคำสั่ง

1. ให้อนุญาตหรือยินยอมตามที่ผู้ไร้ความสามารถต้องการ กล่าวคือ ศาลเห็นว่าผู้ไร้ความสามารถ สามารถดำเนินคดีเองได้เพราะมีความรู้สึกลึกซึ้งชัดชัดแล้ว เช่น ผู้ไร้ความสามารถเป็นผู้เยาว์ได้บรรลุนิติภาวะ หรืออายุ 19 ปี 6 เดือน แล้วซึ่งใกล้จะบรรลุนิติภาวะแล้ว ศาลจะให้อนุญาตหรือให้ความยินยอมให้ผู้ไร้ความสามารถดำเนินคดีไปเองได้

¹ไพจิตร บุญญพันธ์, ศาสตราจารย์, อ้างแล้ว.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1051/2506 โจทก์ซึ่งเป็นผู้เยาว์ได้ยื่นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตดำเนินคดีด้วยตนเองเพราะไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม เมื่อศาลได้พิจารณา พฤติการณ์ต่าง ๆ โดยตลอดแล้วเห็นว่าโจทก์สามารถดำเนินคดีโดยตนเองได้ จึงมีคำสั่ง อนุญาตให้ดำเนินคดีได้ตามที่ต้องการ ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพง มาตรา 56 วรรคสุดท้ายนั้น ต้องถือว่าความบกพร่องในเรื่องความสามารถของโจทก์ ได้บริบูรณ์แล้ว โจทก์มีอำนาจดำเนินคดีโดยตนเองได้ และคำสั่งของศาลนี้มีใช้กรณีให้ โจทก์ดำเนินคดีต่อไปก่อนชั่วคราวในระหว่างแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถตาม ความในมาตรา 56 วรรคสามด้วย

2. ต้องตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้ไร้ความสามารถ ถ้าไม่มีบุคคลอื่นใด ศาล มีอำนาจตั้งพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองอื่นเป็นผู้แทนเฉพาะคดีเป็นผู้แทน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1552/2504 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 1(12) และมาตรา 56 ศาลจะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้ก็ต่อเมื่อบุคคลใด เป็นผู้ไร้ความสามารถและไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้

หมายเหตุ บุคคลใดแม้จะเป็นคนโง่มาแต่กำเนิดก็ตาม เมื่อศาลยัง มิได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ย่อมไม่ใช่บุคคลผู้ไร้ความสามารถตาม กฎหมาย ฉะนั้น จึงมีอำนาจดำเนินคดีได้อย่างบุคคลธรรมดา ผู้อื่นจะร้องขอให้ศาลตั้งตน เป็นผู้แทนเฉพาะคดีไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1552/2504)

หลักการพิจารณาของศาลว่าผู้ไร้ความสามารถ จะสามารถดำเนินคดี เองได้ หรือจะต้องมีผู้แทนเฉพาะคดีเป็นผู้แทนนั้น จะต้องพิจารณาตามข้อเท็จจริงเป็น เรื่อง ๆ ไป ถ้าศาลเห็นว่าผู้ไร้ความสามารถ สามารถดำเนินคดีเองได้ ศาลจะให้อนุญาตหรือ ยินยอมให้ผู้ไร้ความสามารถดำเนินคดีไปเองได้โดยไม่ต้องแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดี แต่ถ้า ศาลเห็นว่าผู้ไร้ความสามารถยังไม่อาจดำเนินคดีได้เอง ศาลจะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีเป็นผู้แทน

ที่ว่าผู้ไร้ความสามารถมีผู้แทนโดยชอบธรรม แต่ผู้แทนโดยชอบธรรม ทำหน้าที่ไม่ได้ หมายความว่าผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ให้อนุญาตหรือยินยอมไม่ได้ มิได้หมายความว่าผู้แทนโดยชอบธรรมมาฟ้องคดีเองไม่ได้ หรือเข้าดำเนินคดีแทนไม่ได้ เพราะมาตรา 56 เป็นเรื่องผู้ไร้ความสามารถฟ้องคดี หรือดำเนินคดีเองไม่ได้ ฉะนั้น วรรคท้ายนี้จึงหมายความว่า ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่สามารถให้ความยินยอมได้ตาม วรรคแรก มาตรา 56 เช่นผู้แทนโดยชอบธรรมนอนป่วย เดินทางไปต่างประเทศ เป็นต้น

แต่ถ้าผู้ไร้ความสามารถมีผู้แทนโดยชอบธรรมและผู้แทนโดยชอบธรรมก็สามารถจะปฏิบัติหน้าที่คือให้ความยินยอมได้ แต่ไม่ยอมให้ความยินยอม ซึ่งทำให้ผู้ไร้ความสามารถเสียหาย กรณีนี้ไม่อยู่ในบังคับ มาตรา 56 วรรคท้าย ต้องไปว่ากล่าวกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อขอให้ศาลสั่งถอดถอนผู้แทนโดยชอบธรรมคนเก่า และตั้งผู้แทนโดยชอบธรรมคนใหม่เสียก่อน แล้วให้ผู้แทนโดยชอบธรรมคนใหม่ให้ความยินยอม นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1215/2492 วินิจฉัยว่า ผู้แทนโดยชอบธรรมจะอนุญาตหรือให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ที่จะดำเนินคดีหรือไม่นั้นเป็นอำนาจของผู้แทนโดยชอบธรรม และศาลจะบังคับผู้แทนโดยชอบธรรมให้เข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ไม่ได้ ส่วน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) เป็นเรื่องหมายเรียกบุคคลให้เข้ามาเป็นคู่ความ ไม่ใช่ให้อำนาจศาลบังคับบุคคลให้เข้ามาดำเนินคดี ในกรณีผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ หรือไม่เข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ ศาลจะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้ไม่ได้ ตามกฎหมายศาลจะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้เฉพาะแต่กรณีไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้

ในกรณีที่ผู้เยาว์ถูกฟ้องนั้น ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้ความยินยอมหรือไม่เข้ามาในคดี ผู้เยาว์อาจร้องขอให้ศาลสั่งรื้อคดีไว้หรือศาลสั่งรอไว้เองก็ได้ เพื่อให้ไปดำเนินการถอนอำนาจผู้แทนโดยชอบธรรม

ได้กล่าวมาแล้วว่าถ้าคู่ความเป็นผู้ไร้ความสามารถในการเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความสามารถ หากมิได้จัดการดังกล่าวก็ย่อมถือว่าคู่ความที่เป็นผู้ไร้ความสามารถบกพร่องในเรื่องความสามารถและเมื่อความบกพร่องนั้นปรากฏต่อศาลไม่ว่าจะโดยศาลเห็นเอง หรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ศาลย่อมมีอำนาจทำการไต่สวนในเรื่องความสามารถของคู่ความฝ่ายที่บกพร่องนั้น และอาจมีคำสั่งกำหนดให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นเสียให้บริบูรณ์ภายในกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควร (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรค 2)

การบกพร่องในเรื่องความสามารถนั้น หากปรากฏต่อศาล ศาลย่อมมีคำสั่ง ดังนี้

1. หากความบกพร่องในเรื่องความสามารถ ปรากฏต่อศาลตั้งแต่วินิจฉัยครั้งแรกทีเดียว เช่นในตอนยื่นคำฟ้อง เมื่อศาลตรวจคำฟ้องแล้วเห็นว่าโจทก์บกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาลจะสั่งให้ไปแก้ไขให้ถูกต้อง หากยังมีได้แก้ไขให้ถูกต้องศาลจะสั่งไม่รับ

หรือคืนฟ้องนั้นให้โจทก์จัดการแก้ไขเรื่องความสามารถให้สมบูรณ์เสียก่อนก็ได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 18 วรรค 2)

2. ความบกพร่องในเรื่องความสามารถปรากฏแก่ศาลในชั้นเริ่มคดี โดยคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถมีผู้ที่อ้างเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมมาดำเนินการฟ้อง หรือยื่นคำให้การแทน หรือให้อนุญาต หรือยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องในขณะที่ยื่นคำฟ้องหรือคำให้การ ศาลจะทำการสอบสวนถึงอำนาจของผู้นั้นก็ได้อีก และถ้าเป็นที่พอใจว่าผู้นั้นไม่มีอำนาจหรืออำนาจของผู้นั้นบกพร่อง ศาลมีอำนาจยกฟ้องคดีนั้นด้วย หรือมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างอื่นได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 66)

3. ความบกพร่องในเรื่องความสามารถปรากฏแก่ศาลในภายหลังจากที่คดีได้เริ่มไปบ้างแล้ว ถ้าปรากฏความบกพร่องในเรื่องความสามารถแก่ศาลภายหลังจากที่คดีได้เริ่มไปบ้างแล้วโดยศาลเห็นสมควร หรือคู่ความทำเป็นคำร้องก่อนศาลมีคำพิพากษาศาลต้องทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของผู้ขอหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และถ้าเป็นที่พอใจว่ามีการบกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาลอาจมีคำสั่งกำหนดให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นเสียให้บริบูรณ์ภายในกำหนดเวลาอันสมควรที่ศาลจะสั่งฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยื่นคำขอโดย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1638/2511 ฟ้องซึ่งตั้งรูปว่า ผู้เยาว์โดยบิดาผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นโจทก์นั้น เป็นเรื่องผู้เยาว์ เป็นโจทก์ฟ้องคดีเองโดยอาศัยอำนาจของบุคคลซึ่งอ้างเป็นบิดาผู้แทนโดยชอบธรรม ถึงหากจะฟังว่าบุคคลนั้นมีใช่บิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ และขณะฟ้องคดีโจทก์ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ก็เป็นเรื่องความสามารถในการฟ้องคดีของโจทก์ผู้เยาว์บกพร่อง ซึ่งศาลมีอำนาจสอบสวนและสั่งแก้ไขความบกพร่องนั้นให้บริบูรณ์ได้ก่อนศาลพิพากษาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 ส่วนอำนาจของบุคคลซึ่งอ้างเป็นบิดาผู้แทนโดยชอบธรรมนั้น ถ้าไม่มีหรือไม่ใช่ผู้แทนโดยชอบธรรม ศาลจะยกฟ้องหรือจะสั่งอย่างอื่นใดเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ตามมาตรา 66

เมื่อคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาปรากฏว่าโจทก์ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะมีอำนาจเป็นคู่ความด้วยตนเองได้แล้ว ศาลฎีกาก็ไม่จำเป็นต้องสั่งให้โจทก์แก้ไขเรื่องความสามารถ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1190/2495 ป่าเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาแทน หลานซึ่งเป็นผู้เยาว์โดยไม่มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมาย จนศาลสืบพยานโจทก์ไปหมดแล้วจึงปรากฏว่าป่าไม่มีสิทธิฟ้อง ดังนี้ ฟังถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติบกพร่องในเรื่องความสามารถ ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อความยุติธรรม ศาลย่อมมีอำนาจที่จะสั่งให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 คือสั่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้เยาว์โดยมีผู้ขอเข้ามา หรือศาลจะพิจารณาตัวเองตั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 วรรคสี่ แล้วพิจารณาคดีในข้อหาของโจทก์ต่อไปก็ได้

ในการที่ศาลจะทำการสอบสวนและสั่งแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถนั้น ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรค 2 บัญญัติว่าต้องทำก่อนศาลมีคำพิพากษาหมายความว่าถ้าศาลได้พิพากษาคดีเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว จึงปรากฏความบกพร่องในเรื่องความสามารถของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขึ้นมา คำพิพากษานั้นก็คงสมบูรณ์อยู่จะสั่งแก้ไขเรื่องความสามารถเสียใหม่ก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด แต่ถ้าคดีนั้นมีการอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมาและมาปรากฏความบกพร่องในเรื่องความสามารถในชั้นนี้ ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาย่อมสอบสวนเรื่องความสามารถและสั่งแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถนี้ได้โดยนำ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 ไปใช้บังคับในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาโดยอนุโลม ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 246 และ 247 นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1524/2508 เมื่อจำเลยผู้หนึ่งเป็นผู้เยาว์ และศาลได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาจนพิพากษาคดีไปแล้วโดยมิได้สั่งให้แก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาลอุทธรณ์ย่อมมีอำนาจสั่งให้แยกคดีที่จำเลยเป็นผู้เยาว์ออกเป็นคดีหนึ่งต่างหาก และให้ดำเนินการใหม่ให้ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 แล้วพิพากษาใหม่ได้

ข้อสังเกต

1. ในคดีที่บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนผู้เยาว์ซึ่งไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิของตนเอง แต่เป็นการใช้สิทธิของผู้เยาว์ จึงเท่ากับว่าผู้เยาว์เสนอข้อหาเอง เมื่อบิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายมิใช่ผู้แทนโดยชอบธรรมมาฟ้องคดี จึงเป็นการบกพร่องในเรื่องความสามารถเท่านั้น ไม่ใช่ไม่มีอำนาจฟ้อง ถ้าภายหลังบิดาได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาผู้เยาว์ ก็เป็นบิดาตามกฎหมายมีอำนาจกระทำแทนหรือให้ความยินยอมในการเสนอข้อหาต่อศาลได้ การบกพร่องในเรื่องความสามารถนี้ แก้ไขให้บริบูรณ์

ได้ตามมาตรา 56 เมื่อบิดาและมารดาผู้เยาว์จดทะเบียนสมรสแล้วก็เป็นผู้แทนโดยชอบธรรม เหตุบกพร่องในเรื่องความสามารถก็หมดไป ทำให้การฟ้องคดีแทนผู้เยาว์ที่บกพร่องมาแต่ต้นเป็นอันสมบูรณ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 1608/2509 เมื่อผู้เยาว์ถูกละเมิด ก็ย่อมมีอำนาจฟ้องผู้ละเมิดได้ แต่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 กล่าวคือ ให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้กระทำแทนหรือให้คำอนุญาตหรือให้ความยินยอม บิดาของผู้เยาว์ได้เสนอข้อหาต่อศาลแทนผู้เยาว์ โดยยังไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาผู้เยาว์ จึงไม่เป็นบิดาของผู้เยาว์ตามกฎหมาย ไม่มีสิทธิกระทำแทนหรือให้ความยินยอมได้ ในกรณีเช่นนี้เท่ากับว่าผู้เยาว์เสนอข้อหาเอง เป็นการบกพร่องในเรื่องความสามารถเท่านั้น ไม่ใช่ไม่มีอำนาจฟ้อง เมื่อบิดาได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เยาว์แล้ว ก็เป็นบิดาตามกฎหมาย มีอำนาจกระทำแทนหรือให้ความยินยอมในการเสนอข้อหาต่อศาลได้ การบกพร่องในเรื่องความสามารถนี้แก้ไขให้บริบูรณ์ได้ตามมาตรา 56 เมื่อจดทะเบียนสมรสแล้วก็เป็นผู้แทนโดยชอบธรรม เหตุบกพร่องในเรื่องความสามารถก็หมดไป ทำให้การฟ้องคดีแทนเด็กที่บกพร่องมาแต่ต้นเป็นอันบริบูรณ์

2. ในกรณีที่ผู้เยาว์ถูกกระทำถึงแก่ความตายและบิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายเข้ามาเป็นโจทก์ฟ้องคดีในฐานะเป็นทายาทผู้รับมรดกผู้ตาย เช่นนี้ถือว่าบิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่มีอำนาจฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 477/2514) แต่ถ้าผู้เยาว์ถูกละเมิดสิทธิและผู้เยาว์เป็นผู้ไร้ความสามารถจึงถูกจำกัดความสามารถ ผู้เยาว์บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายเข้ามาเสนอข้อหาต่อศาล ต้องพิจารณาว่า บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายเข้ามาในฐานะตนเอง หรือทำแทนผู้เยาว์ ถ้าเข้ามาในฐานะตนเองต้องถือว่าบิดาไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีอำนาจฟ้อง แต่ถ้าทำแทนผู้เยาว์ก็เป็นเพียงบกพร่องในเรื่องความสามารถซึ่งศาลสั่งแก้ไขได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคสอง

3. ในการแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถในการฟ้องคดีนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 บัญญัติไว้ต่างหากจากบทบัญญัติเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องตามมาตรา 179 ถึงมาตรา 181 โดยให้เป็นเรื่องที่คู่ความจะขอแก้ไขให้บริบูรณ์ได้ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนศาลมีคำพิพากษา และเมื่อได้ปรากฏความบกพร่องในเรื่องความสามารถขึ้นแล้ว ห้ามมิให้ศาลพิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าข้อบกพร่องนั้นได้แก้ไขโดยบริบูรณ์แล้ว ดังนั้นการแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถ

จึงไม่อยู่ในบังคับว่าจะต้องทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลก่อนวันชี้สองสถานเหมือนการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องและคำให้การ (คำพิพากษาฎีกาที่ 435/2517)

ในระหว่างที่ศาลทำการสอบสวนเรื่องความสามารถอยู่นั้น ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อความยุติธรรมไม่ควรให้กระบวนพิจารณาดำเนินเนินเข้าไป ศาลจะสั่งให้คู่ความฝ่ายที่บกพร่องในเรื่องความสามารถนั้นดำเนินคดีไปก่อนชั่วคราวก็ได้ แต่ห้ามมิให้ศาลพิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าข้อบกพร่องนั้นได้แก้ไขโดยบริบูรณ์แล้ว (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคสาม)

เกี่ยวกับเรื่องผู้ไร้ความสามารถนี้ในมาตรา 56 วรรคแรก ได้บัญญัติถึงการเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนพิจารณาใดในศาลที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความสามารถ กล่าวคือ ถ้าผู้ไร้ความสามารถจะฟ้องคดีจะต้องแก้ไขความบกพร่องในเรื่องความสามารถเสียก่อน ส่วนการถูกฟ้องเป็นจำเลย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 บัญญัติว่า ".....หรือดำเนินกระบวนพิจารณาใด ๆ....." จำเลยนั้นได้เข้ามาดำเนินคดีจึงต้องอยู่ในบังคับมาตรา 56 วรรคแรกนี้ด้วย (กฎหมายไม่ได้ห้ามฟ้องผู้เยาว์เป็นแต่ว่าผู้เยาว์จะดำเนินคดีไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมเข้ามาดำเนินคดีแทน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1215/2492)

การเข้ามาเป็นคู่ความไม่ว่าในฐานะโจทก์หรือจำเลยก็ตาม จึงต้องครบหลักเกณฑ์ทั้งสามประการที่กล่าวมาแล้ว แต่ถึงแม้ว่าจะเข้าหลักเกณฑ์ทั้งสามประการแล้วก็ตาม ยังมีบุคคลบางพวกไม่อาจเป็นโจทก์มีสิทธิไม่ยอมเป็นจำเลยและไม่อาจจะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้

ตัวอย่างคำพิพากษา

คำพิพากษาฎีกาที่ 288/2506 โจทก์ฟ้องคดีในฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์นั้นไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิของตนเอง แต่เป็นการใช้สิทธิของผู้เยาว์ เพราะผู้เยาว์ใช้สิทธิด้วยตนเองยังไม่ได้ ผู้ใช้อำนาจปกครองจึงใช้สิทธินั้นแทนด้วยอำนาจกฎหมาย โดยมิต้องให้ผู้เยาว์มอบอำนาจดังเช่นบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1607/2509 เมื่อผู้เยาว์ถูกละเมิด ก็ย่อมมีอำนาจฟ้องผู้ละเมิดได้แต่ต้องปฏิบัติตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 กล่าวคือ ให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้กระทำแทน

หรือให้คำอนุญาตหรือให้ความยินยอม บิดาของผู้เยาว์ได้เสนอข้อหาต่อศาลแทนผู้เยาว์โดย ยังไม่ได้ จดทะเบียนสมรสกับมารดาผู้เยาว์ จึงไม่เป็นบิดาของผู้เยาว์ตามกฎหมาย ไม่มี สิทธิทำแทนหรือให้ความยินยอมได้ ในกรณีเช่นนี้เท่ากับผู้เยาว์เสนอข้อหาเอง เป็นการ บกพร่องในเรื่องความสามารถเท่านั้นไม่ใช่ไม่มีอำนาจฟ้อง เมื่อบิดาได้จดทะเบียนสมรส กับมารดาของผู้เยาว์แล้ว ก็เป็นบิดาตามกฎหมายมีอำนาจกระทำแทนหรือให้ความ ยินยอมในการเสนอข้อหาต่อศาลได้ การบกพร่องในเรื่องความสามารถนี้ แก้ไขให้บริบูรณ์ ได้ตามมาตรา 56 เมื่อจดทะเบียนสมรสแล้วก็เป็นผู้แทนโดยชอบธรรม เหตุบกพร่องใน เรื่องความสามารถก็หมดไป ทำให้การฟ้องคดีแทนที่บกพร่องมาแต่ต้นเป็นอันสมบูรณ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 1638/2511 ฟ้องซึ่งตั้งรูปว่า ผู้เยาว์โดยบิดาผู้แทนโดยชอบ ธรรมเป็นโจทก์นั้น เป็นเรื่องผู้เยาว์เป็นโจทก์ฟ้องคดีเองโดยอาศัยอำนาจของบุคคลซึ่งอ้าง เป็นบิดาผู้แทนโดยชอบธรรม คือหากจะฟังว่าบุคคลนั้นมีใช้บิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย ของโจทก์ และขณะฟ้องคดีโจทก์ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ก็เป็นเรื่องความสามารถในการฟ้อง คดีของผู้เยาว์บกพร่อง ซึ่งศาลมีอำนาจสอบสวนและสิ่งแก้ไขความบกพร่องนั้นให้บริบูรณ์ ได้ก่อนศาลพิพากษา ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 ส่วนอำนาจของบุคคลซึ่งอ้างเป็นบิดา ผู้แทนโดยชอบธรรมนั้น ถ้าไม่มีหรือไม่ใช่ผู้แทนโดยชอบธรรม ศาลจะสั่งตามมาตรา 66 ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1008/2514 คดีกระทำอนาจาร ผู้ได้รับความเสียหายจากการ กระทำละเมิดก็คือผู้เยาว์ มารดามีใช้ผู้เสียหายจากการทำละเมิดจึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียก ค่าเสียหายเป็นส่วนตัวได้แต่ฟ้องแทน

คำพิพากษาฎีกาที่ 2741/2532 โจทก์ซึ่งเป็นผู้เยาว์ถูกกระทำละเมิดได้ยื่นฟ้อง โดยบิดาผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ฟ้องแทน แม้ขณะยื่นฟ้องบิดามีได้จดทะเบียนสมรส กับมารดาโจทก์ ก็เป็นเพียงข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถในชั้นยื่นฟ้องซึ่งอาจแก้ไขให้ ถูกต้องบริบูรณ์ได้ ดังนั้นเมื่อบิดามารดาโจทก์ได้จดทะเบียนสมรสกันในระหว่างพิจารณา คดีของศาลชั้นต้นแล้ว เหตุบกพร่องในเรื่องความสามารถของผู้ฟ้องคดีในฐานะผู้แทนโดย ชอบธรรมย่อมหมดไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 6016/2534 โจทก์ที่ 1 เป็นบริษัทจำกัด กรรมการ 2 ใน 3 คน ลงลายมือชื่อร่วมกัน ประทับตราสำคัญของบริษัทมีอำนาจกระทำการแทนบริษัทได้ กรณี โจทก์ที่ 2 กรรมการของบริษัทลงลายมือชื่อแต่เพียงผู้เดียว จึงไม่มีอำนาจฟ้องคดีแทน โจทก์ที่ 1 ในฐานะที่เป็นนิติบุคคลได้ กรณีเป็นการฟ้องคดีโดยผู้ที่ไม่อำนาจ เป็นกรณี

ความประสงค์ของนิติบุคคลนั้นไม่แสดง ปรากฏจากผู้แทนของนิติบุคคลนั้นตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 75 ไม่ใช่กรณีเป็นเรื่องบกพร่องในความสามารถที่ศาลต้องสั่งให้แก้ไขก่อนมีคำพิพากษาตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56

คำพิพากษาฎีกาที่ 623/2519 กรณีผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นแต่บกพร่องเรื่องความสามารถที่แก้ไขได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 ไม่ใช่ไม่มีอำนาจฟ้องแต่ในชั้นฎีกาโจทก์บรรลุนิติภาวะแล้วก็ไม่ต้องแก้ไข

คำพิพากษาฎีกาที่ 1640/2520 บิดาเด็กผู้เยาว์ถูกรถยนต์ชนตาย มารดาทิ้งเด็กไปได้สามีใหม่ ไม่ทราบที่อยู่ เด็กอยู่กับปู่ และย่า ถือว่ามารดาผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็กทำหน้าที่ไม่ได้ ศาลอนุญาตให้ปู่ฟ้องแทนเด็กได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3795/2533 ข้อบังคับบริษัทโจทก์ระบุให้กรรมการสองคนลงลายมือชื่อและประทับตราสำคัญของบริษัทจึงจะผูกพันบริษัทก็ได้ การที่โจทก์มอบอำนาจให้ ญ. ฟ้องและดำเนินคดีแทน โดยมีกรรมการ 2 คน ลงลายมือชื่อในใบมอบอำนาจ แต่ไม่ได้ประทับตราสำคัญของบริษัทยอมทำให้ใบมอบอำนาจไม่สมบูรณ์ แต่ก่อนพิพากษาศาลชั้นต้นมีอำนาจสั่งให้โจทก์แก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับใบมอบอำนาจให้ฟ้องและดำเนินคดีแทนได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

คำพิพากษาฎีกาที่ 4090/2533 การที่จำเลยทราบว่ามีความบกพร่องในเรื่องความสามารถของโจทก์ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นแล้ว จำเลยจะต้องดำเนินการตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคสอง โดยร้องขอให้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขข้อบกพร่องเสียให้บริบูรณ์ก่อนศาลชั้นต้นพิพากษา แต่จำเลยไม่ดำเนินการดังนี้ในชั้นพิจารณาของศาลอุทธรณ์ได้ยื่นหนังสืออนุญาตของภรรยาโจทก์ และศาลอุทธรณ์เห็นควรให้รับไว้ จึงถือว่าโจทก์ได้แก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถของโจทก์แล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 2462/2547 ที่ว่าไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 วรรคสอง นั้นมิได้หมายความว่าถึงก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา เพราะบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติทั่วไปที่ใช้ได้ในทุกชั้นศาล

1. บุคคลซึ่งไม่อาจเป็นโจทก์

บุคคลซึ่งไม่อาจเป็นโจทก์ได้นี้มีด้วยกัน 3 ประเภทคือ

ก. คดีอุทลุม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562 บัญญัติว่า "ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามีได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขออัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้"

จากบทบัญญัติมาตรา 1562 นี้ คำว่า "ผู้ใด" หมายถึงผู้สืบสันดานนั่นเอง ผู้สืบสันดาน คือญาติสืบโลหิตโดยตรงลงมา ได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ผู้สืบสันดานเหล่านี้จะฟ้องบุพการีไม่ได้ บุพการีคือญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ได้แก่ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด ดังนั้นการที่ผู้สืบสันดานฟ้องบุพการีเป็นคดีอุทลุม ซึ่งต้องห้ามตามกฎหมาย ผู้สืบสันดานจึงเป็นโจทก์ฟ้องบุพการีไม่ได้ ไม่ว่าจะฟ้องเองหรือโดยผู้แทนโดยชอบธรรมก็ตาม แต่เมื่อผู้สืบสันดานหรือญาติสนิทของผู้สืบสันดานร้องขออัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้ หมายความว่าผู้สืบสันดานฟ้องบุพการีไม่ได้เป็นอุทลุม แต่ผู้สืบสันดานร้องขอให้พนักงานอัยการฟ้องได้

ข. กรณีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการชดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 มาตรา 34 ซึ่งบัญญัติว่า สิทธิที่จะฟ้องบุพการีเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาให้เป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของผู้สืบสันดาน ฉะนั้น ถ้าผู้สืบสันดานเป็นโจทก์ฟ้องบุพการีของตนเป็นจำเลยในคดีแพ่งและผู้สืบสันดานนั้นไม่ใช่คนไทย โดยไม่คำนึงถึงว่าบุพการีที่เป็นจำเลยจะเป็นคนไทย หรือคนต่างด้าว ก็ต้องถูกกฎหมายของประเทศที่ผู้สืบสันดานนั้นถือสัญชาติว่ามีข้อบัญญัติไว้ประการใด ถ้ากฎหมายไม่ห้ามผู้สืบสันดานนั้นก็ฟ้องได้ แต่ถ้าห้ามไว้ก็ฟ้องไม่ได้

ค. พระภิกษุ ซึ่งตามธรรมดาแล้วพระภิกษุย่อมมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีได้โดยทั่วไป เว้นแต่ในกรณีที่พระภิกษุนั้นจะฟ้องเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมแล้วจะต้องสึกออกจากสมณเพศเสียก่อน ถึงจะฟ้องร้องได้ภายในอายุความตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622 แต่บทบัญญัตินี้ห้ามเฉพาะเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมเท่านั้น มิได้ห้ามเรียกร้องในฐานะอื่น เช่นเป็นผู้รับทรัพย์มรดกตามพินัยกรรม สำหรับสามเณรหรือนักพรตนักบวชอื่นไม่ถูกห้ามแต่อย่างใด

2. บุคคลซึ่งมีสิทธิไม่ยอมเป็นจำเลยและไม่อาจจะถูกฟ้องเป็นจำเลย

โดยหลักทั่วไปแล้วบุคคลใดที่เข้าอยู่ในหลักเกณฑ์ของการเข้าเป็นคู่ความ ทั้งสามประการดังกล่าวมาแล้ว ย่อมถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ แต่ก็มีบุคคลบางจำพวกมีสิทธิที่จะไม่ยอมเข้ามาเป็นจำเลย ซึ่งมีด้วยกัน 2 กรณีคือ

ก. บุคคลซึ่งอาจปฏิเสธไม่ยอมเป็นจำเลย ได้แก่ ผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศ เช่น ทูตและคณะ ผู้แทนสหประชาชาติ ทบวงการชำนัญพิเศษ ทบวงการพลังงานปรมาณู แห่งประเทศไทย และองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันเอเชียอาคเนย์ เป็นต้น

ข. บุคคลซึ่งไม่อาจถูกฟ้องเป็นจำเลย กรณีนี้เป็นเรื่องกฎหมายบัญญัติห้ามไว้เป็นพิเศษ เช่น พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 26 และ 27 กล่าวว่า ถ้าศาลได้สั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้ว เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้เป็นคดีแพ่งอันเกี่ยวกับหนี้นี้อีกไม่ได้

นอกจากนี้ในการประชุมวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎรและการประชุมร่วมกันของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 125 สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ในทางแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนนยอมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวในทางใดมิได้ และเอกสิทธิ์ดังนี้ให้คุ้มครองถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุม ตามข้อบังคับของวุฒิสภา หรือสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี

คำถามท้ายบทที่ 2

ข้อ 1. โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดจากจำเลย จำเลยให้การต่อสู้ว่า ไม่ได้ทำละเมิด และโจทก์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม จึงไม่มีอำนาจฟ้อง ขอให้ยกฟ้อง ศาลสั่งให้โจทก์นำสืบก่อน และปรากฏว่าขณะที่โจทก์ยื่นฟ้อง โจทก์มีอายุ 19 ปี 8 เดือน แต่ในวันที่สืบพยานโจทก์ โจทก์มีอายุ 20 ปี 2 เดือน ดังนี้ หากท่านเป็นศาล ท่านจะสั่งงดสืบพยานทั้งสองฝ่ายแล้วพิพากษายกฟ้องโจทก์ หรือจะสั่งให้โจทก์แก้ไขข้อบกพร่องเรื่องความสามารถในการดำเนินคดี หรือว่าท่านเห็นสมควรจะสั่งเป็นประการอื่นใด เพราะเหตุใด

ข้อ 2. นายสอดยื่นฟ้องต่อศาลอ้างว่าได้รับอำนาจจากนายชอบผู้เยาว์ให้ฟ้องคดีแทน โดยที่จำเลยได้จ่ายเงินไปจากนายชอบ 50,000 บาท จำเลยผิดนัดไม่ชำระ จึงฟ้องขอให้ศาลบังคับให้ชำระ ศาลสั่งว่านายสอดไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของนายชอบ ให้แก้ไขข้อบกพร่องที่ว่านี้ภายใน 7 วัน นายสอดแถลงคัดค้านว่านายสอดเป็นผู้ฟ้องแทน มิใช่ นายชอบฟ้อง ทั้งนายสอดมิใช่ผู้แทนโดยชอบธรรมของนายชอบอันจะถือได้ว่าเป็นผู้ทำการแทน กรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 56 ที่ศาลจะสั่งให้แก้ไขได้ ท่านเห็นว่าข้อแย้งของนายสอดฟังขึ้นหรือไม่

ข้อ 3. ในคดีแพ่งที่ผู้เยาว์ถูกฟ้องเป็นจำเลย ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อนุญาตให้ผู้เยาว์ดำเนินคดีและไม่เข้าดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ ศาลจะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้เยาว์ หรือจะสั่งบังคับให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 4. นายกนกเป็นโจทก์ฟ้องนายขาบจำเลยเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลแพ่ง หลังจากคำพิพากษาให้นายขาบทราบว่านายกนกเป็นผู้เยาว์ฟ้องคดีโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมจากบิดามารดา ดังนี้ นายขาบจะยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งขอให้ทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของนายกนกโจทก์ที่เป็นผู้เยาว์และไม่มีอำนาจฟ้องคดีได้เพียงใดหรือไม่

แนวคำตอบบทที่ 2

ข้อ 1. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56

วินิจฉัย ตามปัญหาแม้ขณะที่โจทก์ยื่นฟ้อง โจทก์จะเป็นผู้เยาว์มีอายุไม่เกิน 20 ปี และไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถที่แก้ไขได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 ไม่ใช่โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏในวันสืบพยานโจทก์ว่าโจทก์มีอายุเกิน 20 ปีบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่ต้องมีผู้แทนโดยชอบธรรม และโจทก์ก็สามารถดำเนินคดีได้ด้วยตนเอง จึงไม่จำเป็นต้องแก้ไขในเรื่องความสามารถบกพร่องของโจทก์ ดังนั้น ศาลจะสั่งงดสืบพยานทั้งสองฝ่ายแล้วพิพากษายกฟ้องโจทก์ตามข้อต่อสู้ของจำเลยไม่ได้ และจะสั่งให้โจทก์แก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 ก็ไม่ได้ เพราะระหว่างพิจารณาโจทก์บรรลุนิติภาวะแล้ว จึงสมควรที่ศาลจะต้องสั่งให้ดำเนินคดีสืบพยานทั้งสองฝ่ายต่อไปตามเดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 623/2519)

ข้อ 2. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56

วินิจฉัย ตามปัญหาข้าพเจ้าเห็นว่าข้อแย้งของนายสอดฟังไม่ขึ้น เพราะตามมาตรา 56 ผู้ทำการแทนผู้ไร้ความสามารถจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ต่อเมื่อปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถและตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉะนั้นแม้นายสอดผู้เยาว์จะมีได้ทำการฟ้องคดีเอง แต่มอบอำนาจให้นายสอดฟ้องคดีแทน นายสอดก็ต้องได้รับอนุญาตหรือยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของนายสอดด้วย ตามมาตรา 56 เช่นเดียวกัน เมื่อนายสอดไม่ได้รับอนุญาตหรือยินยอม ศาลจึงมีคำสั่งให้แก้ไขข้อบกพร่องที่ว่านี้ได้ตามมาตรา 56 ไม่ใช่เรื่องผู้ทำการแทน เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ไร้ความสามารถ

ข้อ 3. หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56

วินิจฉัย ผู้เยาว์เป็นผู้มีความสามารถจำกัดโดย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 ถือว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถซึ่งถ้าจะฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถและตามเงื่อนไขในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเสียก่อนจึงจะฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีได้ สำหรับกรณีตามปัญหาเมื่อ

ปรากฏว่าผู้เยาว์มีผู้แทนโดยชอบธรรมอยู่แล้ว แต่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อนุญาตให้ผู้เยาว์ดำเนินคดีนั้น อำนาจที่จะให้ความยินยอมหรืออนุญาตให้ผู้เยาว์ดำเนินคดีและการที่ผู้แทนโดยชอบธรรมจะเข้าดำเนินคดีแทนผู้เยาว์หรือไม่เป็นอำนาจของผู้แทนโดยชอบธรรมโดยเฉพาะ ฉะนั้น ศาลไม่มีอำนาจบังคับผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมหรืออนุญาตผู้เยาว์ฟ้องคดี และในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ยอมเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ ศาลก็จะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้เยาว์ไม่ได้เช่นกัน เพราะตามหลักกฎหมายในป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคท้าย ให้อำนาจศาลที่จะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้เยาว์ได้ก็เฉพาะแต่ในกรณีที่ผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้เท่านั้น ดังนั้น ศาลจึงไม่มีอำนาจบังคับผู้แทนโดยชอบธรรมให้เข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ และศาลก็จะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้เยาว์ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1215/2492)

บทที่ 3

คู่ความร่วมมือ

เมื่อได้ทราบถึงสิทธิในการนำคดีขึ้นสู่ศาล ผู้ที่จะเข้ามาเป็นคู่ความได้ทราบว่าจะเรียกผู้ใดมาเป็นจำเลย และคดีนั้นเป็นคดีมีข้อพิพาทหรือไม่มีข้อพิพาท ต่อไปที่จะต้องพิจารณาคือในการที่เราเป็นโจทก์หรือผู้ร้องขอก็ดี หรือจะฟ้องผู้ใดเป็นจำเลยก็ดี เราจะ เป็นโจทก์เพียงคนเดียวหรือจะมีใครร่วมกับเราได้บ้าง หรือจะฟ้องจำเลยได้คนเดียวหรือหลายคนเป็นจำเลยร่วมกัน เนื่องจากกฎหมายไม่จำกัดว่าโจทก์จำเลยจะมีได้แต่เฉพาะคนเดียว โดยจะมีกี่คนก็ได้ ทั้งนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 บัญญัติว่า “บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันในมูลความแห่งคดี แต่ห้ามมิให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ หรือได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ตั้งนั้นโดยชัดแจ้ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกันเพียงเท่าที่จะกล่าวต่อไปนี้

(1) บรรดากระบวนการพิจารณาซึ่งได้ทำโดยหรือทำต่อคู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้นให้ถือว่าได้ทำโดยหรือทำต่อคู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย เว้นแต่กระบวนการพิจารณาที่คู่ความร่วมมือคนหนึ่งกระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ

(2) การเลื่อนคดีหรือการงดพิจารณาคดี ซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้นให้ใช้ถึงคู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย “ตามบทบัญญัติ มาตรา 59 นี้ ได้วางหลักเกณฑ์ในการเข้าเป็นโจทก์ร่วมก็ดี จำเลยร่วมก็ดี จะต้องเป็นบุคคลซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี

คำว่า “ประโยชน์ร่วมกัน” หมายถึงข้อเท็จจริงหรือมูลเหตุแห่งคดีเป็นอย่างเดียวกัน เช่น การเป็นเจ้าของนี้ร่วมกัน การเป็นลูกหนี้ร่วมกัน บุคคลที่กระทำละเมิดร่วมกัน หรือบุคคลซึ่งถูกละเมิดด้วยการละเมิดอันเดียวกัน เป็นต้น ประโยชน์ร่วมกันนี้ต้องเป็นประโยชน์ร่วมตามกฎหมายซึ่งแล้วแต่เป็นเรื่องอะไรดังตัวอย่างข้างต้น และต้องเป็นการกระทำต่อเนื่องกัน อันเดียวกัน กระทบกระเทือนถึงกันและกัน แต่อาจมีบางกรณีที่บุคคลไม่เกี่ยวข้องกันเลย แต่บุคคลเหล่านั้นได้รับความเสียหายในการละเมิดสิทธิอันเดียวกัน บุคคลที่ถูกทำละเมิดเหล่านั้นจึงเป็นโจทก์ฟ้องคดีเดียวกันได้ เช่น นายระเด่นตั้งโรงงาน

ทอผ้าแล้วปล่อยน้ำเสียออกมาทำให้ชาวบ้านในละแวกนั้นได้รับความเดือดร้อนต่อ
กลิ่นเหม็น ชาวบ้านแต่ละคนได้รับความเดือดร้อนดังกล่าวเป็นผู้ถูกกระทบกระเทือน
สิทธิจึงร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องนายระเด่นได้

ถ้าการกระทำนั้นมีไซ้การกระทำอันต่อเนื่องหรือเกี่ยวเนื่องกันก็ไม่อาจเข้าเป็น
คู่ความร่วมมือกันได้ เช่น นายแสงกล่าวถ้อยคำหมิ่นประมาทนายสอน แล้วไปกล่าวหมิ่น
ประมาทนายสิงห์อีก การที่นายแสงกล่าวหมิ่นประมาทนายสอนนั้นไม่เกี่ยวกับนายสิงห์
และการที่นายแสงกล่าวหมิ่นประมาทนายสิงห์ไม่เกี่ยวกับนายสอนเช่นกัน ถึงแม้นายสอน
กับนายสิงห์จะเป็นเพื่อนรักใคร่กันก็ตามหรือการหมิ่นประมาทนั้นจะได้กล่าวถ้อยคำอย่าง
เดียวกันก็ตาม เพราะความจริงนายแสงอาจจะไม่ได้หมิ่นประมาทนายสอนหรืออาจหมิ่น
ประมาทนายสอน แต่นายแสงไม่ได้หมิ่นประมาทนายสิงห์ก็ได้ ซึ่งเป็นคนละกรณีกัน
ไม่ต่อเนื่องหรือเกี่ยวเนื่องกัน

ดังนั้น การพิจารณาว่า มีผลประโยชน์ร่วมกันหรือไม่ต้องพิจารณาตาม
กฎหมายสารบัญญัติ

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ถือว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี

คำพิพากษาศาลฎีกา 6753/2540 ที่ดินของโจทก์ทั้งสองอยู่ติดต่อกันและถูกเวนคืนโดย
พ.ร.ฎ. ฉบับเดียวกัน และข้อเท็จจริงอันเป็นมูลเหตุรากฐานแห่งหนี้ที่โจทก์ทั้งสองฟ้องเกิด
จากการกระทำอันเดียวกัน คือจากหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้ค่าทดแทนโดย
คณะกรรมการกำหนดราคาเบื้องต้นที่โจทก์เห็นว่าไม่เป็นธรรม กรณีถือได้ว่าโจทก์ทั้งสอง
มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีเป็นโจทก์ฟ้องร่วมกันมาในคดีเดียวกันได้

คำพิพากษาศาลฎีกา 1966/2535 โจทก์ทั้งสองบรรยายฟ้องว่า จำเลยบุกรุกที่ดินของ
โจทก์ทั้งสองบางส่วนทางด้านทิศเหนือเป็นผืนติดต่อกันในเวลาเดียวกัน เพื่อแย่งสิทธิ
ครอบครองเป็นของตน ดังนี้ โจทก์ทั้งสองยอมมีส่วนได้เสียร่วมกันในมูลเหตุอันเป็น
รากฐานแห่งคดีนั้นแล้ว แม้ที่ดินที่ถูกบุกรุกจะมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์คนละฉบับ
และที่ดินต่างแปลงกัน ก็เป็นเรื่องหลักฐานทางทะเบียนเท่านั้น กรณีดังกล่าวถือได้ว่า
โจทก์ทั้งสองมีส่วนได้เสียร่วมกันในมูลความแห่งคดีจึงชอบที่จะเป็นโจทก์ฟ้องร่วมกันฟ้อง
จำเลยรวมกันมาในคดีเดียวกันได้

คำพิพากษาฎีกา 695/2524 ฟ้องว่าจำเลยทำละเมิดทำให้รถยนต์ของโจทก์ที่ 1 เสียหาย โจทก์ที่ 2 ผู้ขับได้รับบาดเจ็บ เป็นกรณีที่โจทก์ทั้งสองมีส่วนได้เสียร่วมกันใน มูลเหตุอันเป็นรากฐานแห่งคดี โดยถือหนี้อันเป็นมูลของคดีเป็นสาระสำคัญ มูลกรณีนี้เป็น ละเมิดร่วมกัน แม้ค่าเสียหายแยกกัน ก็เป็นโจทก์ร่วมกันในคดีเดียวกันได้ (คำพิพากษา ฎีกา 1765/2524) หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดในคราว เดียวกันรวมทั้งผู้ที่โดยสารมาในรถ เป็นโจทก์ร่วมกันฟ้องผู้ทำละเมิดและนายจ้างเป็น จำเลยให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนมาในคดีเดียวกันได้เพราะถือว่ามีผลประโยชน์ ร่วมกันในมูลความแห่งคดี (คำพิพากษาฎีกา 1120/2535)

คำพิพากษาฎีกา 1401/2534 โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นผู้รับขนให้ร่วมกัน ชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ จึงหาใช่แต่จำเลยทั้งสองมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่ง คดีเท่านั้นไม่ หากแต่มูลความแห่งคดีดังกล่าวเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ เพราะโจทก์อาจบังคับเอาแก่จำเลยคนใดคนหนึ่งก็ได้โดยลำพังแม้จำเลยที่ 1 มิได้ให้การ ไว้โดยชัดแจ้งว่าเหตุที่เรืออับปางเกิดจากเหตุสุดวิสัย ศาลก็อาศัยเหตุดังกล่าวยกฟ้องไป ถึงจำเลยที่ 1 ได้

คำพิพากษาฎีกา 952/2543 ลูกหนี้ทำสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี 2 ฉบับ แม้ผู้ค้ำ ประกันตกลงค้ำประกันหนี้เบิกเงินเกินบัญชีดังกล่าวเพียงบัญชีเดียว โดยยอมรับผิดชอบอย่าง ลูกหนี้ร่วม เมื่อไม่อาจแยกว่าหนี้จำนวนใดเป็นหนี้ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีฉบับใด กรณีจึงเป็นมูลหนี้เดียวกันแม้ลูกหนี้และผู้ค้ำประกันมีภาระหนี้ไม่เท่ากัน โจทก์ก็ฟ้อง รวมกันมาในคดีเดียวกันได้

หมายเหตุ และคำพิพากษาฎีกา 7499/2547 โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 2 ในฐานะ ทายาทของพันโท ช. รับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกันที่พันโท ช. ค้ำประกันหนี้เงินกู้ของ พันโท ป. ไว้แก่โจทก์ เมื่อความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันที่ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้ ผู้ค้ำประกัน จะต้องรับผิดชอบเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้น ทั้งผู้ค้ำประกันย่อมจะหลุดพ้นจากความรับผิด ในขณะที่เมื่อหนี้ของลูกหนี้ระงับสิ้นไปไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ ตามกฎหมาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 680 และ มาตรา 698 ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันในหนี้ที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้กับหนี้ที่ ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ เห็นได้ว่าเป็นมูลความแห่งคดีเดียวกันจึงเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยก จากกันมิได้

คำพิพากษาฎีกา 2667/2544 โจทก์ที่ 1 เป็นผู้เอาประกันภัยรถไว้กับจำเลยซึ่ง
ช. ขับไปชนกับรถของโจทก์ที่ 2 โจทก์ทั้งสองจึงร่วมกันฟ้องจำเลยให้รับผิดชอบใช้ค่า
สินไหมทดแทนแก่โจทก์ทั้งสองตามกรมธรรม์ประกันภัย ถือว่าโจทก์ทั้งสองมีผลประโยชน์
ร่วมกันในมูลความแห่งคดีตามมาตรา 59

คำพิพากษาฎีกา 3252/2548 โจทก์ที่ 1 ถึงที่ 109 ฟ้องว่าโจทก์แต่ละคนเป็น
สมาชิกและผู้รับประโยชน์ของสมาชิกสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ฯ ของจังหวัดจำเลยที่ 1
โดยมีข้อตกลงกับฝ่ายจำเลยว่า จำเลยทั้งหกจะจ่ายเงินสงเคราะห์ศพให้แก่สมาชิกที่
เสียชีวิต แต่ปรากฏว่าเมื่อมีสมาชิกเสียชีวิตและมีการไปขอรับเงินสงเคราะห์เพื่อจัดการ
ศพได้รับแจ้งจากจำเลยทั้งหกว่าไม่มีเงินสงเคราะห์ศพ และอ้างว่าสมาชิกทุกคนลาออก
หมดแล้ว ซึ่งความจริงสมาชิกยังมีได้ลาออก และไม่ได้กระทำผิดระเบียบ จนกระทั่งมีการ
แจ้งความร้องทุกข์ และพนักงานสอบสวนได้ดำเนินคดีข้อหาฉ้อโกงประชาชนกับจำเลย
ทั้งหก โจทก์ทั้งหนึ่งร้อยเก้าจึงทราบจำเลยทั้งหกกระทำผิดข้อตกลงและสัญญาและเป็น
เหตุบอกเลิกสัญญาโดยปริยาย จำเลยทั้งหกจึงต้องคืนเงินให้แก่โจทก์ทั้งหนึ่งร้อยเก้าตาม
ทันทรีพท์ที่ได้ชำระหรือขอใช้ค่าเสียหายเท่ากับจำนวนเงินที่โจทก์ทั้งหนึ่งร้อยเก้าได้ชำระ
แก่จำเลยทั้งหก ถือได้ว่าโจทก์แต่ละคนมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีตาม
มาตรา 59 วรรคหนึ่ง จึงร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งหกมาในคดีเดียวกันได้

กรณีที่ไม่ถือว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี

คำพิพากษาฎีกา 4098/2539 โจทก์นายยึดที่ดิน 1 แปลง ของจำเลยที่ 1 และบ้าน
ของจำเลยที่ 2 ผู้ร้องทั้งสองยื่นคำร้องขจัดทรัพย์รวมมาในคำร้องฉบับเดียวกันโดยผู้ที่ร้อง
ที่ 1 ร้องขอให้ปล่อย ที่ดินอ้างว่าเป็นของผู้ร้องที่ 1 ผู้ร้องที่ 2 ร้องขอให้ปล่อยบ้านอ้างว่า
เป็นของผู้ร้องที่ 2 ผู้ร้องทั้งสองมิได้มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีที่ร้องขอให้
ปล่อยทรัพย์ การที่เหตุแห่งคดีเกิดขึ้นในวันเดียวกันหรือเป็นการสะดวกที่จะดำเนินคดีไป
พร้อมกัน ก็หาใช่ข้อที่จะแสดงว่าผู้ร้องทั้งสองมีผลประโยชน์ร่วมกันแต่อย่างใดไม่ ผู้ร้อง
ทั้งสองย่อมไม่อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้ตามมาตรา 59

คำพิพากษาฎีกา 5279/2540 จำเลยร่วมที่ 2 ถูกโจทก์ที่ 4 เรียกให้เข้ามาเป็น
จำเลยร่วมกับจำเลยที่ 3 เพื่อรับผิดชอบในฐานะผู้รับประกันภัยค่าจุนทรยนต์คันเกิดเหตุ ซึ่งมี
ความรับผิดแตกต่างกับความรับผิดของจำเลยที่ 3 ที่จะต้องรับผิดชอบในฐานะที่เป็นนายจ้าง

ซึ่งจะต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของลูกจ้างในทางการที่จ้าง มูลความแห่งคดีจึงมิได้เป็นการชำระหนี้แบ่งแยกจากกันมิได้ หรือมิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ตั้งนั้นโดยชัดแจ้ง และการที่ศาลสั่งรวมการพิจารณาและพิพากษาเข้าด้วยกันมิได้เป็นเหตุที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงมูลความแห่งคดีเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่แบ่งแยกกันมิได้หรือไม่ จึงถือไม่ได้ว่า โจทก์ที่ 4 ทำแทนโจทก์คนอื่น ๆ ด้วย จำเลยร่วมที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ที่ 4 เพียงผู้เดียว

คำว่า "คู่ความร่วมมือ" หมายถึงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันโดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม

คำว่า "โจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม" หมายความว่าผู้ที่เป็นโจทก์ด้วยกัน หรือจำเลยด้วยกันแล้วแต่กรณีในคดีเดียวกัน เช่น นิด น้อย เป็นโจทก์ฟ้อง โต และใหญ่เป็นจำเลยในคดีเดียวกัน นิดกับน้อยเป็นโจทก์ร่วม โตและใหญ่เป็นจำเลยร่วม แต่ในกรณีนี้จะเรียกว่า นิด น้อย โต ใหญ่ เป็นคู่ความร่วมมือไม่ได้ เพราะคำว่าร่วม หมายความว่าร่วมเป็นคู่ความแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียว

กรณีบุคคลผู้มีสิทธิทำการแทนตัวความ เช่น ผู้ที่ตัวความมอบฉันทะ ผู้ที่เข้ามาดำเนินคดีแทนตัวความที่เป็นผู้ไร้ความสามารถ เป็นนิติบุคคล หรือทนายความที่ตัวความแต่งตั้ง ให้อำนาจ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นคู่ความร่วมมือกับตัวความ

การเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือเข้ามาได้ 2 กรณี คือ

1. เป็นคู่ความร่วมมือกันตั้งแต่เริ่มคดีตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 59
2. เป็นคู่ความร่วมมือภายหลังเริ่มคดีแล้วโดยการร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57

(2), (3)

1. เป็นคู่ความร่วมมือกันตั้งแต่เริ่มคดี ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 59

การเข้าเป็นคู่ความร่วมมือตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 59 นี้ กฎหมายยอมให้บุคคลเข้าเป็นคู่ความร่วมมือแต่เฉพาะเมื่อบุคคลเหล่านั้นมีประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี

ในการเป็นโจทก์ร่วมก็ดี เป็นจำเลยร่วมก็ดี คำว่า "ร่วม" นี้ในทางกฎหมายสารบัญญัติ หมายถึง ร่วมรับผิดชอบ เช่น เจ้าหนี้ร่วม ลูกหนี้ร่วม เป็นต้น แต่โจทก์ร่วม หรือ จำเลยร่วมตามมาตรา 59 นี้ไม่ได้หมายความว่าบุคคลเหล่านั้นร่วมกัน อย่างเช่นเจ้าหนี้ร่วม หรือลูกหนี้ร่วม เว้นแต่สภาพจะเป็นอยู่แล้ว กล่าวคือ ในคดีนั้น แม้จะเป็นโจทก์ร่วมกัน หรือจำเลยร่วมกันก็ตาม หลักมืออยู่ว่า "ตัวใคร ตัวใคร" มิได้หมายความว่าคนหนึ่งทำอะไร

แล้วจะต้องผูกมัดอีกคนหนึ่ง เช่น นายแก้วกับนายก้อนร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องนายไสว ต่อมานายแก้วประสงค์จะถอนฟ้อง นายแก้วถอนได้เฉพาะของตน จะมาถอนของ นายก้อนด้วยไม่ได้ เพราะนายแก้วกับนายก้อนเป็นคนละคนกัน ถึงแม้จะเป็นโจทก์ในคดี เดียวกันก็ตาม นายแก้วจะให้นายก้อนเสียหาย หรือนายก้อนจะให้นายแก้วเสียหาย ไม่ได้

หลักที่ว่า "ตัวใคร ตัวใคร" นี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 บัญญัติว่า "มิให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกัน หมายความว่า การกระทำของ คู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้น ไม่ผูกมัดและไม่ถือว่าทำแทนคู่ความร่วมมือคนอื่นด้วย เว้นแต่จะเข้า ด้วยข้อยกเว้นดังต่อไปนี้

ก. เว้นแต่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ กล่าวคือ ถ้าหากเป็นมูลความแห่งคดีที่แบ่งแยกจากกันไม่ได้ ถือว่าทำแทนกันได้ เช่น ลูกหนี้ร่วม เจ้าหนี้ร่วม ตัวการตัวแทน นายจ้างลูกจ้าง เป็นต้น

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกา 6453/2544 การว่าจ้างให้โจทก์ลงพิมพ์โฆษณาเป็นการโฆษณา ของบริษัท ย. ไม่ใช่บริษัทจำเลยที่ 1 แต่เป็นบริษัทในเครือจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 ไม่ใช่ กรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทจำเลยที่ 1 และกระทำไปโดยปราศจากอำนาจและจำเลยที่ 1 มิได้ให้สัตยาบันจำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกโดยลำพังตาม ป.พ.พ. มาตรา 823 มูลความแห่งคดีจึงมิได้เป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้อันจะ นำมาตรา 59 (1) มาใช้บังคับ จึงนำเอาอายุความมาเป็นเหตุยกฟ้องจำเลยที่ 2 ซึ่งมีได้ให้ การต่อสู้ไว้มิได้

คำพิพากษาฎีกา 557/2547 โจทก์ฟ้องว่า ลูกจ้างหรือตัวแทนของจำเลยที่ 1 และ ที่ 2 ได้ขนถ่ายสินค้ากระดาษของโจทก์และของจำเลยที่ 3 จากเรืออริสโตเติลลงเรือฉลอม โดยประมาทเลินเล่อทำให้สินค้ากระดาษของโจทก์บางส่วนถูกสับเปลี่ยนและส่งมอบไป ให้แก่จำเลยที่ 3 โดยโจทก์ได้รับสินค้ากระดาษของจำเลยที่ 3 มาแทน เมื่อหักกลบกันแล้ว จำเลยที่ 3 รับสินค้ากระดาษของโจทก์เกินไปจำนวน 135,597,783 กิโลกรัม เป็นเงิน 1,724,364 บาท ให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 ในฐานะเจ้าของเรือผู้รับจ้างขนส่ง และนายจ้าง หรือตัวการ จำเลยที่ 4 ในฐานะผู้รับประกันภัยสินค้ากระดาษของโจทก์ และจำเลยที่ 3

ในฐานะผู้รับมอบสินค้ากระดาษของโจทก์ไว้โดยไม่มีสิทธิตามกฎหมายร่วมกันชำระราคาสินค้าที่จำเลยที่ 3 รับเกินไปแก่โจทก์ กรณีเป็นเรื่องที่โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 รับผิดชอบโจทก์ฐานละเมิดให้จำเลยที่ 4 รับผิดชอบโจทก์ในฐานะผิดสัญญาประกันภัย และให้จำเลยที่ 3 รับผิดชอบโจทก์ฐานรับมอบทรัพย์สินของโจทก์ไว้โดยไม่มีสิทธิตามกฎหมาย อันเป็นการใช้สิทธิของเจ้าของทรัพย์สินในการติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1336 มูลความแห่งคดีจึงเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันได้ หากใช้มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้เมื่อจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 4 ให้การต่อสู้เรื่องอายุความไว้ แต่จำเลยที่ 3 มิได้ให้การต่อสู้เรื่องอายุความไว้ จึงถือไม่ได้ว่าเป็นการต่อสู้เรื่องอายุความโดยจำเลยที่ 3 ด้วยตามมาตรา 59 (1) เมื่อคดีของจำเลยที่ 3 ไม่มีประเด็นเรื่องอายุความแม้ศาลชั้นต้นจะได้พิพากษาประโยชน์แห่งอายุความและศาลอุทธรณ์วินิจฉัยในปัญหาดังกล่าวสำหรับจำเลยที่ 3 แล้ว ถือไม่ได้ว่าเป็นข้อที่ได้วาทันมาแล้วโดยชอบในศาลล่างทั้งสอง ฎีกาของจำเลยที่ 3 ในข้อนี้ จึงต้องห้ามตามมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

ข. มีกฎหมายบัญญัติไว้ตั้งนั้นโดยชัดแจ้ง กล่าวคือ ถ้ามีกฎหมายบัญญัติไว้ให้แทนกันได้ ก็แทนกันได้

การที่จะถือว่าคู่ความร่วมมือแทนกันนี้ ต้องเป็นคดีซึ่งการชำระหนี้แบ่งแยกไม่ได้ หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ตั้งนั้นโดยชัดแจ้ง แต่ก็ให้ถือว่าแทนกันในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) บรรดากระบวนการพิจารณาซึ่งได้ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้นให้ถือว่าได้ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย เว้นแต่กระบวนการพิจารณาที่คู่ความร่วมมือคนหนึ่งกระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ

คำว่า "กระบวนการพิจารณา" หมายความว่า การกระทำใด ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้อันเกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งได้กระทำไปโดยคู่ความในคดีนั้นหรือโดยศาล หรือตามคำสั่งของศาล ไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคู่ความฝ่ายใดทำต่อศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือศาลทำต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่าย และรวมถึงการส่งคำคู่ความและเอกสารอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ กล่าวคือ การกระทำในคดีนั้นจะเป็นการกระทำโดยศาลก็ดี โดยคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ดี ต้องเป็นการกระทำในคดี การกระทำในคดีถ้าจะถือว่าแทนกันได้ก็ต่อเมื่อมูลแห่งการชำระหนี้เป็นการแบ่งแยกจากกันมิได้ หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้ง การกระทำของคู่ความร่วมมือคนหนึ่ง

คนใดในคดีนั้นอันเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้ว ย่อมผูกมัดคู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย เว้นแต่จะเป็นที่เสียหายแก่คู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ นั้น เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 กับ จำเลยที่ 2 เป็นลูกหนี้ร่วมกัน จำเลยที่ 1 ยอมรับตามฟ้องโจทก์ว่าเป็นหนี้จริง การที่จำเลย คนหนึ่งยอมรับอย่างนี้ ย่อมไม่ผูกมัดจำเลยอีกคนหนึ่งแม้จะเข้ามาตรา 59 (1) แต่ก็เป็น การทำให้จำเลยร่วมมือคนอื่น ๆ เสียหายแต่ถ้าลูกหนี้คนหนึ่งต่อสู้ว่าหนี้ของโจทก์ขาดอายุ ความ ส่วนลูกหนี้ร่วมมือคนอื่นไม่ได้ต่อสู้เลย เช่นนี้ การที่ลูกหนี้คนหนึ่งต่อสู้ว่าฟ้องของ โจทก์ขาดอายุความนั้น เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย ตามมาตรา 59 (1) นี้ ถือว่าคนอื่นต่อสู้ด้วย เมื่อถือว่าคนอื่นต่อสู้แล้ว กรณีก็เข้า ป.พ.พ. มาตรา 193/9 ถือว่า ลูกหนี้คนอื่นยกอายุความขึ้นต่อสู้ด้วย และปรากฏว่าหนี้ของโจทก์ขาดอายุความจริง ศาล พิพากษายกฟ้อง จำเลยทุกคนไม่ต้องชำระหนี้ ทั้ง ๆ ที่มีบางคนยอมชำระหนี้ก็ตาม

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาที่ถือว่าทำแทนซึ่งกันและกัน

คำพิพากษากฎีกา 5373/2539 แม้ข้อเท็จจริงจะรับฟังได้ว่าจำเลยที่ 1 ยังมีได้ชำระ ค่าภาษีอากรให้แก่โจทก์ แต่จำเลยที่ 1 และที่ 3 ได้ให้การต่อสู้คดีโดยยกเหตุอายุความขึ้น ต่อสู้และคดีฟังได้ว่าฟ้องโจทก์ขาดอายุความแล้ว จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นหุ้นส่วนสามัญนิติ บุคคลชั่วคราวของสินค้าและจำเลยที่ 3 หุ้นส่วนผู้จัดการจึงมีสิทธิจะปฏิเสธการชำระหนี้ตาม สิทธิเรียกร้องนั้นได้ และการที่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ การที่จำเลยที่ 1 และที่ 3 ยื่นคำให้การต่อสู้เรื่องอายุความตามมาตรา 59 (1) ให้ถือว่าทำ แทนซึ่งกันและกัน จำเลยที่ 2 ที่ 4 และที่ 5 ซึ่งเป็นหุ้นส่วนยอมได้รับผลแห่งอายุความด้วย

คำพิพากษากฎีกา 5353/2539 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสิบเอ็ดรวมกันทำละเมิดแก่ โจทก์ แม้จำเลยบางคนมิได้ยกอายุความเป็นข้อต่อสู้และจำเลยอื่นมิได้ยื่นคำร้องขอให้ วินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าว ก็ยอมได้รับประโยชน์จากข้อต่อสู้ และคำร้องขอชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายของจำเลยที่ยกอายุความเป็นข้อต่อสู้ และขอให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายนั้นด้วยตามมาตรา 59 (1)

คำพิพากษากฎีกา 1938/2540 แม้จำเลยที่ 1 ยกอายุความเป็นข้อต่อสู้ แต่เมื่อ โจทก์ถอนฟ้องจำเลยที่ 1 และศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้ว ย่อมมีผลตามมาตรา 176 โดย ลบล้างผลแห่งการยื่นคำฟ้อง รวมทั้งกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ อันมีมาต่อภายหลังยื่นคำฟ้อง และทำให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งได้มีการยื่นคำฟ้องเลย กระบวน

พิจารณาที่จำเลยที่ 1 ยกอายุความเป็นข้อต่อสู้จึงเป็นอันลบล้างไปด้วยผลของการถอนฟ้องตามมาตรา 176 เท่ากับไม่มีกำหนดอายุความที่จะนำมาพิจารณาแก่จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันซึ่งมิได้ยกอายุความเป็นข้อต่อสู้ได้อีก

คำพิพากษาฎีกา 6246/2540 แม้จำเลยที่ 1 ลูกจ้างมิได้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ แต่จำเลยที่ 2 นายจ้างและจำเลยที่ 3 ผู้รับประกันภัยรถที่จำเลยที่ 1 ขับ ซึ่งเป็นคู่ความร่วมมือกันได้ให้การต่อสู้ในเรื่องอายุความไว้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งได้กระทำโดยจำเลยที่ 2 และที่ 3 ถือว่าได้ทำโดยจำเลยที่ 1 ด้วยตามมาตรา 59 (1) แม้จำเลยที่ 1 และที่ 2 มิได้อุทธรณ์แต่เมื่อคดีของโจทก์ขาดอายุความ ศาลฎีกายอมพิพากษาให้มีผลถึงจำเลยที่ 1 และที่ 2 ได้ด้วยตามมาตรา 245 (1), 247

คำพิพากษาฎีกา 3350/2542 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันรับผิดชอบในความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้แบ่งแยกกันชำระมิได้ แม้จำเลยที่ 1 มิได้ยกเรื่องฟ้องเคลือบคลุมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ แต่จำเลยที่ 2 ให้การไว้ ซึ่งถือว่าได้กระทำโดยจำเลยที่ 1 ด้วยตามมาตรา 59 เมื่อฟ้องโจทก์เคลือบคลุมจึงต้องถือว่าฟ้องโจทก์เกี่ยวกับจำเลยที่ 1 เคลือบคลุมด้วย

คำพิพากษาฎีกา 4072/2545 เมื่อจำเลยที่ 1 ผู้กู้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ และมูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ ย่อมถือว่าการยกอายุความเป็นข้อต่อสู้ของจำเลยที่ 1 ถือได้ว่าทำการแทนจำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันด้วย

คำพิพากษาฎีกา 7499/2547 โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 2 ในฐานะทายาทของพันโท ข. รับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกันที่พันโท ข. ค้ำประกันหนี้เงินกู้ของพันโท ป. ไว้แก่โจทก์ เมื่อความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันที่ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้ ผู้ค้ำประกันจะต้องรับผิดชอบเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้น ทั้งผู้ค้ำประกันย่อมจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในขณะที่ของลูกหนี้ระงับสิ้นไปไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ ตามกฎหมาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 680 และมาตรา 698 ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันในหน้าที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้กับหน้าที่ลูกหนี้จะต้องชำระนั้น เห็นได้ว่าเป็นมูลความแห่งคดีเดียวกันจึงเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ เมื่อจำเลยที่ 1 ในฐานะทายาทของพันโท ป. ผู้กู้ยกอายุความเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องของโจทก์ ซึ่งเป็นเจ้าหนี้อันมีต่อกองมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา 1755 วรรคสาม ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ และปรากฏว่าสิทธิเรียกร้องของโจทก์อันมีต่อกองมรดกของพันโท ป. เจ้ามรดกขาดอายุความแล้วทำให้จำเลยที่ 1 ไม่ต้องรับผิดชอบแก่โจทก์ตามฟ้องกรณีจึงอยู่ในบังคับแห่งมาตรา 59 (1)

เมื่อสิทธิเรียกร้องของโจทก์สำหรับความรับผิดของจำเลยที่ 1 ขาดอายุความ ศาลยอมพิพากษาให้มีผลถึงความผิดผิดของจำเลยที่ 2 ที่ขาดนัดซึ่งจะต้องรับผิดในฐานะทายาทของพันโท ช. ผู้ค้าประกันหนี้ของพันโท ป. แก่โจทก์ด้วยได้แม้โจทก์นำคดีมาฟ้องให้จำเลยที่ 2 รับผิดภายหลังโจทก์ได้รู้ถึงความตามของพันโท ช. เจ้ามรดกเมื่อยังไม่พ้นกำหนดหนึ่งปีตาม ป.พ.พ. มาตรา 1755 วรรคสาม ก็ตาม

คำพิพากษาฎีกา 5092/2547 ตามสัญญาการใช้บัตรเครดิตจำเลยที่ 1 ต้องรับผิดร่วมกับจำเลยที่ 2 จำเลยทั้งสองจึงเป็นลูกหนี้ร่วม มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ การที่จำเลยที่ 1 ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ถือได้ว่าจำเลยที่ 2 ได้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้แล้วเช่นกัน ศาลจึงพิพากษายกฟ้องไปถึงจำเลยที่ 2 ด้วยได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่กระบวนพิจารณากระทำไปเป็นที่เสื่อมเสีย

คำพิพากษาฎีกา 382/2506 โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองให้ร่วมกันรับผิดใช้ค่าเสียหายจำเลยที่ 1 ให้การยอมรับว่า เป็นฝ่ายประมาท ทำให้โจทก์เสียหาย แต่เมื่อจำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันปฏิเสธว่า จำเลยที่ 1 มิได้ประมาท โจทก์ก็ต้องนำสืบให้ฟังได้ตามฟ้องว่า จำเลยที่ 1 ประมาทเพราะคำให้การอันเป็นกระบวนพิจารณาที่จำเลยที่ 1 กระทำไปนั้นเป็นที่เสื่อมเสียแก่จำเลย ที่ 2 ย่อมไม่มีผลผูกพันจำเลยที่ 2 ตามมาตรา 59 (1)

คำพิพากษาฎีกา 1713-1714/2523 ก่อนสืบพยาน โจทก์และจำเลยที่ 1 ทำพิสูจน์ลายมือชื่อของ อ. จำเลยที่ 2 ในเอกสารที่ตกลงกัน ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 เป็นฝ่ายแพ้คดีตามคำทำข้อตกลงทำกันมีผลบังคับเฉพาะในระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 เท่านั้น หากมีผลบังคับถึงจำเลยที่ 2 ซึ่งมีได้ตกลงตามคำทำด้วยไม่ เพราะกระบวนพิจารณาที่จำเลยที่ 1 กระทำไปนั้นเป็นที่เสื่อมเสียแก่จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นคู่ความ

คำพิพากษาฎีกา 1270/2531 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 2 และที่ 3 จำเลยที่ 2 และที่ 3 ปฏิเสธว่ามีได้เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 แต่ก่อนสืบพยานโจทก์ จำเลยที่ 2 รับว่าจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างและกระทำละเมิดต่อโจทก์ในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 ดังนี้ โจทก์ต้องนำสืบต่อไปว่าจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างและกระทำการในทางการที่จ้างของจำเลย 3 ดังที่ฟ้อง เมื่อโจทก์มิได้นำสืบเช่นนั้น การที่ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างและกระทำในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 3 ด้วย จึงเป็นการนำข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาวินิจฉัยให้จำเลยที่ 3 ร่วมรับผิดซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย

อันเป็นข้อกฎหมายมิใช่เป็นเรื่องที่ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจรับฟังข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐาน
ในสำนวนอันจะเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ศาลอุทธรณ์จึงมีอำนาจวินิจฉัยได้

(2) การเลื่อนคดีหรือการงดพิจารณาคดี ซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมคนหนึ่ง
นั้นให้ใช้ถึงคู่ความร่วมคนอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือ ว่าถ้าหากการเลื่อนคดีหรือการงดพิจารณา
คดีซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมคนอื่น ๆ นั้นให้ใช้ถึงคู่ความร่วมคนอื่น ๆ ด้วย เช่น โจทก์ฟ้อง
จำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 เป็นลูกหนี้ร่วมกัน จำเลยคนหนึ่งยื่นคำร้องต่อศาลว่าทนายป่วย
ขอเลื่อนคดีไป ถ้ากรณีเป็นการชำระหนี้แบ่งแยกจากกันไม่ได้ก็ดี หรือมีกฎหมายบัญญัติ
ไว้ชัดแจ้งก็ดีศาลได้มีคำสั่งให้เลื่อนคดีไปย่อมมีผลไปถึงจำเลยอีกคนหนึ่งที่มีได้ร้องขอ
เลื่อนคดีด้วย

2. เป็นคู่ความร่วมภายหลังเริ่มคดีแล้วโดยการร้องสอด ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2), (3)

การเข้ามาเป็นคู่ความในกรณีนี้ จะต้องมีคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาบุคคลผู้มี
ส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีได้สมัครใจยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อน
มีคำพิพากษาเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม หรือจำเลยร่วม หรือถูกหมายเรียกให้เข้ามาในคดีตาม
คำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่าตนอาจฟ้องหรือถูกคู่ความเช่น
ว่านั้นฟ้องตนได้ เมื่อการใช้สิทธิไล่เบียดหรือเพื่อใช้ค่าทดแทนถ้าหากศาลพิจารณาให้
คู่ความเช่นว่านั้นแพคดี หรือโดยคำสั่งของศาลเมื่อศาลนั้นเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความ
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอในกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี หรือศาล
เห็นจำเป็นที่จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ตามที่
กล่าวมานี้ถือว่าเป็นคู่ความร่วมภายหลังเริ่มคดีแล้วโดยการร้องสอด

คำถามท้ายบทที่ 3

ข้อ 1 (ก) คู่ความร่วมมือคือใคร ในกรณีใดบ้างที่บุคคลซึ่งเป็นคู่ความร่วมมือแทนซึ่งกันและกันในการพิจารณาคดี

(ข) ในกรณีที่จำเลยร่วมหลายคนเป็นลูกหนี้ร่วมกันต่อโจทก์ จำเลยร่วมเพียงคนเดียวยกอายุความขึ้นต่อสู้ว่า คดีโจทก์ขาดอายุความแล้ว ถ้าศาลเห็นว่าคดีโจทก์ขาดอายุความจริงศาลจะยกเรื่องอายุความขึ้นเป็นเหตุผลยกฟ้องสำหรับจำเลยร่วมคนอื่น ๆ ด้วยได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 2 โจทก์ฟ้องลูกหนี้และผู้ค้ำประกันเป็นจำเลยร่วมกันให้รับผิดชอบตามสัญญาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยและผู้ค้ำประกันรับผิดชอบร่วมกันชดใช้ค่าปรับตามสัญญาแก่โจทก์ ผู้ค้ำประกันแต่ผู้เดียวฎีกาขอให้ลดเบี้ยปรับ เมื่อศาลฎีกาพิพากษาลดเบี้ยปรับให้เป็นคุณแก่ผู้ค้ำประกัน ดังนี้ คำพิพากษาฎีกาจะมีผลเป็นคุณแก่ลูกหนี้ซึ่งมิได้ฎีกาด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

แนวคำตอบบทที่ 3

ข้อ 1 (ก) ตอบตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 59

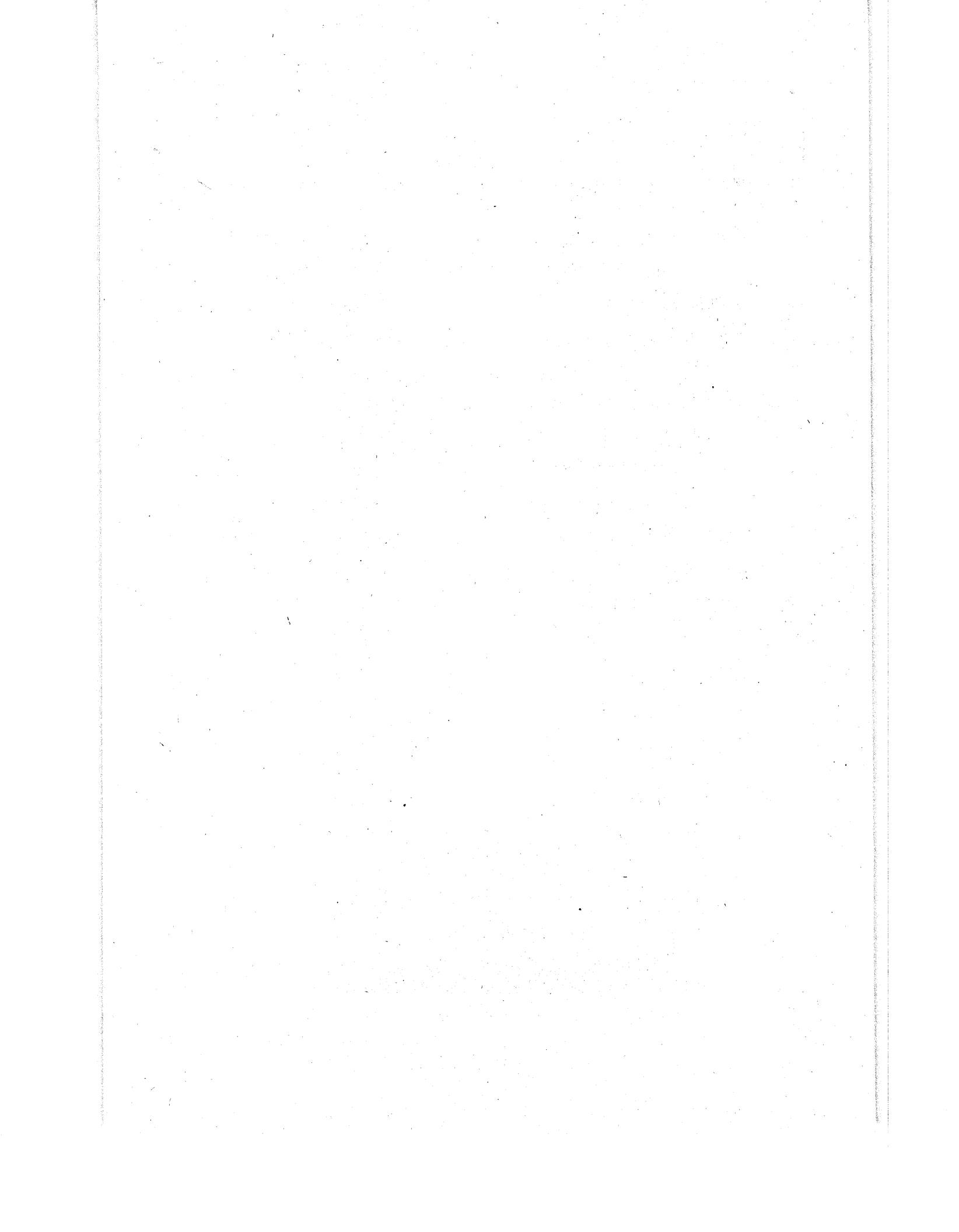
(ข) ได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 59

ข้อ 2 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 59

วินิจฉัย ลูกหนี้และผู้ค้ำประกันถูกฟ้องเป็นจำเลยร่วมกัน ถือได้ว่าเป็นคู่ความร่วมมือในคดีเดียวกันตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 59 แม้ผู้ค้ำประกันผู้เดียวฎีกาขอให้ลดเบี้ยปรับโดยลูกหนี้ไม่ได้ฎีกาด้วยก็ตาม แต่โดยเหตุที่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ ฉะนั้นต้องถือว่าผู้ค้ำประกันได้ฎีกาแทนลูกหนี้ด้วยตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 59 ซึ่งเป็นข้อยกเว้น คำพิพากษาฎีกาที่ลดเบี้ยปรับให้เป็นคุณแก่ผู้ค้ำประกัน จึงมีผลเป็นคุณแก่ลูกหนี้ในคดีนี้ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1197/2504)

ข้อ 3 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคสอง

วินิจฉัย คดีที่นายขาบเป็นจำเลยศาลแพ่งได้พิพากษาไปแล้ว ดังนั้น นายขาบจะยื่นคำร้องให้ศาลแพ่งทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของนายกนกโจทก์ที่เป็นผู้เยาว์และไม่มีอำนาจฟ้องคดีไม่ได้ เพราะคำร้องเช่นนี้ต้องยื่นเสียก่อนที่ศาลแพ่งจะมีคำพิพากษาดำเนินคดีไว้แล้วใน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคสอง

บทที่ 4 การร้องสอด

ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 เรื่องคู่ความร่วมมือว่าการเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือทำได้ 2 ระยะ กล่าวคือ ระยะแรกตั้งแต่เริ่มคดีที่เดียวเลยและภายหลังเริ่มคดีแล้ว ตามปกติระยะแรกเริ่มคดีคู่ความในคดีได้แก่โจทก์กับจำเลย ภายหลังจากเริ่มคดีแล้วหากบุคคลภายนอกต้องการเข้ามาเป็นคู่ความในคดียอมทำได้ด้วยการร้องสอดเข้ามาในคดี ในเรื่องการร้องสอดประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 ได้บัญญัติเงื่อนไขและวิธีการในการร้องสอดไว้ว่า ใครบ้างจะร้องสอดได้ และโดยวิธีใด ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกันได้รับการพิจารณาพิพากษาไปพร้อมกันทีเดียว ไม่ต้องไปฟ้องร้องว่ากล่าวอีกทีหนึ่ง ทำให้สะดวกและรวดเร็ว ส่วนสิทธิและหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ร้องสอดมีประการใดได้ มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 58

เกี่ยวกับเรื่องร้องสอดนอกจากจะต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 และ 58 แล้ว ยังต้องพิจารณา มาตรา 1 (3), 145, 156, 177 และ 245 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบด้วย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 57 บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด

(1) ด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรองคุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา หรือเมื่อตนมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น

(2) ด้วยความสมัครใจเองเพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษาขออนุญาตเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมหรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียทีเดียวโดยได้รับความยินยอมของคู่ความฝ่ายนั้น แต่ว่าแม้ศาลจะได้อนุญาตให้เข้าแทนที่กันได้ก็ตาม คู่ความฝ่ายนั้นจำต้องผูกพันตนโดยคำพิพากษาของศาลทุกประการ เสมือนหนึ่งว่าได้มีการเข้าแทนที่กันเลย

(3) ด้วยกฎหมายเรียกให้เข้ามาในคดี (ก) ตามคำขอของคุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่าตนอาจฟ้องหรือถูกฟ้องหรือคุณความเช่นนั้นฟ้องตนได้เพื่อใช้สิทธิไล่เบี้ยหรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาลพิจารณาให้คุณความเช่นนั้นแพคติ หรือ (ข) โดยคำสั่งของศาลเมื่อศาลนั้นเห็นสมควร หรือเมื่อคุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอในกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี หรือศาลเห็นจำเป็นที่จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ถ้าคุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีดังกล่าวแล้ว ให้เรียกด้วยวิธียื่นคำร้องเพื่อให้หมายเรียกพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การ หรือในเวลาใด ๆ ต่อมาก่อนมีคำพิพากษาโดยได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเป็นที่พอใจว่าคำร้องนั้นไม่อาจยื่นก่อนนั้นได้

การส่งหมายเรียกบุคคลภายนอกตามอนุมาตรานี้ต้องมีสำเนาคำขอ หรือคำสั่งของศาล แล้วแต่กรณี และคำฟ้องตั้งต้นคดีนั้นแนบไปด้วย

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ไม่ตัดสิทธิของเจ้าหนี้ ในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้และที่จะเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีตั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 58 ผู้ร้องสอดที่ได้เข้าเป็นคุณความตามอนุมาตรา (1) และ (3) แห่งมาตรา ก่อนนี้มีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนได้ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ ซึ่งโดยเฉพาะผู้ร้องสอดอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ ถ้ามค้านพยานที่ได้สืบมาแล้วและคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วก่อนที่ตนได้ร้องสอด อาจอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และอาจได้รับหรือถูกบังคับให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียม

ห้ามมิให้ผู้ร้องสอดที่ได้เป็นคุณความตามอนุมาตรา (2) แห่งมาตรา ก่อนใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่คุณความฝ่ายซึ่งตนเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องสอด และห้ามมิให้ใช้สิทธิเช่นนั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์หรือจำเลยเดิม แลให้ผู้ร้องสอดเสียค่าฤชาธรรมเนียมอันเกิดแต่การที่ร้องสอด แต่ถ้าศาลได้อนุญาตให้เข้าแทนที่โจทก์ หรือจำเลยเดิม ผู้ร้องสอดจึงมีฐานะเสมอด้วยคุณความที่ตนเข้าแทน

เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้ามีข้อเกี่ยวข้องกับคดี เป็นปัญหาจะต้องวินิจฉัยในระหว่างผู้ร้องสอดกับคุณความฝ่ายที่ตนเข้ามาร่วม หรือที่ตนถูกหมายเรียกให้เข้ามาร่วม ผู้ร้องสอดย่อมต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้น ทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีช้าเกินสมควรที่จะแสดงข้อเถียงอันเป็นสาระสำคัญได้ หรือ

(2) เมื่อคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมิได้ยกขึ้นใช้ซึ่งข้อเถียงในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามีอยู่เช่นนั้น เพื่อสะดวกแก่การทำความเข้าใจเรื่องร้องสอด ในการอธิบายจึงขอแยกหัวข้อพิจารณาออกเป็นดังนี้

1. ความหมายของการร้องสอด
2. หลักทั่วไปในเรื่องร้องสอด
3. วิธีการร้องสอด
4. ผลของการร้องสอด

1. ความหมายของการร้องสอด

การร้องสอด คือการที่บุคคลซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความมาแต่เดิมได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีภายหลังเมื่อมีคดีกันแล้ว ดังที่มาตรา 57 บัญญัติว่า “บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด ฯลฯ”

2. หลักทั่วไปในเรื่องร้องสอด

หลักทั่วไปในเรื่องร้องสอดอาจพิจารณาได้ดังนี้

2.1 ผู้ที่จะร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้ต้องเป็นบุคคลภายนอกมิใช่คู่ความในคดีเดิม เช่น โจทก์ฟ้องลูกจ้างเป็นจำเลยที่ 1 และนายจ้างเป็นจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การระหว่างพิจารณาโจทก์กับจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 1 จะร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมกับจำเลยที่ 2 ไม่ได้ เพราะจำเลยที่ 1 เป็นคู่ความอยู่แล้ว (นัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 679, 5463/2534 และ 7709/2544)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7709/2544 ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่าบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด ตามบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวเป็นที่ชัดเจนว่าเฉพาะแต่บุคคลภายนอกที่มิใช่คู่ความเท่านั้นที่จะเข้ามาในคดีด้วยการร้องสอด แต่จำเลยที่ 3 เป็นคู่ความในคดีอยู่แล้ว แม้จำเลยที่ 3 อ้างว่าเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณาละเลยไม่ต่อสู้อุบัติกับโจทก์ จำเลยที่ 3 ต้องการเข้าเป็นคู่ความฝ่ายที่สามเพื่อคุ้มครองสิทธิ

ของตนในบริษัทของจำเลยที่ 1 ก็ตาม จำเลยที่ 3 ก็ไม่ใช่บุคคลภายนอกไม่อาจร้องสอดเข้ามาในคดีตามมาตรา 57 วรรคหนึ่ง (1) ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 5463/2534 ผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดต้องเป็นบุคคลภายนอกคดี โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 และที่ 2 จำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา แต่โจทก์ก็ยังดำเนินคดีกับจำเลยที่ 1 ต่อไป ถือไม่ได้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นบุคคลภายนอกที่จำเลยที่ 2 จะเรียกเข้ามาโดยการร้องสอดได้

2.2 ผู้ร้องสอดมีฐานะเป็นคู่ความ ไม่ว่าจะร้องสอดเข้ามาโดยสมัครใจ หรือถูกหมายเรียกก็ตาม ผู้ร้องสอดนั้นก็มิใช่ฐานะเป็นคู่ความในคดีนั้นที่อาจผูกพันตามคำพิพากษา และใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ ทั้งนี้ เพราะ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1 (11) บัญญัติคำจำกัดความคำว่า "คู่ความ" หมายถึงบุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล...." และในมาตรา 1 (3) ได้บัญญัติคำจำกัดความว่า "คำฟ้องให้หมายถึงการสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าด้วยความสมัครใจหรือถูกบังคับ ๗๗"

2.3 การร้องสอดต้องทำในศาลชั้นต้นเท่านั้น จะไปร้องสอดในชั้นอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ ที่กฎหมายบัญญัติในเรื่องร้องสอดไว้ก็เพื่อบุคคลภายนอกจะได้เข้ามาในคดีการพิจารณาจะเสร็จสิ้นพร้อมกันไปทีเดียว แทนที่บุคคลภายนอกนั้นจะถูกฟ้องหรือฟ้องเป็นคดีอีกต่างหากและการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว หากให้ร้องสอดได้ในชั้นอุทธรณ์ฎีกาย่อมทำให้คดีชักช้า (นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 810-811/2547 การร้องขอเข้าเป็นคู่ความตามมาตรา 57 (1) ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ระหว่างพิจารณา เว้นแต่สิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น ส่วนมาตรา 57(2) ต้องยื่นคำร้องต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา ดังนั้น ทั้งสองกรณีดังกล่าวต้องยื่นก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาเท่านั้น จะยื่นในระหว่างอุทธรณ์ไม่ได้)

2.4 การร้องสอดจะต้องมีโจทก์จำเลยเดิมว่าคดีกันอยู่ นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 213/2514 ศาลชั้นต้นพิพากษาคตามสัญญาประนีประนอมยอมความไปแล้ว 2 วัน ผู้ร้องจึงยื่นคำร้องสอดขอเข้าเป็นจำเลยร่วม (อ้างว่าโจทก์จำเลยฟ้องคดีสมยอมกันให้ที่พิพาท

*คำสั่งคำร้องที่ 213/2517 การร้องสอดขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมตามมาตรา 57 (2) ต้องขอเข้ามาก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นจะขอเข้ามาในชั้นฎีกาหาได้ไม่

ตกเป็นของโจทก์ทำให้ผู้ร้องซึ่งเป็นทายาทของเจ้ามรดกหมดสิทธิในทรัพย์สินพิพาท) นั้นทำไม่ได้เพราะผู้ร้องสอดขอเข้าเป็นจำเลยอีกคนหนึ่งต่างหากจากจำเลยเดิม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) การที่จะรับผู้ร้องสอดให้เข้ามาในฐานะนี้ก็จำเป็นต้องมีโจทก์จำเลยว่าคดีกันต่อไป แต่ปรากฏว่าโจทก์จำเลยเดิมได้ยอมความและศาลพิพากษาไปตามยอมเสร็จเรื่องกันไปแล้ว จึงหมดกรณีที่ผู้ร้องสอดจะอาศัยร้องสอดเข้าไปในฐานะนี้ได้เสียแล้ว เป็นเรื่องผู้ร้องสอดจะไปดำเนินคดีในทางอื่นต่อไป

คำพิพากษาฎีกา 940/2511 ผู้ร้องสอดได้อ้างเข้ามาในทางว่าตนเองมีสิทธิที่จะบังคับเอาทรัพย์รายพิพาทได้โดยโจทก์และจำเลยไม่มีสิทธิดีกว่า มีลักษณะเข้าตามมาตรา 57(1) การที่จะรับให้ผู้ร้องสอดเข้ามาในฐานะนี้ได้ก็จำเป็นต้องมีโจทก์จำเลยเดิมว่าคดีกันต่อไป และตกอยู่ในฐานะเป็นจำเลยของผู้ร้องสอดไปทั้งคู่ แต่เมื่อโจทก์จำเลยเดิมได้ยอมความเสร็จเรื่องกันไปแล้ว จึงหมดกรณีที่ผู้ร้องสอดจะอาศัยร้องสอดเข้าไปในฐานะนี้ได้เสียแล้ว เป็นเรื่องของผู้ร้องสอดที่จะดำเนินคดีของตนในทางอื่นต่อไป

คำพิพากษาฎีกา 5383/2534 ตามคำร้องเป็นเรื่องผู้ร้องรวมทั้งสองประสงค์จะเข้ามาเป็นคู่ความตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57(1) ซึ่งให้บุคคลภายนอกร้องขอเข้าเป็นคู่ความได้โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา เมื่อปรากฏว่าในวันที่ผู้ร้องรวมทั้งสองยื่นคำร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความนั้น ศาลชั้นต้นได้สั่งยกคำร้องของผู้ร้องไปแล้ว จึงไม่มีคดีของผู้ร้องที่ผู้ร้องรวมทั้งสองจะเข้ามาเป็นคู่ความได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ในขณะที่ผู้ร้องรวมทั้งสองยื่นคำร้องขอ ดังนั้นศาลจึงชอบที่จะสั่งไม่รับคำร้องขอของผู้ร้องรวมทั้งสองได้

คำพิพากษาฎีกา 2762/2536 แม้จะมีเหตุสมควรที่ผู้ร้องจะเข้ามาเป็นคู่ความในคดี แต่เมื่อปรากฏว่าโจทก์ทั้งฟ้องและศาลชั้นต้นสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความแล้ว จึงไม่มีคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาที่ผู้ร้องจะเข้ามาเป็นคู่ความได้อีก ไม่มีประโยชน์ที่จะอนุญาตให้ผู้ร้องเข้ามาเป็นคู่ความในคดี ศาลชอบที่จะให้จำหน่ายคดีผู้ร้องเสียหายจากสารบบความ

2.5 ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้ร้องสอดได้ นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1308/2511 การที่จำเลยร้องขอให้หมายเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคู่ความร่วม อ้างว่ามี

ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1050/2493, 940/2511, 1010-2522, 5383/2534, 2762/2536 และ 810-811/2547

ส่วนได้เสียร่วมกับจำเลยซึ่งจำเลยจะใช้สิทธิไล่เบียดได้นั้นหากศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นจะ
ไม่เรียกเข้ามาก็ได้

คำพิพากษาฎีกา 75/2509 การที่บุคคลภายนอกจะเข้ามาเป็นคู่ความ
ด้วยการร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2) ย่อมอยู่ในอำนาจศาลที่จะพิจารณาว่าคดี
มีเหตุผลสมควรที่จะอนุญาตหรือไม่ด้วย

คำพิพากษาฎีกา 925/2508 การที่ผู้ร้องสอดร้องสอดเข้ามาในคดีตาม
ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1), (2) นั้นมิได้หมายความว่าศาลต้องอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามา
เป็นคู่ความได้ทุกกรณีไป ศาลย่อมมีอำนาจพิจารณาว่ามีเหตุผลสมควรอนุญาตหรือไม่
แล้วแต่คำร้องนั้นมีเหตุผลสมควรเพียงใด และคำพิพากษาฎีกาที่ 1355/2521 วินิจฉัยไว้
ทำนองเดียวกัน

แม้ผู้ร้องสอดตามมาตรา 57(1) จะมีสิทธิยื่นคำร้องสอดเข้ามาในคดีได้ใน
ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นก็ตาม แต่ถ้าผู้ร้องสอดยื่นคำร้องเข้ามาในคดีนั้นเข้า
เกินไปศาลอาจไม่อนุญาตให้เข้ามาในคดีก็ได้ เช่นผู้ร้องสอดยื่นคำร้องเข้ามาเมื่อสืบพยาน
จำเลยเสร็จแล้ว ศาลไม่อนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดี ดูคำพิพากษาฎีกา 1113/2535,
4517/2540

คำพิพากษาฎีกา 1113/2535 การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความตาม ป.วิ.
แพ่ง มาตรา 57(1) ศาลไม่จำเป็นต้องอนุญาตทุกกรณี คดีนี้ผู้ร้องสอดยื่นคำร้องเข้ามาเป็น
คู่ความฝ่ายที่สาม เมื่อศาลชั้นต้นได้พิจารณาคดีไปจนกระทั่งสืบพยานจำเลยจะเสร็จสิ้น
แล้ว และหากผู้ร้องสอดมีสิทธิตั้งที่อ้างในคำร้องก็ย่อมยกสิทธิเช่นว่านั้นขึ้นอ้างยันผู้อื่น
หรือมีสิทธิที่จะดำเนินคดีต่อผู้เกี่ยวข้องได้เป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก กรณีของผู้ร้องสอดยัง
ไม่มีเหตุผลสมควรที่จะอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สามตามคำร้อง

คำพิพากษาฎีกา 4517/2540 ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้
จำเลยรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างและขนย้ายทรัพย์สินกับบริวารออกจากที่พิพาท คดีถึงที่สุด
และอยู่ระหว่างการออกหมายบังคับคดี ดังนั้น แม้ผู้ร้องสอดจะมีสิทธิร้องสอดเข้ามาเป็น
คู่ความในคดีได้ก็ตาม แต่การที่ศาลฎีกาจะมีคำสั่งย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นอนุญาตให้
ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีแล้ว ดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาใหม่ทั้งหมดก็จะ
ทำให้อคดีล่าช้า ไม่เป็นประโยชน์แก่คู่กรณีจึงสมควรให้ผู้ร้องสอดไปฟ้องเป็นคดีใหม่

2.6 การร้องสอดเป็นสิทธิมิใช่บทบังคับ นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 236/2491 การที่จะเข้าร่วมเป็นคู่ความในคดีก่อนเพื่อบังคับตามสิทธิของตนหรือไม่นั้นเป็นสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียจะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 มิใช่เป็นบทบังคับให้ต้องเข้าร่วมเป็นคู่ความด้วยเสมอไป

3. วิธีการร้องสอด

ตามบทบัญญัติมาตรา 57 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การร้องสอดมีด้วยกัน 2 วิธีคือ

3.1 การร้องสอดด้วยความสมัครใจ

3.2 ด้วยกฎหมายเรียกให้เข้ามาในคดี

3.1 การร้องสอดด้วยความสมัครใจ

การร้องสอดด้วยความสมัครใจ มี 2 ประการคือ

ก. การร้องสอดด้วยความสมัครใจเพื่อเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57(1))

ข. การร้องสอดด้วยความสมัครใจเพื่อเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่เดียว (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57(2))

ก. การร้องสอดด้วยความสมัครใจเพื่อเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57(1) บัญญัติว่า "ด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรองคุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา หรือเมื่อตนมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่น คำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น" การร้องสอดในกรณีนี้ต้องมีการโต้แย้งสิทธิตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55 ก่อนเหมือนกัน โดยผู้ร้องตั้งประเด็นข้อพิพาทขึ้นใหม่เพื่อโต้แย้งกับโจทก์และจำเลยเดิมทั้งหมดหรือโต้แย้งเฉพาะโจทก์หรือจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

เมื่อร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต่างหาก ผู้ร้องจึงมีต้องอาศัยสิทธิของคู่ความเดิม และไม่ต้องคำนึงถึงว่าคู่ความเดิมจะเห็นชอบด้วยหรือไม่ เพราะได้ตั้งประเด็นข้อพิพาทขึ้นใหม่เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง และแม้ฟ้องเดิม

โจทก์จะไม่มีอำนาจก็ร้องสอดเข้ามาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 148/2522 หรือจำเลยเดิมจะขาดนัดยื่นคำให้การก็ร้องสอดเข้ามาได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) นี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 797/ 2515)

การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) แยกได้เป็น 2 กรณีคือ

- 1) ร้องสอดขณะที่คดีอยู่ระหว่างพิจารณา
- 2) ร้องสอดชั้นบังคับคดี

1) ร้องสอดขณะที่คดีอยู่ระหว่างพิจารณา กรณีนี้เป็นเรื่องและผู้ร้องสอดเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง ค้ำครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่จะต้องเป็นเรื่องที่ผู้ร้องสอดเกี่ยวข้องกับคดีนั้น กล่าวคือ ข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุให้เกิดการฟ้องร้องในคดีเดิมเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิของผู้ร้องสอด ซึ่งสมควรที่จะว่ากล่าวให้เสร็จไปคราวเดียวกันกับคดีเดิม แต่ถ้การพิพาทกันระหว่างคู่ความในคดีเดิมมิได้กระทบกระเทือนสิทธิของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นจะร้องสอดเข้ามาให้ว่ากล่าวในคราวเดียวกันไม่ได้จะต้องไปฟ้องร้องว่ากล่าวเป็นคดีใหม่ (นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 607-608/2501 จะเป็นสิทธิเกี่ยวข้องในเรื่องพิพาทนั้นหรือเกี่ยวกับเรื่องอะไรก็ตามที่เขาพิพาทในคดีนั้น ซึ่งสมควรจะได้ว่ากล่าวกันให้เสร็จไปที่เดียว)

การร้องสอดเข้ามาตามสิทธิของตน เพื่อยังให้ได้รับความรับรอง ค้ำครองหรือบังคับตามสิทธิของตนในระหว่างพิจารณา เช่น ถาวรฟ้องสมชาติ ขอให้โอนที่ดินให้ตามสัญญาจะซื้อขายในระหว่างพิจารณา สมบุญซึ่งได้ทำสัญญาจะซื้อขายไว้ก่อนที่ถาวรตกลงทำสัญญาจะซื้อจะขายกับสมชาติ สมบุญอาจจะร้องสอดเข้ามาในคดีเพื่อขอให้ความรับรองค้ำครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนได้ เพราะคดีพิพาทระหว่างถาวรกับสมชาติได้กระทบกระเทือนสิทธิของสมบุญ การร้องสอดเข้ามาในคดีของสมบุญจะต้องอ้างสิทธิตามสัญญาจะซื้อขายที่ดินทำไว้กับสมชาติ อันเป็นการตั้งประเด็นขึ้นมาใหม่

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

1. การตั้งข้อพิพาทเข้ามาเพื่อต่อสู้คดีกับโจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 172/2520 ร้องสอดเข้าเป็นจำเลยในคดีฟ้องขับไล่ โดยอ้างว่าผู้ร้องเป็นเจ้าของและครอบครองที่พิพาท เป็นการร้องสอดเพื่อคุ้มครองรักษาสิทธิของผู้ร้องเองตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1329/2520 ขอเข้าเป็นคู่ความ อ้างมาตรา 57 (1) เพื่อแบ่งที่ดินเป็นของจำเลย ดังนี้ไม่ใช่จำเลยร่วมตามมาตรา 57 (2) แต่เป็นคู่ความฝ่ายที่สาม เมื่อศาลให้พิจารณาใหม่โดยรับผู้ร้องสอดเข้าเป็นคู่ความ ต้องยกคำพิพากษาระหว่างโจทก์กับจำเลยอื่นด้วย เพราะเป็นปัญหาการแบ่งที่ดินตามสัญญาประนีประนอมซึ่งแบ่งแยกมิได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2573/2520 คำร้องสอดขอเป็นคู่ความร่วมกับโจทก์ อ้างกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของร่วมในโฉนด เป็นการร้องสอดเพื่อคุ้มครองสิทธิ์ที่มีอยู่ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) เหมือนฟ้องคดีใหม่ โจทก์เดิมฟ้องเฉพาะที่ดินบางส่วนในโฉนด ศาลก็พิจารณาถึงที่ดินส่วนอื่นซึ่งผู้ร้องสอดร้องเข้ามาตามมาตรา 57 (1) นั้นได้

2. ผู้ถือหุ้นเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะเข้ามาในคดีเพื่อขอความรับรองคุ้มครอง บังคับตามสิทธิของตนได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1537/2514 การฟ้องเพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่ อันผิดระเบียบตาม ป.พ.พ. มาตรา 1195 นั้น กรรมการหรือผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดหรือทั้งหมดซึ่งมีส่วนได้เสียในผลของการประชุมใหญ่นั้น ย่อมร้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับในคดีได้ ผู้ร้องเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งให้เป็นกรรมการบริษัทจำเลยตามมติของที่ประชุมใหญ่ ซึ่งโจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอน ย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะเข้ามาในคดีเพื่อขอความรับรอง คุ้มครอง บังคับตามสิทธิของตนได้ โดยการร้องสอดเข้ามาตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1)

3. คดีที่พิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์การร้องสอดโดยอ้างว่าเป็นทรัพย์สินของผู้ร้องสอดจะต้องเป็นทรัพย์สินอันเดียวกับทรัพย์สินที่พิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 108/2536 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินเฉพาะส่วน 100 ตารางวา ที่จำเลยเข้าไปปลูกสร้างเลี้ยงสุกร ซึ่งไม่เกี่ยวกับที่ดินที่ผู้ร้องสอดอ้างว่ามีสิทธิครอบครองแต่อย่างใด ผู้ร้องสอดจึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องสอดเข้าในคดีตาม ป.วิ.แพ่ง. มาตรา 57 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 4477/2529 โจทก์และจำเลยพิพาทกันเฉพาะที่ดินหมายเลข 5 มิได้มีปัญหาโต้แย้งเข้ามาถึงที่ดินหมายเลข 6 ซึ่งผู้ร้องสอดอ้างว่าเป็นของผู้ร้องสอดเลย เมื่อมิได้มีข้อพิพาทอันใดเกี่ยวข้องกับที่ดินซึ่งพิพาทกันระหว่างโจทก์กับจำเลย ผู้ร้องสอดจะหยิบยกเอาที่ดินแปลงอื่นมาตั้งเป็นข้อพิพาทและถือสิทธิร้องสอดเข้ามาหาได้ไม่ แม้โจทก์จะนำชี้อ้างว่าที่ดินแปลงหมายเลข 6 เป็นของโจทก์ด้วย หากผู้ร้องสอดเห็นว่าการกระทำของโจทก์เช่นนั้นเป็นการโต้แย้งสิทธิ ก็ชอบที่ผู้ร้องสอดจะไปฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่โดยตั้งข้อพิพาทกับโจทก์โดยเฉพาะ ผู้ร้องสอดไม่มีสิทธิที่จะร้องสอดเข้ามาในคดีนี้ไม่ว่าในฐานะเป็นจำเลยร่วมหรือคู่ความฝ่ายที่สาม ศาลชั้นต้นควรสั่งยกคำร้องของผู้ร้องสอดเสียแต่ต้น การที่ศาลสั่งรับวินิจฉัยและพิพากษาคดีอันเกี่ยวกับที่ดินแปลงหมายเลข 6 ศาลฎีกาพิพากษาให้ยกคำร้องของผู้ร้องสอด

4. คดีฟ้องขับไล่ ถ้าจำเลยไม่ต่อสู้ว่ากรรมสิทธิ์เป็นของจำเลยหรือผู้อื่นไม่ถือเป็นการโต้แย้งสิทธิของผู้ร้องสอด

คำพิพากษาฎีกาที่ 6757/2540 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินพิพาทของโจทก์และเรียกค่าเช่าที่ค้างชำระพร้อมค่าเสียหาย แม้จำเลยจะต่อสู้ว่าที่ดินพิพาทไม่ใช่ของโจทก์และจำเลยก็ได้ต่อสู้เรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทว่าเป็นของจำเลยหรือบุคคลอื่นใด คำร้องของผู้ร้องสอดอ้างแต่เพียงว่าผู้ร้องสอดได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทบางส่วนโดยการครอบครองปรปักษ์โดยมิได้กล่าวอ้างเลยว่ามีผู้ร้องสอดมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียกับจำเลยแต่อย่างใด จึงเป็นการตั้งข้อพิพาทโต้แย้งกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทกับโจทก์ทั้งสิ้นไม่เกี่ยวกับคดีนี้ ผู้ร้องสอดมีสิทธิในที่ดินพิพาทอยู่เพียงใดคงมีอยู่อย่างนั้น ผู้ร้องสอดไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสียในมูลแห่งคดีนี้ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องร้องสอดเข้ามาเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คู่ครอง หรือบังคับตามสิทธิที่มีอยู่คำร้องของผู้ร้องสอดไม่ต้องด้วยบทบัญญัติตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) ผู้ร้องสอดจึงไม่มีสิทธิร้องเข้ามาเป็นคู่ความ

วิธีการร้องสอด ผู้ร้องสอดต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา และต้องเสียค่าขึ้นศาลด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1426/2493, 75/2509, 444-445/2513 และ 3129/2524)

2. ร้องสอดชั้นบังคับคดี การร้องสอดกรณีนี้จะทำภายหลังที่ได้พิพากษาคดีแล้วถึงชั้นบังคับคดี มาตรา 57 (1) จึงบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "เมื่อตนมี

สิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น" เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัตินี้จะเห็นว่ากฎหมายมิได้กำหนดว่าร้องสอดชั้นบังคับคดีว่าด้วยเรื่องอะไร แต่พอจะยกตัวอย่างเกี่ยวกับการร้องสอดในชั้นบังคับคดีได้ดังนี้

แดงชนะคดีดำ ดำไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา แดงจึงนำยึดที่ดินแปลงหนึ่งของดำ ซึ่งเขียวได้ครอบครองปรปักษ์จนได้กรรมสิทธิ์แล้วดังนี้ เขียวจึงร้องขจัดทรัพย์ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 288 อ้างว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นของตนไม่ใช่ของนายดำ หากปรากฏว่าแท้จริงแล้วที่ดินนั้นเป็นของเหลืองเช่นนี้ นายเหลืองยอมร้องเข้ามาในชั้นบังคับคดีนั้นได้ว่าที่ดินที่พิพาทมิใช่ของนายดำและมิใช่ของนายเขียว แต่เป็นของตนโดยทำเป็นคำร้องขอยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี

วิธีการร้องสอด ผู้ร้องสอดต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี คือศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นต้นนั่นเอง

ตัวอย่างคำพิพากษา

คำพิพากษาฎีกาที่ 3776/2534 (ประชุมใหญ่) ศาลชั้นต้นพิพากษาและออกคำบังคับให้จำเลยและบริวารรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่พิพาท และศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตให้จำเลยทุเลาการบังคับคดีในระหว่างอุทธรณ์ จำเลยจะต้องรื้อถอนบ้านและสิ่งปลูกสร้างออกไปตามคำบังคับซึ่งจะเป็นผลเสียหายแก่ผู้ร้องหากผู้ร้องเป็นเจ้าของบ้านและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว ดังนี้ ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีนี้ และถูกโต้แย้งสิทธิ จึงชอบที่จะร้องเข้ามาในชั้นบังคับคดีตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) ได้โดยไม่ต้องรอให้มีการบังคับคดีเสียก่อน เนื่องจากโจทก์ยอมขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีรื้อถอนบ้านและสิ่งปลูกสร้างได้ทันที ตามมาตรา 296 ทวิ

คำพิพากษาฎีกาที่ 717/2543 ที่ดินพิพาทมีชื่อผู้ร้องสอดกับ ห. เจ้ามรดก หลังจากโจทก์ทั้งสามจำเลยทั้งสาม และผู้ร้องสอดได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลชั้นต้นพิพากษตามยอมแล้วผู้ร้องสอดได้จดทะเบียนยกที่ดินพิพาทส่วนของตนให้แก่ ค. ค. จึงเป็นผู้มีสิทธิในที่ดินพิพาทสืบต่อผู้ร้องสอด ทั้งในชั้นที่เจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการรังวัดแบ่งแยกที่ดินตามคำพิพากษตามยอม ศาลชั้นต้นก็ให้ ค. เข้าไปร่วมในการนำชี้เพื่อแบ่งแยกด้วย จึงถือว่า ค. ได้เข้ามาในคดีและเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับ

คดีตามคำพิพากษาคตามยอมแล้ว เมื่อศาลชั้นต้นสั่งให้แบ่งที่ดินพิพาทตามรูปแผนที่ที่จำเลยที่ 3 เป็นผู้นำขึ้นเป็นการกระทบสิทธิของ ค. ค.ก็ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3044/2545 โจทก์ยื่นคำร้องขอรับเงินตามคำพิพากษาซึ่งจำเลยนำมาวางศาลและศาลชั้นต้นได้ออกคำบังคับแล้วทั้ง ๆ ที่โจทก์ได้โอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวให้แก่ผู้ร้องไปโดยชอบแล้ว ศาลชั้นต้นชอบที่จะไม่สั่งจ่ายเงินดังกล่าวแก่โจทก์ ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและถูกโต้แย้งสิทธิชอบที่จะร้องเข้ามาในชั้นบังคับคดีตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1)

สรุป การร้องสอดด้วยความสมัครใจตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) นี้ ผู้ร้องจะต้องเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสิทธิของตนอันถูกกระทบกระเทือนจากการพิพาทกันระหว่างโจทก์จำเลยคดีเดิม โดยร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม ตั้งข้อพิพาทเข้ามาโต้แย้งกับโจทก์และจำเลยทั้งหมด หรือกับโจทก์ หรือจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนี้

(1) แม้ฟ้องเดิมโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องก็ร้องสอดตามมาตรา 57 (1) ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 148/2522 (มติที่ประชุมใหญ่))

(2) แม้คดีเดิมจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การก็ร้องสอดตามมาตรา 57 (1) ได้

(3) จะไม่นำเรื่องขาดนัดยื่นคำให้การมาใช้ในการร้องสอด เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เป็นคู่ความมาแต่ต้นให้ร้องสอดเข้ามาในคดีได้ในระหว่างพิจารณาคดีนั้นหรือเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาเป็นกรณีพิเศษแตกต่างกับจำเลย เมื่อโจทก์ไม่ได้ฟ้องผู้ร้องสอดเป็นจำเลยด้วยจึงนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ว่าด้วยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การภายในกำหนดมาใช้แก่ผู้ร้องสอดไม่ได้ ทั้งคำร้องของผู้ร้องสอดนั้นเป็นทั้งคำให้การต่อสู้และฟ้องแย้งคดีโจทก์อยู่ในตัวมิใช่เพียงแต่คำร้องขอยื่นคำให้การ (คำพิพากษาฎีกาที่ 163/2507 (มติที่ประชุมใหญ่))

(4) การร้องสอดเป็นคำฟ้องผู้ร้องสอดมีฐานะเป็นโจทก์จึงเป็นฟ้องซ้อนได้ หากผู้ร้องสอดได้ฟ้องเรื่องเดียวกันและอยู่ในระหว่างพิจารณา เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3129/2524 ผู้ร้องตั้งสิทธิของผู้ร้องเข้ามาในคดีในฐานะคู่ความฝ่ายที่สามและเป็นปฏิปักษ์แก่ทั้งโจทก์และจำเลย หากเข้าเพียงเป็นจำเลยต่อสู้คดีกับโจทก์โดยเฉพาะไม่ ซึ่งถ้าศาลรับคำร้องสอดไว้ โจทก์จำเลยก็ต้องให้การแก่คำร้องสอด คำร้องสอดของผู้ร้อง จึงเป็นคำฟ้อง และผู้ร้องอยู่ในฐานะเป็นโจทก์หาใช่

เป็นจำเลยไม่ ทั้งสิทธิที่ผู้ร้องอ้างว่าถูกโจทก์จำเลยโต้แย้งนี้ ผู้ร้องได้ฟ้องโจทก์จำเลยไว้ อีกคดีหนึ่งแล้ว คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาคำร้องสอดของผู้ร้อง จึงเป็นฟ้องซ้อน ต้องห้าม ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 173 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 122/2542 ผู้ร้องยื่นคำร้องสอดว่า ผู้ร้องได้ซื้อ และครอบครองเป็นเจ้าของรถยนต์คันพิพาท ขอให้บังคับโจทก์และจำเลยจดทะเบียนโอน รถยนต์ให้แก่ผู้ร้อง ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีเหตุจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความ คุ้มครองคุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ เป็นการตั้งสิทธิขึ้นมาใหม่เพื่อพิพาทกับ คู่ความเดิม จึงเป็นการร้องสอดเข้ามาตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) คำร้องดังกล่าวถือเป็น คำฟ้องตามมาตรา 1 (3) ปรากฏว่าก่อนยื่นคำร้องสอด ผู้ร้องได้ฟ้องโจทก์และจำเลยเป็น จำเลยต่อศาลเดียวกันอ้างว่าผู้ร้องได้ซื้อและครอบครองรถยนต์คันพิพาท ขอให้จดทะเบียนโอนรถยนต์ให้แก่ผู้ร้องอันเป็นประเด็นเดียวกับที่ร้องสอดเข้ามาในคดีนี้ เมื่อคดี ดังกล่าวอยู่ในระหว่างพิจารณา จึงห้ามมิให้ผู้ร้องยื่นคำฟ้องเรื่องกันนั้นต่อศาลเดียวกัน หรือต่อศาลอื่นตามมาตรา 173 (1) การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องสอดเข้ามาในคดีจึงเป็นฟ้องซ้อน ต้องห้ามตามบัญญัติดังกล่าว

คำพิพากษาฎีกาที่ 5716/2539 การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความ ฝ่ายที่สาม ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) ถือเป็นคำฟ้อง ผู้ร้องสอดอยู่ในฐานะเป็นโจทก์ โจทก์เดิมและจำเลยอยู่ในฐานะเป็นจำเลย เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งจำหน่ายคดีระหว่างผู้ร้องสอด กับจำเลยโดยมิได้จำหน่ายคดีเกี่ยวกับโจทก์ ถือว่าคดีระหว่างผู้ร้องสอดกับโจทก์ยังอยู่ ระหว่างการพิจารณา คำร้องสอดของผู้ร้องสอดที่ยื่นเข้ามาใหม่จึงเป็นฟ้องซ้อนสำหรับ โจทก์ ผู้ร้องสอดคงมีอำนาจยื่นคำร้องสอดเข้ามาใหม่เฉพาะที่เกี่ยวกับจำเลย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1935/2540 การที่โจทก์ยื่นคำร้องคัดค้านใน คดีก่อนก็เพราะจำเลยซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีก่อนนำคำสั่งศาลไปแสดงต่อเจ้าพนักงานที่ดิน เพื่อขอเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนเป็นชื่อจำเลย เป็นการดำเนินการในชั้นบังคับคดีตามคำ พิพากษาหรือคำสั่ง โจทก์จึงมีสิทธิร้องสอดได้ตามมาตรา 57 (1) คำร้องสอดของโจทก์ใน คดีก่อนจึงเป็นคำฟ้อง แม้ในคดีก่อนศาลอุทธรณ์ภาค 1 จะพิพากษายกอุทธรณ์ของโจทก์ แต่โจทก์ก็ยังฎีกา คดีก่อนจึงอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา การที่โจทก์มาฟ้อง ขับไล่จำเลยเป็นคดีนี้โดยอ้างว่าโจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่พิพาท จำเลยเป็นบริวาร

ของผู้เช่า จึงมีประเด็นต้องวินิจฉัยเช่นเดียวกับคดีก่อนหน้าที่พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ หรือของจำเลย ฟ้องโจทก์คดีนี้จึงต้องห้าม ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 173 (1)

(5) คำฟ้องสอดเป็นคำฟ้องจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 172

คำพิพากษาฎีกาที่ 6445/2540 ผู้ร้องยื่นคำร้องสอดเข้ามาเป็น คู่ความฝ่ายที่สาม ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำฟ้องตามมาตรา 1 (3) จึงมิใช่เป็นเพียงคำร้องเข้ามาเป็นคู่ความในคดีเท่านั้น ดังนั้น คำร้องสอดดังกล่าวจึงต้อง แสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา เช่นว่านั้น ตามมาตรา 172 วรรคสอง ทั้งนี้ เพราะเมื่อผู้ร้องสอดได้เข้ามาเป็นคู่ความตาม มาตรา 57 (1) แล้วย่อมมีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนได้ฟ้องคือโจทก์ หรือถูกฟ้องคือจำเลยเป็น คดีเรื่องใหม่ตามมาตรา 58 เมื่อไม่มีคำขอบังคับจึงไม่อาจทราบได้ว่าจะขอเข้ามาเป็น โจทก์หรือจำเลยอันไม่อาจบังคับให้ได้ ดังนั้นตามคำร้องสอดของผู้ร้องสอดเพียงแสดงโดย ชัดแจ้งซึ่งสภาพแห่งข้อหาเท่านั้น ไม่มีคำขอบังคับโดยชัดแจ้งหรือมีคำขอบังคับอยู่ใน ตัวอย่างใด จึงเป็นคำร้องสอดที่ไม่ชอบที่จะรับไว้พิจารณา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1443/2538 คำร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) มีลักษณะเป็นคำฟ้อง จึงต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น ตามมาตรา 172 วรรคสอง เมื่อคำร้องสอด ไม่มีคำขอบังคับโดยชัดแจ้ง จึงเป็นคำร้องสอดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(6) การร้องสอดเข้ามาในคดีไม่มีข้อพิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 7226/2538 การร้องสอดตามมาตรา 57 (1) มีความมุ่งหมายทำนองเดียวกันกับการเข้ามาเป็นคู่ความร่วม การฟ้องแย้งและการรวม การพิจารณาโดยหากมีใครเกี่ยวข้องที่ต้องพิพาทกันด้วยเรื่องราวทั้งหลายที่พิพาทกันนั้น ก็ควรได้พิจารณาในคราวเดียวกันหาจำต้องมีโจทก์และจำเลยเป็นคู่ความเดิมอยู่ก่อน เสมอไปไม่ เมื่อผู้ร้องสอดยื่นคำร้องอ้างว่าเป็นเจ้าของที่ดินจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียและถูก โต้แย้งสิทธิมีสิทธิร้องสอดในคดีนี้ซึ่งเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทที่ผู้ร้องยื่นคำร้องสอดอ้างว่าได้ กรรมสิทธิ์ที่ดินโดยการครอบครองตาม ป.พ.พ. มาตรา 1382 ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 774/2539 การที่ผู้ร้องสอดยื่นคำร้องเข้ามา ในระหว่างพิจารณาคดีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งว่าผู้ร้องได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินมี โฉนดโดยการครอบครองปรบักษ์ โดยอ้างว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินโฉนดดังกล่าว

นั้น เป็นการร้องสอดด้วยความสมัครใจเองเพราะเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความคุ้มครองตามสิทธิของตนที่มีอยู่ตาม ป.วิ.แพ่ง. มาตรา 57 (1)

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา มาตรา 57 (1)

คำพิพากษากฎีกาที่ 2411/2534 ในคดีที่โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกไปจากที่ดินและบ้านพิพาทที่โจทก์อ้างว่าเป็นของโจทก์นั้น ผู้ร้องสอดยอมมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องอ้างว่าผู้ร้องได้เข้าครอบครองทำประโยชน์และอยู่อาศัยโดยสงบเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของติดต่อกมาเป็นเวลากว่า 10 ปี ผู้ร้องสอดจึงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์บ้านและมีสิทธิครอบครองที่ดินพิพาท ไม่ใช่ของโจทก์ และขอให้ศาลมีคำสั่งว่าที่ดินและบ้านพิพาทเป็นของผู้ร้องสอดห้ามโจทก์เกี่ยวข้อได้เพราะเป็นกรณีที่ผู้ร้องสอดเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนเองที่มีอยู่เกี่ยวกับที่ดินและบ้านพิพาทนั้น ผู้ร้องสอดจึงยอมยื่นคำร้องเข้ามาต่อสู้คดีกับโจทก์เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57(1)

คำพิพากษากฎีกาที่ 42/2535 ผู้ร้องยื่นคำร้องขอเข้าเป็นคู่ความตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57(1) โดยอ้างว่าโจทก์และจำเลยทั้งสองสมคบกันแสดงเจตนาลวงทำสัญญากู้ยืมเงินตามฟ้อง เพื่อมิให้ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของจำเลยที่ 1 บังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 กรณีเช่นนี้มีความจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิซึ่งผู้ร้องมีอยู่เพื่อให้ได้ชำระหนี้ ไม่ให้จำเลยทั้งสองโอนทรัพย์สินไปเสียอันจะทำให้ผู้ร้องได้รับความเสียหาย คำร้องของผู้ร้องมีเหตุผล ต้องด้วย ป.วิ.พ. มาตรา 57(1) โดยไม่ต้องไปดำเนินการตามขั้นตอนอื่น

คำพิพากษากฎีกาที่ 1464/2503 (ประชุมใหญ่) ผู้เสียหายในคดีอาญารัฐานัยยกออกทรัพย์สิน และขอให้ใช้ทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีอาญา มีสิทธิร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สามในคดีแพ่งซึ่งบุคคลอื่นฟ้องจำเลยโดยสมยอมกันโดยทุจริตหรือโอนทรัพย์สินของจำเลยให้พ้นจากการบังคับคดี อันเป็นเหตุให้ผู้เสียหายเสียเปรียบ และสิทธิที่เป็นจะร้องสอดในกรณีเช่นนี้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นหนี้แน่นอนเพราะ ป.วิ.พ. มาตรา 57(1) มิได้กำหนดห้ามไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2296/2538 โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยแบ่งทรัพย์สินมรดกของ ช. คดี อยู่ระหว่างการพิจารณา ผู้ร้องทั้งสามซึ่งเป็นทายาทของ ช. ย่อมมีสิทธิร้องสอดเข้ามาเพื่อ บังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ได้ จึงเป็นคู่ความตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57(1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 3480/2534 เมื่อโจทก์ฟ้องคดีขอให้จำเลยซึ่งเป็นผู้จัดการ มรดก และครอบครองทรัพย์สินมรดกแบ่งทรัพย์สินในกองมรดกให้ และคดีอยู่ในระหว่างการ พิจารณาของศาลชั้นต้น ผู้ร้องมีสิทธิรับมรดกที่มีอยู่ในกองมรดกก็มีสิทธิเรียกร้องให้ จำเลยแบ่งทรัพย์สินมรดกให้ได้ ผู้ร้องย่อมมีสิทธิร้องสอดเข้ามาในคดีเพื่อบังคับตามสิทธิ ของตนที่มีอยู่ได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57(1) และ ป.พ.พ. มาตรา 1749 ศาลชั้นต้นจะยก คำร้องสอดอ้างว่าทำให้คดีล่าช้าไม่สะดวกแก่การพิจารณาพิพากษาหาได้ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 5345/2540 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเชิดหรือรู้อยู่แล้วว่าผู้ร้องสอด เชิดตัวเองออกแสดงเป็นตัวแทนของจำเลยทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาท จำเลยให้การ ว่าจำเลยไม่เคยเชิดผู้ร้องสอด ดังนั้น ที่ผู้ร้องสอดยื่นคำร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความอ้างว่า ผู้ร้องสอดเป็นเจ้าของที่ดินพิพาทเพียงคนเดียว ผู้ร้องสอดได้ทำสัญญาจะซื้อจะขายและ รับเงินมัดจำกับโจทก์ในนามของตนเอง ไม่เกี่ยวกับจำเลย โจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญาจะซื้อ ขยาย ขอให้ยกฟ้อง และให้ผู้ร้องสอดรับเงินมัดจำที่โจทก์วางไว้กับผู้ร้องสอดนั้น จึงเป็น การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สามเพื่อให้ได้รับการรับรอง คู่คุ้มครองและบังคับตาม สิทธิของผู้ร้องสอด อันเป็นการขัดกับข้ออ้างของโจทก์และข้อต่อสู้ของจำเลย เป็นปฏิบัตินี้ ทั้งต่อโจทก์และจำเลย ผู้ร้องสอดจึงต้องเสียค่าขึ้นศาลตามทุนทรัพย์ที่ผู้ร้องสอดเรียกร้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 8992/2542 จำเลยร่วมกันปลอมหนังสือมอบอำนาจนำไปเป็น หลักฐานการจดทะเบียนโอนที่ดินให้แก่กัน การกระทำของจำเลยย่อมเป็นการโต้แย้งสิทธิ ทำให้ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าของร่วมในที่ดินพิพาทได้รับความเสียหายในผลแห่งคดี หากศาลมี คำพิพากษาให้จำเลยเป็นฝ่ายชนะ ผู้ร้องสอดจึงมีสิทธิร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความเพื่อยังให้ ได้รับความรับรอง คู่คุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิของผู้ร้องสอดที่มีอยู่ในที่ดินพิพาทนั้น แม้ท้ายคำร้องขอจะระบุว่าขอเข้าเป็นคู่ความแทนที่โจทก์ ก็ต้องถือว่าเป็นการร้องขอเพื่อ ยังให้ได้รับความรับรอง คู่คุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57 (1) โดยอาศัยคำฟ้องของโจทก์เป็นของผู้ร้องสอด หากใช่เป็นคำร้องสอดเข้าเป็นคู่ความ ตามมาตรา 57 (2) ไม่ และศาลมีอำนาจที่จะอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้าเป็นคู่ความตามมาตรา 57 (1) ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 6554/2544 ผู้ร้องสอดเป็นผู้ถือหุ้นของจำเลยซึ่งเป็นบริษัทจำกัด ความรับผิดของผู้ร้องสอดจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้ร้องสอดยังใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ผู้ร้องสอดถือ หากศาลพิพากษาให้จำเลยแพ้คดี คำพิพากษาย่อมกระทบต่อเฉพาะทรัพย์สิน สิทธิประโยชน์และกิจกรรมของจำเลย ผู้ร้องสอดในฐานะผู้ถือหุ้นหาต้องถูกบังคับคดีด้วยไม่ ผู้ร้องสอดย่อมไม่มีความจำเป็นที่จะได้รับความรับรอง ค้ำครองหรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ จึงไม่มีสิทธิร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความด้วยการร้องสอดตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 631/2545 โจทก์เพียงแต่ขอให้บังคับบริษัทจำเลยที่ 1 ชำระเงินตามสัญญาขายลดตัวสัญญาใช้เงิน อันเป็นเรื่องที่โจทก์ขอให้บังคับเอาแก่จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นของจำเลยที่ 1 สิทธิของผู้ร้องมีอยู่ในบริษัทจำเลยที่ 1 เพียงใดก็คงมีอยู่อย่างนั้น ไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องร้องสอดเข้ามาเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง ค้ำครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57 (1) อีกทั้งผู้ร้องก็ถูกฟ้องเป็นจำเลยที่ 3 ในคดีนี้ ซึ่งถือว่าเป็นคู่ความในคดีอันจะใช้สิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่แล้ว จึงถือไม่ได้ว่าผู้ร้องเป็นบุคคลภายนอกแต่อย่างใด

ข. การร้องสอดด้วยความสมัครใจ เพื่อเป็นโจทก์ร่วม หรือจำเลยร่วม หรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทีเดียว ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57 (2)

การร้องสอดตามมาตรา 57 (2) นี้ ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีโดยมิได้ตั้งประเด็นข้อพิพาทขึ้นใหม่ แต่ร้องสอดเข้ามาเพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น คำว่า "มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น" หมายความว่าต้องถูกกระทบกระเทือนหรือถูกบังคับโดยคำพิพากษาคดีนั้นโดยตรง กล่าวคือ ผลแห่งคำพิพากษาคดีเดิมกระทบกระเทือนสิทธิของผู้ร้องทำให้ผู้ร้องเสียสิทธิ และส่วนได้เสียดังกล่าวจะต้องเป็นส่วนได้เสียตามกฎหมายด้วย เช่น แดงให้ดำเช่าบ้าน เขียวฟ้องขับไล่ดำออกจากบ้านหลังนั้นโดยอ้างว่าเป็นบ้านของเขียว ดังนี้ คดีพิพาทกันระหว่างเขียวกับดำ ถ้าศาลพิพากษาให้เขียวชนะคดีและขับไล่ดำออกจากบ้าน ทำให้สัญญาเช่าบ้านระหว่างแดงกับดำไม่ได้ผล และแดงอาจถูกดำฟ้องเรียกค่าเสียหายกรณีที่ดำทำสัญญาเช่าแล้วเช่าอยู่ในบ้านไม่ได้ กรณีเช่นนี้ถือว่าแดงถูกกระทบกระเทือน หรือถูกบังคับโดยคำพิพากษาคดีระหว่างเขียวกับดำโดยตรง ซึ่งทำให้แดงเสียสิทธิ (สิทธิในการให้เช่าบ้าน) แดงจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีย่อมร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วมได้

ฉะนั้น การเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีต้องประกอบด้วยหลักสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายไม่ใช่ทางอื่น เช่น บิดาฟ้องเรียกเงินกู้จากบุคคลภายนอกผู้กู้ในระหว่างการพิจารณา บุตรจะร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมมิได้เพราะบุตรยังไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมาย

2. ผลแห่งคำพิพากษาคดีเดิมกระทบกระเทือนสิทธิผู้ร้องหรือมีผลบังคับไปถึงผู้ร้องโดยตรง แต่ถ้าผลแห่งคำพิพากษาคดีเดิมไม่มีผลบังคับไปถึงผู้ร้องโดยตรงก็จะร้องสอดเข้ามาไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 590/2513)

การร้องสอดด้วยความสมัครใจตามมาตรา 57 (2) นี้ มี 2 กรณี คือ

1. ร้องสอดด้วยความสมัครใจเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม

2. ร้องสอดด้วยความสมัครใจเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียทีเดียวโดยได้รับความยินยอมของคู่ความฝ่ายนั้น การร้องกรณีนี้ต่างกับการร้องสอดเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลย กล่าวคือ ถ้าเป็นการร้องสอดโดยเข้าแทนที่โจทก์หรือจำเลย จะต้องให้โจทก์หรือจำเลยที่ถูกแทนที่นั้นยินยอม ถ้าคู่ความเดิมที่ถูกแทนที่ไม่ยินยอมผู้ร้องสอดก็เข้าแทนไม่ได้ ถึงแม้คู่ความเดิมจะยินยอมให้ผู้ร้องสอดเข้าแทนที่ คู่ความเดิมที่ถูกแทนที่ยังต้องรับผิดชอบในคดีอยู่ จะต้องถูกผูกพันโดยคำพิพากษาทุกประการ เสมือนหนึ่งมิได้มีการเข้าแทนที่กันเลย ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้คู่ความเดิมกับผู้ร้องสอดตกลงกันให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น จำเลยเดิมมีทรัพย์สินมากเกรงว่าถ้าแพ้คดีจะถูกยึดไปชำระหนี้แก่โจทก์ จำเลยอาจตกลงกับบุคคลภายนอกซึ่งไม่มีทรัพย์สินให้เข้ามาแทนที่ตนคือเป็นจำเลยแทนนั่นเอง ถ้าจำเลยไม่ถูกผูกพันโดยคำพิพากษา เมื่อโจทก์ชนะคดีก็ไม่มีทางบังคับคดีแก่ผู้ร้องสอดได้เพราะไม่มีทรัพย์สินอะไร ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติไม่ให้คู่ความที่ถูกแทนที่หลุดพ้นจากความรับผิด ต้องถูกผูกพันโดยคำพิพากษาทุกประการเสมือนมิได้มีการเข้าแทนที่เลย

วิธีการร้องสอด การร้องสอดตามมาตรา 57 (2) ผู้ร้องจะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนศาลมีคำพิพากษา โดยมีต้องเสียค่าขึ้นศาล

สรุป การร้องสอดด้วยความสมัครใจตามมาตรา 57 (2)

1. ผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ที่ถูกกระทบกระเทือนหรือถูกบังคับโดยคำพิพากษาคดีนั้นโดยตรง

2. ยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้นไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา โดยเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม หรือจำเลยร่วม หรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียทีเดียว

3. การร้องสอดเข้าเป็นโจทก์ร่วม (หรือจำเลยร่วม) กับคู่ความเดิมจะต้องมีฟ้องเดิมที่บริบูรณ์ก่อน จึงจะมีการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้ เช่น โจทก์ฟ้องเรียกที่นาของบิดาคืนจากจำเลย อ้างว่าเป็นทายาทผู้รับมรดกของบิดา ต่อมาปรากฏว่าบิดาโจทก์ยังมีชีวิตอยู่ ดังนี้อำนาจฟ้องคดีของโจทก์ซึ่งเป็นบุตรยอมหมดไป แม้บิดาเองจะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมก็ไม่ได้ เพราะฟ้องเดิมเป็นอันใช้ไม่ได้เสียแล้ว จึงไม่มีฟ้องที่สมบูรณ์ที่จะให้บิดาเข้าร่วมเป็นโจทก์ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1050/2493 และ 477/2514)

4. การร้องขอเข้าเป็นจำเลยร่วมต้องมีคำให้การของจำเลยเดิมอยู่ด้วย ถ้าจำเลยเดิมขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา การร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมคงไม่มีประโยชน์อันใด เพราะผู้ร้องสอดจะใช้สิทธินอกเหนือไปจากจำเลยไม่ได้ ศาลจะสั่งยกคำร้องสอด (คำพิพากษาฎีกาที่ 215/2521)

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ถือว่ามีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีตามมาตรา 57 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 444/2512 จำเลยเช่าที่ดินโจทก์เป็นที่ประกอบการค้าโดยปลูกอาคารให้เช่าครบกำหนดแล้วไม่รื้อถอนไป ขอให้พิพากษาขับไล่จำเลยและบริวาร ผู้ร้องเข้าร้องสอดเข้ามาว่า ผู้ร้องเป็นผู้เช่าที่ดินพิพาทกับโจทก์ด้วย โดยจำเลยเป็นผู้ทำสัญญาในนามของจำเลยแทนผู้ร้องไว้ ผู้ร้องมิใช่เป็นบริวารของจำเลย ดังนี้ถือว่าผู้ร้องมีส่วนได้เสียตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (2) ในอันที่จะร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2291/2522 โจทก์ฟ้องขอให้ห้ามจำเลยมิให้ขัดขวางในการออก น.ส.3 ของโจทก์ มีผู้ร้องขอเข้าเป็นจำเลยร่วมโดยอ้างว่าผู้ร้องเป็นเจ้าของที่ดินมีสิทธิครอบครองในที่พิพาท และเป็นผู้ขายที่พิพาทนั้นให้กับจำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าตามข้ออ้างของผู้ร้องนั้นถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี จึงชอบที่จะร้องสอดเข้ามาได้ตามมาตรา 57 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 315/2521 ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่าผู้ร้องอ้างว่าผู้ร้องสอดเข้าห้องพิพาทจากจำเลยอันเป็นการอาศัยสิทธิของจำเลย หากศาลพิพากษาขับไล่จำเลยและบริวารออกไปจากห้องพิพาท ผู้ร้องอาจต้องออกไปจากห้องพิพาทในฐานะเป็นบริวารของจำเลยได้ ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลแห่งคดีและเป็นการร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 590/2513 คู่สัญญาจะซื้อขายที่ดินไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องสอดเข้ามาในคดีโจทก์ฟ้องขอแบ่งที่ดินมรดกจากจำเลย ผู้ร้องสอดอ้างว่าที่แปลงนี้เป็นของจำเลย จำเลยกู้เงินผู้ร้องไปแล้วตกลงยอมขายที่แปลงนี้ทั้งหมดแก่ผู้ร้องสอดเพื่อเป็นการชำระหนี้ ถ้าจำเลยแพ้คดี ผู้ร้องสอดจะได้รับความเสียหายขอเข้ามาเป็นคู่ความร่วมข้ออ้างดังนี้ยังถือไม่ได้ว่าผู้ร้องสอดมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 348/2533 โจทก์ฟ้องขอให้ขับไล่จำเลยและบริวารออกไปจากที่ดินและตึกแถวพิพาท โดยอ้างว่าโจทก์ซื้อมาจากเจ้าของเดิมซึ่งให้ผู้ร้องและจำเลยอยู่อาศัย จำเลยให้การว่าเจ้าของเดิมได้ทำสัญญาจะซื้อจะขาย พร้อมกับมอบการครอบครองที่ดินและตึกแถวพิพาทให้ผู้ร้อง แล้วจำเลยครอบครองแทนผู้ร้อง ดังนี้ คำฟ้องโจทก์และคำให้การจำเลยมีข้อโต้แย้งเป็นประเด็นพิพาทถึงสิทธิครอบครองที่ดินและตึกแถวพิพาทของผู้ร้องกับโจทก์มีผลเสมือนหนึ่งว่าโจทก์ได้ฟ้องขับไล่ผู้ร้องอันถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของผู้ร้องด้วยผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีมีสิทธิร้องขอเข้าเป็นจำเลยร่วมได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2803/2537 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกไปจากที่ดินพิพาท จำเลยให้การว่าผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรเขยของจำเลยได้ตกลงเช่าที่ดินกับโจทก์ต่อจากสามีจำเลย ผู้ร้องยื่นคำร้องสอดขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมอ้างว่า ผู้ร้องเช่าที่ดินพิพาทจากโจทก์ต่อจากสามีจำเลยจำเลยเป็นบริวารของผู้ร้อง ดังนี้คำฟ้องโจทก์และคำให้การจำเลยมีข้อโต้แย้งประเด็นพิพาทถึงสิทธิของผู้ร้องซึ่งมีข้อต่อสู้ว่าโจทก์จะฟ้องขับไล่ผู้ร้องด้วยถือได้ว่าการโต้แย้งสิทธิของผู้ร้อง ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีมีสิทธิร้องขอเข้าเป็นจำเลยร่วมได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 3839/2537 ขณะที่ฟ้อง โจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินและตึกแถวพิพาทจึงมีอำนาจฟ้องขับไล่ และเรียกค่าเสียหายจากจำเลยซึ่งอยู่โดยละเมิดได้ แม้ภายหลังฟ้องแล้วโจทก์โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและตึกแถวพิพาทให้แก่โจทก์ร่วมอำนาจ

ฟ้องของโจทก์ที่บริบูรณ์อยู่แล้วยังคงมีผลอยู่ต่อไป ส่วนโจทก์ร่วมก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลแห่งคดีมีสิทธิร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2) (ฎีกาที่ 5278/2533 วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1406/2541 การที่ผู้ร้องจะขออนุญาตเข้ามาเป็นจำเลยร่วมตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2) นั้น ผู้ร้องต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น หมายถึงจะต้องเป็นผู้ที่ถูกกระทบกระเทือนหรือถูกบังคับโดยคำพิพากษานั้นโดยตรงหรือผลคดีตามกฎหมายจะมีผลไปถึงตนด้วย ซึ่งในคดีนี้หากศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้แก่โจทก์ คำพิพากษาก็จะมีผลผูกพันไปถึงผู้ร้องแต่อย่างใด เป็นเรื่องที่จะต้องมีคำกล่าวเอาแก่ผู้ร้องต่อไปอีกคดีหนึ่งผลแห่งคำพิพากษาหรือข้อเท็จจริงในคดีนี้ไม่ผูกพันบังคับแก่ผู้ร้อง ผู้ร้องจึงไม่มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี ส่วนการที่ศาลจะออกหมายเรียกให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดีตามมาตรา 57 (3) (ก) จะต้องโดยคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งผู้ร้องยังไม่ใช่คู่ความในคดีหรือตามมาตรา 57 (3) (ข) โดยคำสั่งของศาลนั้นเมื่อเห็นสมควร แต่กรณีตามคำร้องยังไม่มีเหตุสมควรเพียงพอ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2962/2543 ผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2) หมายความว่าผลของคดีตามกฎหมายเป็นผลไปถึงตนโดยเป็นผู้ที่ถูกกระทบกระเทือนหรือถูกบังคับโดยคำพิพากษาในคดีโดยตรง

โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่วิสามัญผู้ถือหุ้นของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นบริษัทจำกัด หากโจทก์ชนะคดีผู้มีหน้าที่ต้องจัดการต่อไปตามผลของคดีคือจำเลยที่ 1 โดยกรรมการผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นผู้มีหน้าที่ต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ต่อผลของคำพิพากษาไม่ การที่ผู้ร้องอ้างว่าได้เข้าร่วมประชุมและลงมติในการประชุมใหญ่จึงจำเป็นต้องขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมเพื่อนำสืบให้ศาลทราบว่าการประชุมดำเนินไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็อาจขอให้จำเลยทั้งสี่นำผู้ร้องและพยานหลักฐานที่ผู้ร้องมีเข้านำสืบอ้างเป็นพยานฝ่ายจำเลยได้หาจำต้องเข้ามาด้วยไม่

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ถือว่าไม่มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีตามมาตรา 57 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 607-608/2501 ในคดีพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงหนึ่งเนื้อที่ 5 ไร่ จำเลยนำซีที่พิพาทรุกล้ำเข้าไปในที่ของ ข. 2 ไร่ ซึ่งมีซีที่พิพาท ดังนี้

ข. จะมาร้องสอดเกี่ยวกับที่ดิน 2 ไร่ ที่ซึ่เกินไปนั้นโดยอ้างว่าเพื่อป้องกันสิทธิของตนยอมกระทำมิได้เพราะไม่เกี่ยวกับคดีที่โจทก์ฟ้องจำเลยประการใด หากบุคคลภายนอกถูกโต้แย้งสิทธิประการใด ก็ชอบที่จะฟ้องร้องเป็นคดีต่างหาก

คำพิพากษาฎีกาที่ 165/2504 ภริยาถูกฟ้องเรียกหนี้เงินกู้ สามีร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วมตามมาตรา 57 (2) เพื่อบอกล้างนิติกรรมรวมทั้งต่อสู้คดี โจทก์ในข้อหาอายุความแล้วด้วย ดังนี้ จะต้องปรากฏด้วยว่าหนี้นั้นเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภรรยา สามีจึงจะมีสิทธิร้องสอดได้ แต่ถ้าไม่ใช่หนี้ร่วมแล้วจะร้องสอดไม่ได้ อนึ่ง การที่ภรรยาเอาที่ดินสินบริคณห์มาเป็นประกันหนี้นั้นก็ยังไม่มื่ออะไรจะกระทบกระเทือนเสียหายไปถึงสามีสามีจึงไม่มีส่วนได้เสียในคดีที่จะร้องสอดได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1402/2518 โจทก์ฟ้องห้างหุ้นส่วนจำกัดให้ใช้หนี้ตามตัวเงินมีหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในคดีที่ห้างหุ้นส่วนนั้นถูกฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 2392/2519 โจทก์ฟ้องจำเลยขอเลิกสัญญาให้โจทก์ได้ใช้ไฟฟ้าและเรียกค่าเสียหาย ผลแห่งคดีเป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับจำเลยโดยเฉพาะ ผู้ที่มีสัญญาจะซื้อที่ดินกับโจทก์ และอาจเสียผลที่ไม่ได้ใช้ไฟฟ้าในที่ดินแปลงดังกล่าว มิใช่ผู้มีส่วนได้เสียในผลแห่งคดีตามความหมายใน ป.วิ.แพ่ง.มาตรา 57 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 147/2520 โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนที่จำเลยซื้อที่ดินของยายจำเลยโดยเจตนาหลงเพื่อไม่โอนที่ดินแก่โจทก์ตามที่ยายจำเลยทำสัญญาจะขายไว้ก่อน และบังคับจำเลยในฐานะทายาทให้โอนที่ดินแก่โจทก์ตามสัญญาจะขายด้วย จำเลยต่อสู้ว่าจำเลยซื้อที่ดินโดยสุจริต สัญญาระหว่างโจทก์กับยายจำเลยเป็นสัญญาปลอมระหว่างพิจารณาผู้ร้องขอเข้าแทนที่จำเลย อ้างว่ายายจำเลยทำพินัยกรรมยกที่พิพาทให้แก่ผู้ร้อง ดังนี้ไม่ใช่ส่วนได้เสียที่จะเป็นคู่ความร่วมหรือแทนกันได้ ศาลยกคำร้องสอด

คำพิพากษาฎีกาที่ 8754/2544 ตามคำร้องขอเข้าเป็นจำเลยร่วมของผู้ร้องสอดไม่ปรากฏว่าผู้ร้องสอดมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับหนี้เงินกู้และการจำนองที่ดินประกันหนี้เงินกู้ตามที่โจทก์ฟ้องบังคับ คงอ้างแต่เพียงว่าผู้ร้องสอดเป็นภริยาจดทะเบียนสมรสกับจำเลยและอยู่ร่วมกับจำเลยเท่านั้น ผู้ร้องสอดจึงมิใช่ผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี อีกทั้งจำเลยเองก็ขาดนัดยื่นคำให้การ ผู้ร้องสอดยอมไม่มีสิทธิในการต่อสู้คดีเช่นเดียวกับจำเลยที่ขาดนัด การร้องสอดเข้ามาเพื่อเป็นจำเลยร่วมหรือแทนที่จำเลยตาม ป.วิ.แพ่ง

มาตรา 57 (2) ย่อมหาประโยชน์มิได้ที่ศาลล่างไม่อนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วม นั้นชอบแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 3995/2541 ผู้ร้องสอดที่ขอเข้ามาในคดีตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2) จะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี หมายความว่าผลของคดีตามกฎหมายจะเป็นผลไปถึงตนโดยจะต้องเป็นผู้ที่ถูกกระทบกระเทือนหรือถูกบังคับโดยคำพิพากษาในคดีนี้โดยตรงจึงจะร้องสอดได้ ผู้ร้องเพียงแต่ทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินซึ่งอยู่ติดกับที่ดินของจำเลยที่ 1 และที่ 2 จากโจทก์ภายหลังจากที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้แล้ว ทั้งสัญญาจะซื้อขายที่ดินดังกล่าวเป็นสัญญาที่มีเงื่อนไขโดยจะมีผลต่อเมื่อโจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีนี้สามารถบังคับคดีได้ แต่ถ้าโจทก์เป็นฝ่ายแพ้คดีหรือไม่อาจบังคับคดีได้ภายใน 3 ปีนับแต่วันฟ้องคดีนี้ สัญญาจะซื้อขายก็สิ้นผลผู้ร้องมิได้ถูกกระทบกระเทือนหรืออาจถูกบังคับโดยคำพิพากษาในคดีนี้แต่อย่างใด จึงมิใช่เป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีตามความหมายของมาตรา 57 (2) ผู้ร้องไม่มีสิทธิร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมกับโจทก์

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกากรณีเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีตามมาตรา 57 (2) แต่ศาลไม่อนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วมหรือเข้าแทนที่คู่ความเสียทีเดียว

คำพิพากษาฎีกาที่ 2295/2520 ร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วมตามมาตรา 57 (2) ใช้สิทธินอกจากที่จำเลยเดิมมีอยู่ในขณะร้องสอด จำเลยเดิมขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา ผู้ร้องสอดจึงยื่นคำให้การและสืบพยานตามข้อต่อสู้ไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ที่จะพิจารณาว่าผู้ร้องสอดมีส่วนได้เสียหรือไม่ ไม่อนุญาตให้ร้องสอด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1010/2522 ผู้ร้องสอดมีส่วนได้เสียในผลแห่งคดี เพราะหากจำเลยผู้เช่าแพ้คดีจำเลยอาจฟ้องผู้ให้เช่าได้ แต่ผู้ร้องสอดตามมาตรา 57 (2) ก็ไม่อาจใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่จำเลยมีอยู่ เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยแพ้คดีและจำเลยมิได้อุทธรณ์ เป็นเหตุให้คดีถึงที่สุดก่อนศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ผู้ร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วม สิทธิดำเนินคดีของจำเลยไม่มีแล้ว เช่นนี้จึงไม่มีประโยชน์ที่จะอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วม

คำพิพากษาฎีกาที่ 2803/2537 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกไปจากที่ดินพิพาท จำเลยให้การว่าผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรเขยของจำเลยได้ตกลงเช่าที่ดินกับโจทก์ต่อจากสามีจำเลย ผู้ร้องยื่นคำร้องสอดขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมอ้างว่า ผู้ร้องเช่าที่ดินพิพาทจากโจทก์ต่อจากสามีจำเลยจำเลยเป็นบริวารของผู้ร้อง ดังนั้นคำฟ้องโจทก์และคำให้การจำเลยมีข้อโต้แย้งประเด็นพิพาทถึงสิทธิของผู้ร้องซึ่งมีข้อต่อสู้ว่าโจทก์จะฟ้องขับไล่ผู้ร้องด้วยถือได้ว่ามีการโต้แย้งสิทธิของผู้ร้อง ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี มีสิทธิร้องขอเข้าเป็นจำเลยร่วมได้ตาม ป.วิ.แพ่ง.มาตรา 57 (2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 3839/2537 ขณะที่ฟ้อง โจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินและตึกแถวพิพาทจึงมีอำนาจฟ้องขับไล่ และเรียกค่าเสียหายจากจำเลยซึ่งอยู่โดยละเมิดได้ แม้ภายหลังฟ้องแล้วโจทก์โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและตึกแถวพิพาทให้แก่โจทก์ร่วมอำนาจฟ้องของโจทก์ที่บริบูรณ์อยู่แล้วยังคงมีผลอยู่ต่อไป ส่วนโจทก์ร่วมก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลแห่งคดีมีสิทธิร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 57(2) (ฎีกาที่ 5278/2533 วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

เปรียบเทียบการร้องสอดด้วยความสมัครใจระหว่างมาตรา 57 (1) กับ (2)

1. การร้องสอดด้วยความสมัครใจตามมาตรา 57 (1) เป็นการร้องสอดเข้ามาในฐานะคู่ความฝ่ายที่สามไม่เจาะจงว่าเข้ากับคู่ความฝ่ายใดและตั้งประเด็นขึ้นมาใหม่ เพื่อโต้แย้งกับโจทก์และจำเลยเดิมทั้งหมด หรือโต้แย้งเฉพาะโจทก์หรือจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง ค้ำครอง หรือบังคับแทนสิทธิของตนที่มีอยู่

ตัวอย่าง

1) ร้องสอดเข้าเป็นจำเลยในคดีฟ้องขับไล่ โดยอ้างว่าผู้ร้องเป็นเจ้าของและครอบครองที่พิพาท เป็นการร้องสอดเพื่อคุ้มครองรักษาสิทธิของผู้ร้องเอง ตาม ป.วิ. แพ่ง.มาตรา 57 (1) (คำพิพากษาฎีกาที่ 172/2520)

2) โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยส่งมอบกิจการน้ำบาดาลที่จำเลยรับโอนไปจากโจทก์คืนแก่โจทก์ ผู้ร้องอยู่ในฐานะเป็นผู้ใช้น้ำบาดาลซึ่งโจทก์มีหน้าที่ตามสัญญาซื้อขาย

เช่น โจทก์กับจำเลยพิพาทกันเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ผู้ร้องได้ร้องสอดเข้ามาโดยอ้างกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของร่วมในโฉนด (คำพิพากษาฎีกาที่ 2573/2520).

หรือเช่าซื้อต้องจัดบริการให้ผู้ร้อง ดังนี้ การโอนกิจการน้ำบาดาลระหว่างโจทก์กับจำเลย เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการได้สิทธิหรือเสียสิทธิของผู้ร้อง หากโจทก์แพ้คดีสิทธิของผู้ร้อง สอดในเรื่องใช้น้ำบาดาลหาได้กระทบกระเทือนโดยผลแห่งคดีนี้ไม่ ผู้ร้องจึงมิได้ถูกโต้แย้ง สิทธิไม่เป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คุ่มครองหรือบังคับตามสิทธิของตน ที่มีอยู่ จึงร้องสอดเข้ามาในคดีไม่ได้

ส่วนการร้องสอดด้วยความสมัครใจตามมาตรา 57 (2) เป็นการร้องสอด เพราะมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี กล่าวคือ ผลของคำพิพากษาในคดีนั้น กระทบกระเทือนสิทธิของผู้ร้องทำให้ผู้ร้องเสียสิทธิ หรือจะต้องถูกบังคับโดยผลของ คำพิพากษาคดีนั้น จึงต้องร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หรือเข้าแทนที่ คู่ความเสียทีเดียว

ตัวอย่าง แดงให้ดำเช่าบ้าน พอดำเข้าไปอยู่ในบ้านเช่านั้น เขียวได้ฟ้อง ขับไล่ดำออกจากบ้านเช่าหลังนั้น โดยอ้างว่าเป็นบ้านของเขียว ระหว่างพิจารณาคดีนั้น แดงจึงร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมกับดำเพื่อรักษาสิทธิของตนที่จะต้องถูกกระทบ กระเทือนสิทธิโดยคำพิพากษาคดีระหว่างเขียวกับดำได้

สรุป การพิจารณาว่าเป็นการร้องสอดด้วยความสมัครใจตามมาตรา 57 (1) หรือมาตรา 57 (2) ต้องดูว่าข้อพิพาทในคดีนี้มีอย่างไร ผู้ร้องได้ร้องสอดเข้ามาโดย ตั้งข้อพิพาทขึ้นใหม่ หรือเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หรือเข้าแทนที่คู่ความเดิม เพราะผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของโจทก์หรือจำเลยเดิม

อย่างไรก็ตาม แม้คำร้องสอดจะขอเข้าเป็นคู่ความร่วม แต่เนื้อความใน คำร้องเป็นเรื่องตั้งข้อพิพาทขึ้นใหม่ ต้องถือว่าเป็นการร้องสอดเพื่อขอความคุ้มครองสิทธิ ตามมาตรา 57 (1) (คำพิพากษาฎีกาที่ 2573/20, 224/2524)

2. ผู้ร้องสอดตามมาตรา 57 (1) ผลแห่งคดีอาจกระทบกระเทือนผู้ร้องสอด ส่วนผู้ร้องสอดตามมาตรา 57 (2) ผลแห่งคำพิพากษากระทบกระเทือนผู้ร้องสอดทำให้ ผู้ร้องสอดเสียสิทธิ

3. การร้องสอดตามมาตรา 57 (1) แม้ฟ้องเดิมโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ก็ร้องสอด ตามมาตรา 57 (1) ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 148/2522 (ที่ประชุมใหญ่))

ส่วนการร้องสอดตามมาตรา 57 (2) ไม่ว่าจะเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมหรือเข้าแทนที่โจทก์ก็ตาม ถ้าโจทก์เดิมไม่มีอำนาจฟ้องเสียแล้ว คำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมย่อมตกไปด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 477/2514 (ที่ประชุมใหญ่))

4. การร้องสอดตามมาตรา 57 (1) แม้จำเลยเดิมขาดนัดยื่นคำให้การ ก็ร้องสอดตามมาตรา 57 (1) ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 797/2515) นอกจากนี้ ถ้าได้ร้องสอดเข้ามาตามมาตรา 57 (2) แต่พิจารณาตามคำร้องเป็นเรื่องมาตรา 57 (1) ก็ยอมร้องสอดเข้ามาได้ เพราะเป็นการร้องสอดตามมาตรา 57 (1) นั้นเอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1537/2514, 797/2515, 172/2520 และ 1329/2520)

ส่วนการร้องสอดตามมาตรา 57 (2) ถ้าจำเลยเดิมขาดนัดยื่นคำให้การเสียแล้ว การร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมก็คงไม่มีประโยชน์อันใด เพราะผู้ร้องสอดตามมาตรา 57 (2) จะใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่จำเลยเดิมมีอยู่ไม่ได้ หรือจะใช้สิทธิในทางที่ขัดกับสิทธิของคู่ความซึ่งตนเข้าร่วมด้วยไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ถือว่าร้องสอดไม่ได้เพราะไม่ใช่ประเด็นในคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 607-608/2501 ในคดีพิพาทกรรมสิทธิ์ที่ดิน จำเลยนำชี้ทำแผนที่พิพาทรุกกล้าเข้าไปในที่ของคนอื่น ถ้าที่ที่ชี้รุกกล้าไม่ใช่เป็นที่ตรงที่วิวาทกันแล้วคนอื่นนั้นจะร้องสอดเข้ามาในคดีด้วยไม่ได้

ข้อสังเกต ที่ที่จำเลยชี้ออกไปในที่ของคนอื่นนั้นไม่ใช่ที่พิพาท ปัญหาว่าใครมีกรรมสิทธิ์ในที่ที่จำเลยชี้ออกไปนั้นไม่ใช่ประเด็นในคดีที่กำลังพิพาทกันอยู่ บุคคลภายนอกจึงร้องสอดเข้ามาไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 851/2525 โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยส่งมอบกิจการน้ำบาดาลที่จำเลยรับโอนไปจากโจทก์คืนแก่โจทก์ ผู้ร้องอยู่ในฐานะเป็นผู้ใช้น้ำบาดาลซึ่งโจทก์มีหน้าที่ตามสัญญาซื้อขายหรือเช่าซื้อต้องจัดบริการให้ผู้ร้อง ดังนี้ การโอนกิจการน้ำบาดาลระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการได้สิทธิหรือเสียสิทธิของผู้ร้อง หากโจทก์แพคดีสิทธิของผู้ร้องสอดในเรื่องใช้น้ำบาดาลหาได้กระทบกระเทือนโดยผลแห่งคดีนี้ไม่ ผู้ร้องจึงมิได้ถูกโต้แย้งสิทธิ ไม่เป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง ค้ำครอง หรือบังคับตามสิทธิของคนที่มีอยู่ จึงร้องสอดเข้ามาในคดีด้วยไม่ได้

ข้อสังเกต ผู้ร้องอยู่ในฐานะเป็นผู้ใช้น้ำบาดาลจากการให้บริการของโจทก์ ดังนั้น ถ้าโจทก์แพคดีก็ยังเป็นหน้าที่โจทก์จะต้องให้บริการอยู่ดี ผู้ร้องจึงไม่ถูกกระทบกระเทือน สิทธิหรือถูกโต้แย้งสิทธิจึงร้องสอดเข้ามาในคดีไม่ได้

3.2 ด้วยกฎหมายเรียกให้เข้ามาในคดี ตามมาตรา 57 (3)

การร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) มี 3กรณีด้วยกันคือ

- ก. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขอให้ศาลหมายเรียกเข้ามา
- ข. กฎหมายบังคับให้เรียกเข้ามาในคดี
- ค. ศาลเรียกเข้ามาเองเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ก. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขอให้ศาลหมายเรียกเข้ามา

ตามคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่าตน อาจฟ้องหรือถูกคู่ความเช่นว่านั้นฟ้องตนได้ เพื่อการใช้สิทธิไล่เบียด หรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาลพิจารณาให้คู่ความเช่นว่านั้นแพคดี

คำว่า "คู่ความเช่นว่านั้น" ทั้งสองคำมิได้หมายถึงคนคนเดียวกัน คำว่า "คู่ความเช่นว่านั้น" คำแรกหมายความถึงบุคคลที่จะถูกหมายเรียกซึ่งยังไม่เป็นคู่ความ ส่วนคำว่า "คู่ความเช่นว่านั้น" คำหลังหมายถึงผู้ที่ยื่นคำร้องต่อศาล เช่น ลูกหนี้ร่วมคน ใดคนหนึ่ง หรือผู้ค้ำประกัน หรือนายจ้าง (กรณีละเมิด) ถูกฟ้อง ผู้นั้นก็ชอบที่จะร้องขอให้ ศาลหมายเรียกลูกหนี้ร่วมคนอื่นหรือลูกหนี้ชั้นต้น หรือลูกจ้างผู้ทำละเมิดเข้ามาในคดีเพื่อ พิจารณาให้เสร็จสิ้นไปเสียทีเดียวได้ ทั้งนี้ เพราะเมื่อลูกหนี้ร่วมหรือผู้ค้ำประกัน หรือ นายจ้างแพคดีต้องชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ไปแล้วเขาอาจฟ้องลูกหนี้ร่วมคนอื่น หรือลูกหนี้ ชั้นต้น หรือลูกจ้างเพื่อการไล่เบียดได้

ตัวอย่าง แดงกู้หนี้ดำโดยเขียวเป็นผู้ค้ำประกัน ถึงกำหนดชำระดำได้ ทวงถามแดง แต่แดงก็ไม่ชำระ ดำจึงฟ้องเขียวเรียกหนี้รายนี้ แดงอาจร้องสอดเข้าเป็น คู่ความร่วมหรือแทนคู่ความตามมาตรา 57 (2) แต่ถ้าแดงไม่ร้องสอดเข้ามาเขียวจะยื่น คำร้องต่อศาลขอให้ศาลหมายเรียกแดงเข้ามาเป็นจำเลยร่วมกับตนได้ เพราะถ้าหากศาล พิพากษาให้เขียวแพคดี และตนต้องชำระหนี้ให้แก่ดำแล้ว ตนมีสิทธิที่จะไล่เบียดเอาจาก แดง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 693

ก. เช่าบ้าน ข. ค. ฟ้องขับไล่ ก. โดยอ้างว่าบ้านนั้นเป็นบ้านของ ค.
ข. อาจารย์สอดเข้าเป็นจำเลยร่วมกับ ก. หรือแทน ก. เสียทีเดียวก็ได้ ดังได้กล่าวมาแล้ว
แต่ถ้า ข. ไม่สอดเข้ามา ก. อาจารย์ต่อศาลขอให้หมายเรียก ข. ให้สอดเข้ามาเป็นคู่ความ
ร่วมกับ ก. ก็ได้ เพราะถ้า ก. แพ้คดี ค. ก. อาจฟ้องร้อง ข. เรียกค่าทดแทนในการที่ไม่ได้
อยู่บ้าน ซึ่ง ข. ได้ให้เช่าตามสัญญาเช่าได้

ตัวอย่างคำพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1702/2525 โจทก์มิได้ฟ้อง ส. ผู้กระทำละเมิด
แต่ฟ้องบริษัท ฮ. จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนายจ้าง ครั้นทราบว่า ส. เป็นลูกจ้างของห้าง ค. จึงยื่น
คำร้องขอให้เรียกห้าง ค. เข้ามาเป็นจำเลยร่วม เมื่อศาลอนุญาตแล้วโจทก์ก็ถอนฟ้อง
จำเลยที่ 1 ดังนี้ เป็นเรื่องฟ้องผิดตัว โจทก์ชอบที่จะยื่นฟ้องห้าง ค. เป็นคดีใหม่ จะขอให้
ศาลหมายเรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วมตาม ป.วิ.แพ่ง.มาตรา 57 (3) ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9164/2539 จำเลยที่ 1 ให้การว่า ทำสัญญากู้เงิน
โจทก์ในฐานะตัวแทนของ บ. ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบตามสัญญากู้เงินตามฟ้องจึงเป็น บ. และตาม
คำร้องที่จำเลยที่ 1 ขอให้ศาลชั้นต้นหมายเรียก บ. เข้ามาเป็นจำเลยร่วมก็อ้างว่า ถ้าหาก
ศาลพิพากษาให้จำเลยที่ 1 แพ้คดีจำเลยที่ 1 ในฐานะตัวแทนของ บ. ย่อมจำต้องฟ้อง บ.
ซึ่งเป็นตัวการเพื่อการใช้สิทธิไล่เบียดจำนองของจำเลยที่ 1 จึงเข้าเกณฑ์ตาม ป.วิ.แพ่ง
มาตรา 57 (3)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6117/2541 ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57(3) ผู้ที่จะ
ขอให้เรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีจะต้องแสดงเหตุว่าตนอาจฟ้อง หรือถูกคู่ความเช่น
ว่านั้นฟ้องตนได้เพื่อการใช้สิทธิไล่เบียดหรือเพื่อใช้ค่าทดแทนถ้าหากศาลพิจารณาให้
คู่ความเช่นว่านั้นแพ้คดี หรือโดยคำสั่งของศาลเมื่อศาลเห็นสมควรหรือจำเป็นที่จะเรียก
บุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ตามคำร้องของจำเลยที่
ขอให้เรียกนายอำเภอเข้ามาเป็นคู่ความร่วมนั้นได้ความแต่เพียงว่านายอำเภอเป็น
ผู้สอบสวนข้อเท็จจริง และห้ามโจทก์กับจำเลยถือสิทธิครอบครองในที่ดินพิพาทเท่านั้น
จึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะเรียกเข้ามาเป็นคู่ความในคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1483/2544 จำเลยฟ้องแย้งว่าโจทก์ ธนาคาร ก.
และบริษัท พ. ทำละเมิดต่อจำเลย ทำให้จำเลยเสียหาย จึงฟ้องแย้งโจทก์และขอให้ศาล
หมายเรียกธนาคาร ก. และบริษัท พ. เข้ามาเป็นโจทก์ร่วม และบังคับให้โจทก์ ธนาคาร

ก. และบริษัท พ. ร่วมกันใช้ค่าเสียหายให้จำเลยตามฟ้องแย้ง ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้หมายเรียกบริษัท พ. เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมแต่ไม่อนุญาตให้เรียกธนาคาร ก. เข้ามาเป็นโจทก์ร่วม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าตามคำฟ้องแย้งและคำร้องของจำเลยที่ขอให้เรียกธนาคาร ก. เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมเพื่อได้รับผิดตามฟ้องแย้งซึ่งถือเป็นคำฟ้องที่จำเลยกล่าวหาว่าธนาคาร ก. โจทก์และบริษัท พ. ได้โต้แย้งสิทธิของจำเลยโดยร่วมกันทำละเมิดต่อจำเลยทำให้จำเลยได้รับความเสียหาย หากฟังว่า ธนาคาร ก. ร่วมทำละเมิดด้วยก็ต้องร่วมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่จำเลย จำเลยจึงมีอำนาจฟ้องธนาคาร ก. และจำเลยได้ฟ้องแย้งว่าโจทก์ บริษัท พ. และธนาคาร ก. ร่วมกันทำละเมิดอันต้องรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ร่วมกัน และศาลชั้นต้นได้รับฟ้องแย้งและหมายเรียกบริษัท พ. เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมเพื่อพิจารณาว่าต้องร่วมกันรับผิดชอบหรือไม่แล้ว จึงมีเหตุผลสมควรหมายเรียกธนาคาร ก. เข้ามาในคดีเพื่อพิจารณาร่วมกันว่าธนาคาร ก. ต้องร่วมกับโจทก์และบริษัท พ. รับผิดชอบจำเลยในมูลหนี้ละเมิดเดียวกันตามคำฟ้องแย้งของจำเลยหรือไม่ไปในคราวเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7556/2547 โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ส่วนจำเลยร่วมซึ่งเป็นผู้รับประกันภัยรถยนต์คันดังกล่าวถูกศาลชั้นต้นหมายเรียกให้เข้ามาในคดีตามคำร้องของจำเลยทั้งสามตาม ป.วิ.แพ่ง.มาตรา 57 (3) (ก) เพื่อการใช้สิทธิไล่เบียดหรือเพื่อใช้ค่าทดแทนหากศาลพิจารณาให้จำเลยที่ 1 แพ้คดีเมื่อรถยนต์ที่เช่าซื้อซึ่งเอาประกันภัยไว้แก่จำเลยร่วมสูญหาย จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามสัญญาเช่าซื้อ ขณะเดียวกันก็มีสิทธิฟ้องเรียกร้องค่าทดแทนจากจำเลยร่วมตามสัญญาประกันภัย ซึ่งเป็นไปโดยผลของกฎหมายโดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องฟ้องจำเลยร่วมเป็นจำเลยในคดีนี้ และไม่จำเป็นต้องเป็นคู่สัญญาหรือมีนิติสัมพันธ์กับจำเลยร่วม เมื่อรถยนต์ที่เอาประกันภัยสูญหายจำเลยร่วมต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ตามกรมธรรม์ประกันภัย

ข. กฎหมายบังคับให้เรียกเข้ามาในคดี

โดยคำสั่งของศาลเมื่อศาลนั้นเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอในกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี

กรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234, 477, 519, 549, 887 และ 1737

ตัวอย่าง เมื่อศาลเห็นสมควรหรือฝ่ายใดมีคำขอในกรณีที่กฎหมายบังคับให้เรียก เช่น ก. เป็นเจ้าหนี้ ข. ข. เป็นเจ้าหนี้ ค. และหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว

ข. ชัดขึ้นไม่ยอมฟ้อง ค. ซึ่ง ก. อาจฟ้อง ค. ในนามของตนเองแทน ข. ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 233 และในกรณีนี้ ป.พ.พ. มาตรา 234 บังคับว่า ก. จะต้องขอหมายเรียก ข. ลูกหนี้ของ ก. มาในคดีด้วย

ค. ศาลเรียกเข้ามาเองเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร หรือเห็นว่าจำเป็นที่จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลก็มีอำนาจเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีความฝ่ายใดมีคำขอหรือไม่ เช่น ก. ให้ ข. อาศัยอยู่ในเรือนหลังหนึ่ง ค. ฟ้องขับไล่ ข. อ้างว่าเรือนหลังนั้นเป็นของ ค. ในเรื่องนี้แม้ ข. จะแพ้คดี ข. ก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าทดแทนจาก ก. เพราะการที่ ก. ให้ ข. อาศัยเช่นนั้นเป็นแต่การแสดงมีน้ำใจดีของ ก. ต่อ ข. ก.หาต้องรับผิดชอบประการใดไม่ ในคดีเช่นนี้ หาก ข. ขอให้ ก. เข้ามาในคดี และ ก. ไม่ยอม ศาลอาจเห็นเป็นยุติธรรมที่จะเรียก ก. เข้ามาในคดีก็ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ 2412/2527 โจทก์และจำเลยเป็นบุตรของจำเลยรวมทั้งสามต่างเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินโฉนดที่ 2568 ร่วมกัน โจทก์ต้องการโฉนดมาเพื่อทำนิติกรรมจำหน่ายส่วนของตนและเข้าใจว่าจำเลยเป็นผู้เก็บโฉนดไว้ไม่ยอมมอบให้ จึงฟ้องจำเลยขอให้ส่งมอบโฉนดและเรียกค่าเสียหาย ต่อมาความปรากฏแก่ศาลว่าจำเลยร่วมเป็นผู้เก็บรักษาโฉนดไว้ ดังนี้ จึงเป็นการสมควรและจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่ศาลจะมีคำสั่งเรียกจำเลยร่วมเข้ามาในคดีตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) (ข) และพิพากษาบังคับจำเลยร่วมให้รับผิดชอบตามฟ้องของโจทก์ได้

กรณีการร้องสอดโดยถูกหมายเรียกให้เข้ามาในคดี ตามมาตรา 57 (3) นี้ ไม่ว่าจะศาลเห็นสมควรเองหรือโดยคู่ความเดิมร้องขอ กฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าหมายเรียกให้เข้ามาเป็นคู่ความต่างหากจากคู่ความเดิม หรือให้ร่วมกับฝ่ายโจทก์หรือจำเลย ฉะนั้น การจะทราบว่าเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม หรือเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมหรือแทนที่คู่ความเสียทีเดียวนั้นคงแล้วแต่รูปคดีที่กำลังพิจารณากันอยู่ว่าจะหมายเรียกให้เข้ามาในฐานะใด

วิธียื่นคำขอ ถ้าคู่ความฝ่ายใดประสงค์จะขอให้ศาลเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดี คู่ความฝ่ายนั้นจะต้องทำคำร้องขอยื่นต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องหรือ

คำให้การแล้วแต่กรณี ถ้าเป็นโจทก์ก็ยื่นคำร้องพร้อมกันในเวลาที่ยื่นคำฟ้อง ถ้าเป็นจำเลยก็ยื่นคำร้องพร้อมกับยื่นคำให้การ

ถ้าคู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะขอให้ศาลหมายเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีมิได้ยื่นคำร้องพร้อมคำฟ้อง หรือคำให้การ อาจยื่นในเวลาใดก็ได้ ก่อนศาลมีคำพิพากษาโดยได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเป็นที่พอใจว่าคำร้องนั้นไม่อาจยื่นก่อนนั้นได้

วิธีส่งหมายเรียกแก่บุคคลภายนอก การส่งหมายเรียกแก่บุคคลภายนอกตามมาตรา 57 (3) นี้ ต้องมีสำเนาคำขอ หรือคำสั่งของศาล แล้วแต่กรณี และคำฟ้องตั้งต้นคดีนั้นแนบไปด้วย เมื่อบุคคลภายนอกได้รับหมายเรียกของศาลแล้วเห็นว่าตนไม่ควรจะถูกเรียกให้เข้ามาเป็นผู้ร้องสอด เพราะตนไม่มีส่วนได้เสียก็อาจยื่นคำแถลงต่อศาลแสดงเหตุผลต่าง ๆ ให้ศาลพิจารณา ส่วนศาลจะเชื่อตามคำแถลงหรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาเรื่องการร้องสอดด้วยถูกหมายเรียกตามมาตรา 57 (3)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1518/2520 ผู้ให้เช่าอนุญาตให้ผู้เช่าที่ดินฟองขับไล่ผู้ที่อยู่ในที่ดินมาก่อนการเช่าแทนผู้ให้เช่าได้ และมอบอำนาจให้ผู้อื่นเป็นโจทก์ต่อไปก็ได้ ผู้เช่าต้องรับผิดชอบสัญญาต่อผู้ให้เช่า ถ้าผู้เช่าไม่สามารถก่อสร้างตามสัญญาเช่าได้ ผู้ให้เช่าจึงถูกเรียกเข้ามาในคดี ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2142/2523 โจทก์ทำสัญญาเช่าที่ดินจากโจทก์ร่วม แต่เข้าครอบครองที่ดินที่เช่าไม่ได้ เพราะจำเลยไม่ยอมออกไป ถ้าโจทก์แพคดี โจทก์ก็ไม่สามารถเรียกค่าทดแทนที่เช่าไม่ได้เข้าครอบครองที่ดินตามสัญญาจากโจทก์ร่วมได้ และอาจถูกโจทก์ร่วมเรียกค่าเสียหายได้ด้วย ดังนี้ จึงเป็นเหตุจำเป็นตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) (ก) ที่จะอนุญาตให้หมายเรียกโจทก์ร่วมเข้ามาในคดีได้ โจทก์และโจทก์ร่วมย่อมมีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 66/2524 โจทก์ฟ้องให้จำเลยใช้เงินตามเช็ค จำเลยมีสัญญาหย่ากับจำเลยร่วมว่าจำเลยร่วมผู้สามียอมรับผิดในหนี้สินที่เกิดขึ้นระหว่างเป็นสามีภริยากันทั้งสิ้น สิทธิระหว่างจำเลยกับจำเลยร่วมนี้ไม่เกี่ยวกับโจทก์ เป็นสิทธิตามสัญญาหย่ามิใช่เป็นการใช้สิทธิไล่เบี้ยตามกฎหมาย ดังที่ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) บัญญัติไว้ จำเลยไม่มีสิทธิขอให้ศาลหมายเรียกจำเลยร่วมเข้ามาในคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 1702/2525 โจทก์มีได้ฟ้อง ส. ผู้กระทำละเมิด แต่ฟ้องบริษัท ข. จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนายจ้าง ครั้นทราบว่า ส. เป็นลูกจ้างของห้าง ค. จึงยื่นคำร้องขอให้เรียกห้าง ค. เข้ามาเป็นจำเลยร่วม เมื่อศาลอนุญาตแล้ว โจทก์ก็ถอนฟ้องจำเลยที่ 1 ดังนี้ เป็นเรื่องฟ้องผิดตัวโจทก์ชอบที่จะยื่นฟ้องห้าง ค. เป็นคดีใหม่ จะขอให้ศาลหมายเรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วม ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) ไม่ได้

สิทธิและหน้าที่หรือผลของการร้องสอด ผลของการร้องสอดมีบัญญัติอยู่ใน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 "ผู้ร้องสอดที่ได้เข้าเป็นคู่ความตามอนุมาตรา (1) และ (3) แห่งมาตราก่อนนี้ มีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนได้ฟ้อง หรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ ซึ่งโดยเฉพาะผู้ร้องสอดอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ ถ้าม้านพยานที่ได้สืบมาแล้วและคัดค้านพยาน หลักฐานที่ได้สืบไปแล้วก่อนที่ตนได้ร้องสอด อาจอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และอาจได้รับหรือถูกบังคับให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียม

ห้ามมิให้ผู้ร้องสอดที่ได้เป็นคู่ความตามอนุมาตรา (2) แห่งมาตราก่อนใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่คู่ความฝ่ายซึ่งตนเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องสอดและห้ามมิให้ใช้สิทธิ เช่นว่านั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์หรือจำเลยเดิมและให้ผู้ร้องสอดเสียค่าฤชาธรรมเนียมอันเกิดแต่การที่ร้องสอด แต่ถ้าศาลได้อนุญาตให้เข้าแทนที่โจทก์หรือจำเลยเดิม ผู้ร้องสอดจึงมีฐานะเสมอด้วยคู่ความที่ตนเข้าแทน

เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้ามีข้อเกี่ยวข้องกับคดีเป็นปัญหาจะต้องวินิจฉัยในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่ตนเข้ามาร่วม หรือที่ตนถูกหมายเรียกให้เข้ามาร่วม ผู้ร้องสอดย่อมต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้น ทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีช้าเกินสมควรที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญได้ หรือ

(2) เมื่อคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง มิได้ยกขึ้นใช้ ซึ่งข้อเท็จจริงในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามิได้อยู่เช่นนั้น

แยกอธิบายได้ดังนี้

ก. การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สามตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1)

1. ถือว่าผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์โดยโจทก์จำเลยเดิมกลับมีฐานะเป็นจำเลยของผู้ร้องสอด ดังนั้น โจทก์จำเลยเดิมจึงต้องยื่นคำให้การภายใน 15 วัน (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 177 วรรคแรก)

2. คำร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) นี้ ถือว่าเป็นคำฟ้องซึ่งเป็นคำคู่ความชนิดหนึ่ง การตรวจรับจึงต้องอยู่ในบังคับแห่ง ป.วิ.แพ่ง มาตรา 18 และถ้าศาลไม่อนุญาตให้ร้องสอดตามมาตรา 57 (1) นี้ ผู้ร้องย่อมอุทธรณ์ฎีกาได้ทันทีตามมาตรา 18 วรรคท้าย และมาตรา 227, 228 เพราะเป็นคำสั่งไม่รับคำคู่ความ

3. ผู้ร้องสอดตามมาตรา 57 (1) นั้น ถือว่าเข้ามาในคดีในฐานะคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อรักษาประโยชน์ของตนโดยเฉพาะจึงไม่ต้องอาศัยฟ้องหรือคำให้การ หรือสิทธิใด ๆ ของคู่ความเดิมเลย ผู้ร้องสอดมีสิทธิที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ก็ได้ เพื่อประโยชน์ของตน เช่น นำพยานหลักฐานใหม่เข้าแสดงหรือคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ ถ้ามานพยานที่ได้สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วก่อนที่ตนได้ร้องสอดอาจอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

ข. การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมหรือแทนที่คู่ความเดิมตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (2)

1. ผู้ร้องสอดเข้ามาตามมาตรา 57 (2) นี้ ต้องถือเอาคำฟ้อง คำให้การ และสถานะของคู่ความเดิมที่ตนจะเข้าร่วมเป็นหลักตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 วรรคสอง ซึ่งห้ามผู้ร้องสอดตามมาตรา 57 (2) นี้ จะใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่คู่ความเดิมฝ่ายซึ่งตนเข้าเป็นโจทก์หรือจำเลยร่วมไม่ได้ และจะใช้สิทธิใด ๆ ไปในทางที่จะขัดกับสิทธิของโจทก์หรือจำเลยเดิมก็ไม่ได้เช่นกัน ดังนั้น ถ้าคู่ความเดิมปราศจากสิทธิอย่างใดแล้ว ผู้ร้องสอดเข้าเป็นคู่ความร่วมตามมาตรา 57 (2) ก็ต้องปราศจากสิทธิอย่างนั้นด้วย และผู้ร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วมก็ไม่ต้องยื่นคำให้การใหม่ เพราะถือเอาคำให้การเดิมได้อยู่แล้ว แต่ถ้ายื่นก็จะไปขัดแย้งกับคำให้การเดิมไม่ได้ นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1577/2514 ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 นั้น ผู้ร้องสอดเข้าเป็นคู่ความร่วมหรือแทนที่คู่ความฝ่ายใดตามมาตรา 57 (2) นั้น ไม่อาจใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิคู่ความเดิมมีอยู่ในการที่จำเลยเดิมขาดนัดยื่นคำให้การผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมตามมาตรา 57 (2) ย่อมหาประโยชน์มิได้ เพราะไม่มีสิทธิมากไปกว่าจำเลยที่ขาดนัด ผู้ร้องสอดควรที่จะยื่นคำร้องเข้าเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 57 (1)

2. คำร้องสอดตามมาตรา 57 (2) นี้ ถือเสมือนเป็นคำฟ้อง หรือคำให้การแล้วแต่กรณี จึงเป็นคำคู่ความอย่างหนึ่งด้วย การตรวจรับจึงใช้ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 18 เช่นกัน หากศาลไม่รับจึงอุทธรณ์ฎีกาได้ทันที

ค. การร้องสอดเข้ามาโดยถูกศาลหมายเรียกตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3)

1. การร้องสอดโดยไม่สมัครใจตามมาตรา 57 (3) นี้ ผู้ร้องสอดอาจจะถูกบังคับให้เข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สามหรือคู่ความร่วมก็ได้ แต่ถึงแม้จะเข้ามาเป็นคู่ความร่วมก็เป็นเพราะถูกบังคับมิใช่ด้วยสมัครใจ ดังนั้น ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 จึงบัญญัติถึงผลไว้เช่นกับการร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) (ดังที่อธิบายไว้ในข้อ ก.) คือมีสิทธิเหมือนหนึ่งว่าผู้ที่ถูกเรียกเข้ามานี้ได้ฟ้อง หรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่มีสิทธิของตนเองโดยสมบูรณ์ นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1097/2522 ผู้ถูกศาลหมายเรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วมต้องรับผิดชอบในผลแห่งคดีด้วยผู้หนึ่ง ดังนั้น จึงชอบที่จะอ้างสิทธิต่าง ๆ ตามที่ตนมีอยู่ก่อนเกี่ยวกับที่ดินแปลงนี้ นี้เป็นข้อต่อสู้ความเดิมได้

2. คำร้องที่คู่ความเดิมร้องขอให้ศาลหมายเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีนี้ มิใช่คำร้องสอดและมิใช่คำคู่ความ เพราะมิได้มีการตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ คงเป็นเพียงคำร้องทั่ว ๆ ไปนั่นเอง ดังนั้น ถ้าศาลสั่งยกคำร้องนั้นเสียจึงเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาที่คู่ความจะอุทธรณ์ฎีกาทันทีไม่ได้เพราะมิใช่คำสั่งไม่รับคำคู่ความหรือคำสั่งเดียวกับวิธีการคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความ ต่อเมื่อศาลเห็นด้วยกับคำร้องนั้น และหมายเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาคำร้องคำให้การของผู้ถูกหมายเรียกให้เข้ามาในคดีตามมาตรา 57 (3) ผู้ถูกเรียกต้องยื่นเอกสารแสดงสิทธิว่ามีอยู่อย่างไร ถ้าผู้ถูกเรียกเข้ามาเป็นจำเลยต้องยื่นคำให้การด้วย ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 177 วรรคท้าย ดังนี้ คำร้องที่ผู้แสดงสิทธิของตนเข้ามาจึงจัดว่าเป็นคู่ความ ถ้าศาลมีคำสั่งไม่รับเขาเข้ามา คดีย่อมมีผลเป็นการไม่รับคำคู่ความ แต่คำขอให้ศาลเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีนั้นยังไม่มีผลการแสดงเหตุที่จะเข้ามาเป็นคู่ความ จึงหาใช่คำคู่ความไม่ คำสั่งคำขอชนิดนี้จึงเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา

3. ผู้ถูกเรียกให้เข้ามาในคดีตามมาตรา 57 (3) นี้ ต้องยื่นคำให้การแสดงข้ออ้างข้อเถียงของตนภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับหมายเรียก (ตามมาตรา 177 วรรคท้าย) มิฉะนั้นต้องเสียสิทธิในการกล่าวอ้างข้อต่อสู้ทำนองเดียวกับการที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

หมายเหตุ อย่างไรก็ตาม แม้ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 177 วรรคท้าย จะบังคับให้ผู้ถูกเรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วมตามมาตรา 57 (3) ต้องยื่นคำให้การภายใน 15 วัน ด้วยก็ตาม แต่ถ้าเป็นกรณีที่ฟ้องเดิมของโจทก์มิได้ฟ้องคลุมถึงผู้ที่ถูกเรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วมไว้ด้วย แม้ผู้ถูกเรียกจะไม่ยื่นคำให้การ โจทก์ก็จะให้ศาลสั่งว่าจำเลยร่วมนั้นขาดนัดยื่นคำให้การไม่ได้ เพราะโจทก์มิได้ฟ้องเข้ามาตั้งแต่แรก

เท่าที่กล่าวมาข้างต้นในปัญหานี้ นั้น เป็นการพิจารณาถึงความผูกพันตามคำพิพากษาระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น แต่ส่วนเรื่องความผูกพันตามคำพิพากษาระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่ตนเข้าร่วมนั้น จะให้หลักข้างต้นมาพิจารณาไม่ได้ จะต้องพิจารณาตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 วรรคสาม บัญญัติว่า "เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วถ้ามีข้อเกี่ยวข้องกับคดีเป็นปัญหาจะต้องวินิจฉัยในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่ตนมาร่วมหรือที่ตนถูกเรียกให้เข้ามาร่วม ผู้ร้องสอดย่อมต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้"

(1) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้นทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีช้าเกินไป สมควรที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ หรือ

(2) เมื่อคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมิได้ยกขึ้นใช้ข้อเท็จจริงในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามีอยู่เช่นนั้น"

จากข้อความใน (1) และ (2) หมายความว่าในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความเดิมที่ตนเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมด้วยนั้น ไม่ว่าจะเป็กรณีร้องสอดด้วยความสมัครใจหรือถูกบังคับก็ตาม ถ้าปัญหามีว่าความรับผิดชอบตามคำพิพากษานั้นจะต้องรับผิดชอบแยกกันอย่างไรในระหว่างเขาทั้งสองหรือทั้งสามนั้นแล้ว ต้องเป็นไปตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 วรรคสามนี้

แต่สำหรับเกี่ยวข้องกับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ผู้ร้องสอดไม่ว่าจะร้องสอดเข้ามาด้วยประการใดและกรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ถ้าคำพิพากษาให้ผู้ร้องสอดนั้นต้องรับผิดชอบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ผู้ร้องสอดต้องรับผิดชอบตามคำพิพากษานั้น เช่น โจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้จากนายเดชลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง นายดีซึ่งเป็นลูกหนี้อีกคนหนึ่งรู้เรื่องเข้าก็ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมกับนายเดชคู่คดีกับโจทก์ ถ้าหากศาลพิพากษาให้นายเดชและนายดีรับผิดชอบใช้เงินแก่โจทก์แล้ว นายเดชและนายดีต้องรับผิดชอบใช้เงินให้แก่โจทก์ตามคำพิพากษา นายดีจะบอกว่าข้าพเจ้าเข้ามาที่หลังที่แพคดีเพราะความผิดของนายเดชเพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าไม่ต้องรับผิดชอบตามคำพิพากษานั้นทำไม่ได้ นายเดชและนายดีจะเลินเล่ออย่างไร ไม่เกี่ยวกับโจทก์ แต่ในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่ตนมาร่วมต้องเป็นไปตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 วรรคสาม (1) และ (2) ดังนี้

(1) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้นทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีช้าเกินไปสมควรที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญได้ หมายความว่าผู้ร้องสอด

ได้เข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือ ขณะที่เข้ามานั้นผู้ร้องสอดมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดี เท่ากับคู่ความเดิมตามมาตรา 58 ดังนั้น ในการที่บุคคลหนึ่งฟ้องคดีก็ดี หรือถูกฟ้องคดีก็ดี ไม่ได้บอกผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง จนผู้นั้นเข้ามาในคดีล่าช้าเกินสมควรไป ไม่มีโอกาส ย้อนไปดำเนินคดีตั้งแต่ต้น ทำให้เป็นการเสียหายแล้ว ผู้เป็นคู่ความเดิมก็ต้องรับผิดชอบ เป็นความผิดของตัวเอง เช่น นายมงคลกับนายบุญสมได้ร่วมกันกู้ยืมเงินจากนายแสวง 10,000 บาท นายมงคลได้ชำระให้นายแสวงไปหมดสิ้นแล้ว ต่อมานายแสวงกลับไปฟ้อง นายบุญสมขอให้ชำระหนี้รายนี้อีกในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม นายบุญสมควรจะรีบบอกให้ นายมงคลทราบว่าตนถูกฟ้อง แต่นายบุญสมไม่บอกจนกระทั่งนายมงคลทราบเอง ภายหลังจึงร้องสอดเข้ามา แต่ช้าเกินกว่าจะยกเรื่องการที่นายมงคลได้ชำระหนี้ไปหมดแล้ว ขึ้นมาต่อสู้ ศาลจึงพิพากษาให้นายแสวงชนะคดีในระหว่างนายมงคลกับนายบุญสมนั้น ถ้านายบุญสมได้ชำระหนี้ให้นายแสวงไป 10,000 บาทตามคำพิพากษา นายบุญสมจะมา ไล่เบี้ยเอาจากนายมงคล 5,000 บาท นายมงคลยอมยกข้อที่นายบุญสมเงินแล้วไม่แจ้งให้ ตนทราบขึ้นปิดตนให้พ้นจากความผูกพันตามคำพิพากษานั้นได้

(2) เมื่อคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง มิได้ยกข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามีอยู่ขึ้นกล่าวอ้าง เช่น นายอ่อนได้ ดกลงกู้ยืมเงินจากนายเอียดผู้เยาว์ โดยมีนายสมเป็นผู้ค้ำประกันหนี้รายนี้ นายเอียดได้ เป็นโจทก์ฟ้องนายอ่อนและนายสมได้ร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วม แต่นายสมไม่ทราบถึง เรื่องที่นายอ่อนไปทำสัญญากู้เงินกับนายเอียดซึ่งเป็นผู้เยาว์ และนายอ่อนก็มีได้ยกข้อนี้ เป็นข้อต่อสู้ จนศาลพิพากษาให้นายอ่อนแพ้คดี เช่นนี้ระหว่างนายอ่อนกับนายสม นายสม ผู้ร้องสอดไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษานี้ ถ้าหากศาลพิพากษาให้นายอ่อนจำเลยชำระ หนี้แก่นายเอียดผู้เป็นโจทก์ หมายความว่าถ้าระหว่างนายเอียดกับนายสม นายสมต้อง รับผิดชอบตามคำพิพากษานั้นต่อนายเอียดโจทก์ซึ่งชนะคดี แต่ถ้านายสมผู้ร้องสอดถูก บังคับให้ใช้หนี้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีไปอย่างไร ผู้ร้องสอดอาจเรียกร้องเอาคู่ความ เดิมที่เงินแล้วนั้นได้ หรือถ้าคู่ความเดิมเงินแล้วได้ใช้หนี้ตามคำพิพากษาแก่คู่ความผู้ชนะ คดีไปแล้วอย่างไร จะมาเรียกร้องไล่เบี้ยเอาจากผู้ร้องสอดไม่ได้

คำถามท้ายบทที่ 4

ข้อ 1 โจทก์ฟ้องหาว่าจำเลยบุกรุกเข้าทำไร่ในที่ดินของโจทก์ จำเลยให้การว่าเป็นที่ดินของนายเทพบิดาโจทก์ ซึ่งให้จำเลยเช่าทำประโยชน์ และจำเลยขอให้ศาลออกหมายเรียกนายเทพเข้ามาเป็นจำเลยร่วมด้วย นายเทพบิดาโจทก์จึงเข้าเป็นจำเลยร่วมในคดีตามหมายเรียกของศาลโดยยื่นคำให้การต่อศาลว่าตนเป็นเจ้าของที่ดิน ไม่ใช่ที่ดินของโจทก์ และโจทก์จะฟ้องตนซึ่งเป็นผู้บุกรุกไม่ได้ ต้องห้ามตามกฎหมาย ดังนี้ ท่านเห็นว่าฟ้องของโจทก์ที่นายเทพเข้ามาเป็นจำเลยร่วมนั้น ต้องห้ามหรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 2 โจทก์ฟ้องบริษัทกรุงไทย จำกัด เป็นจำเลยให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่นายจำลองคนขับรถซึ่งเป็นลูกจ้างของบริษัทกรุงไทย จำกัด ขับรถโดยประมาททำให้โจทก์เสียหายแต่มีได้ฟ้องนายจำลองเป็นจำเลยด้วย ต่อมาโจทก์ทราบว่านายจำลองเป็นลูกจ้างของบริษัทศรีไทย จำกัด จึงยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นขอให้เรียกบริษัทศรีไทย จำกัด เข้าเป็นจำเลยร่วม ศาลชั้นต้นเห็นว่าเป็นกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้เรียกบริษัทศรีไทย จำกัด เข้าเป็นจำเลยร่วม ดังนี้ ท่านเห็นว่าคำสั่งของศาลชั้นต้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 3 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยขับรถยนต์โดยประมาทเส้นเลื้อยชนรถจักรยานยนต์ที่โจทก์ซ้อนท้าย เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ ขอให้ใช้ค่าเสียหาย จำเลยให้การว่าจำเลยมิได้ประมาทเส้นเลื้อย แต่นายป้อมคนขับรถจักรยานยนต์ประมาทเส้นเลื้อย จำเลยยื่นคำร้องพร้อมกับคำให้การขอให้ศาลหมายเรียกนายป้อมเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) (ก) และจำเลยฟ้องแย้งโจทก์กับนายป้อมในกรณีดังกล่าวให้ร่วมกันชำระค่าเสียหายให้จำเลย ดังนี้ ศาลจะสั่งรับคำร้องและฟ้องแย้งของจำเลยหรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 4 นายเมฆเป็นโจทก์ฟ้องนายเล็กลูกจ้างเป็นจำเลยที่ 1 กับนายโตนายจ้างเป็นจำเลยที่ 2 ให้ร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายในมูลละเมิดให้แก่โจทก์ เพราะเหตุที่นายเล็กลูกจ้างได้กระทำละเมิดในทางการที่จ้าง ปรากฏว่านายเล็กจำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การ นายเมฆโจทก์ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งว่านายเล็กจำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การ ส่วนนายโตจำเลยที่ 2 ยื่นคำให้การว่านายเล็กจำเลยที่ 1 มิได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ ขอให้ศาลยกฟ้อง แต่เนื่องจากนายเล็กจำเลยที่ 1 เป็นผู้ที่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำละเมิดเป็นอย่างดี นายโตจำเลยที่ 2 จึงยื่นคำร้องมาพร้อมกับคำให้การขอให้ศาล

หมายเรียก นายเล็กเข้ามาเป็นจำเลยร่วมกับตน โดยอ้างเหตุผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (3) ดังนี้ ศาลชั้นต้นจะสั่งคำร้องของนายโตจำเลยที่ 2 นี้ อย่างไร

ข้อ 5 นายดีเป็นผู้โดยสารเรือด่วนเจ้าพระยาถึงแก่ความตายเพราะโปะทำเรือด่วนล่มที่ท่าพรานนก นายเดชบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของนายดีเป็นโจทก์ฟ้องบริษัท เรือด่วนเจ้าพระยาเจ้าของโปะเป็นจำเลยเรียกค่าขาดไร้อุปการะในมูลละเมิด จำเลยให้การต่อสู้ว่านายเดชเป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีอำนาจฟ้อง และจำเลยไม่ได้ทำละเมิดต่อโจทก์ ระหว่างพิจารณานางแม่นมารดาของนายดียื่นคำร้องสอดขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมและเรียกค่าขาดไร้อุปการะเช่นเดียวกัน โดยบรรยายข้อเท็จจริงมาในคำร้องว่าผู้ร้องเป็นมารดาของนายดี เป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลคดี ประสงค์ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม โดยถือเอาคำร้องและหลักฐานต่าง ๆ ของนายเดชโจทก์เป็นของผู้ร้อง ต่อมาจำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องเมื่อคำฟ้องของโจทก์ตกไป คำร้องสอดของโจทก์ร่วมก็ตกไปด้วย เพราะสิทธิของโจทก์ร่วมย่อมไม่ตีไปกว่าโจทก์เดิม หากศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นมีหน้าที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา นายดีผู้ตายซึ่งถูกทำละเมิดถึงตายไม่ใช่บุตรชอบด้วยกฎหมายของนายเดชโจทก์ โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะ

ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่า คำร้องสอดขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมของนางแม่นจะตกไปหรือสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้หรือไม่อย่างไร

ข้อ 6 นายดีถูกนายหัวกับนายโหดทำร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บ นายดีจึงเป็นโจทก์ฟ้องนายหัวเรียกค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิด นายหัวให้การว่าตนไม่ได้เป็นผู้ทำร้าย แต่นายโหดเป็นผู้ทำ นายดีจึงขอให้ศาลหมายเรียกนายโหดเข้ามาเป็นจำเลยร่วม นายโหดให้การต่อสู้ว่าตนไม่ได้เป็นผู้ทำร้าย และนายโหดให้การตัดฟ้องว่า ฟ้องของนายดีขาดอายุความ นายดียื่นคำร้องคัดค้านว่านายโหดเป็นจำเลยร่วมจึงมีสิทธิเท่ากับจำเลยเดิม จะใช้สิทธินอกเหนือจากจำเลยเดิมไม่ได้เมื่อนายหัวจำเลยเดิมไม่ได้ให้การต่อสู้เรื่องอายุความไว้ นายโหดจะยกเอาเรื่องอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไม่ได้ ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่า คำร้องของนายดีรับฟังได้หรือไม่

ข้อ 7 โจทก์ฟ้องจำเลยขอให้บังคับจำเลยจดทะเบียนโอนที่ดินและบ้านตามสัญญาจะซื้อจะขาย ซึ่งได้ชำระราคาครบถ้วนแล้วแก่โจทก์ จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ในวันสืบพยานโจทก์นายสอดยื่นคำร้องว่าจำเลยเป็นหนี้เงินกู้ผู้ร้องจำนวน 450,000 บาท ซึ่งผู้ร้องได้ฟ้องคดีไว้แล้วโจทก์และจำเลยสมคบกันแสดงเจตนาลวงว่ามีการทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินและบ้านตามฟ้อง โดยมีเจตนาที่จะมิให้ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้บังคับเข้ากับทรัพย์สินของจำเลย ซึ่งจำเลยมีทรัพย์สินเฉพาะที่ดินและบ้านตามฟ้องเท่านั้น จึงขอร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม ขอให้ศาลพิพากษาว่าสัญญาจะซื้อขายที่โจทก์ฟ้องเป็นโมฆะและพิพากษายกฟ้อง โจทก์คัดค้านว่าคดีที่โจทก์ฟ้องไม่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ร้องจึงร้องสอดเข้ามาในคดีมิได้ ดังนี้ ท่านเห็นว่าผู้ร้องจะร้องสอดเข้ามาในคดีได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 8 คดีแพ่งเรื่องหนึ่ง โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาล ขอให้ศาลพิพากษาว่าที่ดินที่พิพาทเป็นของโจทก์ ให้เพิกถอนชื่อจำเลยออกจากทะเบียนกรรมสิทธิ์แล้วใส่ชื่อโจทก์แทน ในระหว่างพิจารณาคดี ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องสอดต่อศาลว่าที่ดินที่พิพาทเป็นของจำเลย ผู้ร้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและได้ขอให้ศาลยึดที่ดินที่พิพาทไว้แล้ว จึงขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1) และให้ผู้ร้องยื่นคำให้การแก้ฟ้องภายใน 15 วัน ถ้าท่านเป็นศาล จะสั่งคำร้องของผู้ร้องอย่างไร เพราะเหตุใด

แนวคำตอบบทที่ 4

ข้อ 1 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3)

วินิจฉัย ตามหลักกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (3) โจทก์ไม่ได้ฟ้องนายเทพผู้เป็นบิดาหรือเป็นผู้บุพการีโดยตรง หากแต่ศาลหมายเรียกนายเทพให้เข้ามาเป็นจำเลยร่วมตามคำร้องของจำเลยดั่งที่บัญญัติให้อำนาจไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (3) ดังนั้น จึงไม่ต้องห้ามหรือไม่เป็นอุทลุมแต่อย่างไร (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 961/2509)

หมายเหตุ คดีอุทลุมเป็นคดีที่ห้ามบุตรฟ้องผู้บุพการีโดยตรง แต่คดีนี้ โจทก์มิได้ฟ้องบุพการีโดยตรง แต่บุพการีเข้ามาเป็นจำเลยร่วมในคดีก็โดยถูกหมายเรียกของศาล ตามมาตรา 57 (3) ซึ่งก็เป็นสิทธิของบุพการีซึ่งเป็นบุคคลภายนอกคดีจะเข้ามาในคดีหรือไม่ก็ได้ มิใช่บทบังคับตามมาตรา 57 (3)

ข้อ 2 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3)

วินิจฉัย ตามปัญหา การที่ศาลจะเรียกบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความเข้ามาเป็นคู่ความในคดีนั้น อาจกระทำได้โดยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอโดยทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่าตนอาจฟ้องหรือถูกคู่ความเช่นนั้นฟ้องตนได้ เพื่อการใช้สิทธิไล่เบียดหรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาลพิจารณาให้คู่ความเช่นนั้นแพคดี หรือเป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดีหรือศาลเห็นจำเป็นที่จะเรียกบุคคลภายนอกให้เข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (3) แต่ตามปัญหาโจทก์มิได้ฟ้องนายจำลองผู้กระทำละเมิด แต่ฟ้องบริษัทกรุงไทย จำกัด ซึ่งเป็นนายจ้าง ครั้นทราบว่านายจำลองไม่ได้เป็นลูกจ้างของบริษัทกรุงไทย จำกัด แต่เป็นลูกจ้างของบริษัทศรีไทย จำกัด จึงยื่นคำร้องขอให้เรียกบริษัทศรีไทย จำกัด เข้ามาเป็นจำเลยร่วม ดังนี้ จะเห็นได้ว่าบริษัทกรุงไทย จำกัด กับบริษัทศรีไทย จำกัด ไม่มีนิติสัมพันธ์กันแต่อย่างใด รูปคดีเป็นการฟ้องผิดตัว โจทก์ชอบที่จะยื่นฟ้องบริษัทศรีไทย จำกัด เป็นคดีใหม่ กรณีไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (3) ดังนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้เรียกบริษัทศรีไทย จำกัด เข้ามาเป็นจำเลยร่วมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (3) จึงไม่ชอบ

ข้อ 3 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1 (3), 55, 57 (3) (ก), 177

วินิจฉัย ตามปัญหาศาลจะสั่งไม่รับฟ้องแย้งของจำเลยเพราะโจทก์เป็นเพียงคนซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ ไม่ปรากฏว่าโจทก์ได้ทำละเมิดต่อจำเลยหรือร่วมกับนายป้อมคนขับรถจักรยานยนต์ต่อจำเลยแต่อย่างใด จำเลยจึงมิใช่ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55 จำเลยจึงฟ้องแย้งไม่ได้ เพราะคำฟ้องแย้งเป็นคำฟ้องตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1 (3) ผู้มีสิทธิเสนอคำฟ้องจะต้องถูกโต้แย้งสิทธิ

ส่วนที่จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลหมายเรียกนายป้อมเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมนั้นก็มิปรากฏว่านายป้อมมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีที่โจทก์ฟ้องอย่างไร และถึงหากศาลจะพิพากษาให้จำเลยแพ้คดีโจทก์ จำเลยไม่อาจฟ้องนายป้อมเพื่อการใช้สิทธิไล่เบียดหรือเพื่อใช้ค่าทดแทนได้ กรณีจึงไม่ต้องด้วย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3) (ก) ที่จะเรียกนายป้อมเข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้

สรุป ศาลจะสั่งยกคำร้องของจำเลย

ข้อ 4 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57

วินิจฉัย กรณีที่จะมีการเข้ามาเป็นคู่ความโดยการร้องสอดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 ได้ นั้น ไม่ว่าจะเป็นการร้องขอเข้ามาเองด้วยความสมัครใจหรือด้วยถูกหมายเรียกให้เข้ามาในคดี ผู้ที่จะเข้ามานั้นต้องเป็นบุคคลนอกคดี ตามปัญหานายเล็กจำเลยที่ 1 ซึ่งนายโตจำเลยที่ 2 ขอให้หมายเรียกเข้ามาในคดีนั้นเป็นคู่ความอยู่ในคดีนี้แล้ว การที่นายเล็กจำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การ แต่นายเมฆโจทก์ก็ยังดำเนินคดีกับนายเล็กจำเลยที่ 1 ต่อไป จึงถือไม่ได้ว่านายเล็กเป็นบุคคลภายนอก ที่นายโตจำเลยที่ 2 จะขอให้ศาลออกหมายเรียกให้เข้ามาเป็นจำเลยร่วมได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 57 (3) ดังนั้น ศาลชั้นต้นชอบที่จะมีคำสั่งให้ยกคำร้องของนายโตจำเลยที่ 2 ที่ขอให้เรียกนายเล็กเข้ามาเป็นจำเลยร่วม (คำพิพากษาฎีกาที่ 5463/2534)

ข้อ 5 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) (2), 58 วรรคหนึ่ง

วินิจฉัย การที่นางแมนมารดาของนายตีผู้ตายยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมแม้จะบรรยายมาในคำร้องว่าผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลแห่งคดี มีความประสงค์ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมโดยถือเอาคำฟ้องและหลักฐานต่าง ๆ ของโจทก์เป็นของผู้ร้อง อันเป็นการบรรยายคำร้องตามมาตรา 57 (2) ก็ตาม แต่เมื่อเนื้อหาแห่งคำร้องฟังได้ว่านางแมนผู้ร้องเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของนายตีผู้ตาย นางแมนย่อมมีสิทธิที่จะฟ้อง

จำเลยผู้ทาละเมิดทำให้บุตรของตนตายได้โดยตรงอยู่แล้วคำร้องของผู้ร้องจึงแปลได้ว่าเป็นการร้องขอเพื่อบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1) โดยอาศัยคำฟ้องของโจทก์เป็นของผู้ร้อง หากใช่เป็นการร้องสอดเข้ามาตามมาตรา 57 (2) ไม่ ศาลจึงอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีตามมาตรา 57 (1) อันเป็นบทกฎหมายที่ถูกต้องตรงตามเนื้อหาแห่งคำร้องได้ ซึ่งมาตรา 58 วรรคหนึ่งบัญญัติถึงผลของการร้องสอดตามมาตรา 57 (1) ไว้ว่า เสมือนหนึ่งว่าผู้ร้องสอดนั้นได้ฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ ดังนั้น แม้ฟ้องเดิมของนายเดชโจทก์จะตกไปเพราะโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง แต่คำร้องสอดขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมของนางแม่นักหาได้ตกไปด้วยไม่ จึงสามารถที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีส่วนของนางแม่นผู้ร้องสอดต่อไปได้

ข้อ 6 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (3), 58 วรรคหนึ่ง

วินิจฉัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 58 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ร้องสอดที่ได้เข้ามาเป็นคู่ความ ตามมาตรา 57 (3) คือ ถูกศาลหมายเรียกให้เข้ามาในคดีให้ถือเสมือนหนึ่งว่าตนถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหญ่ ดังนั้น จำเลยร่วมจึงสามารถใช้สิทธินอกเหนือจากสิทธิของจำเลยเดิมได้ ด้วยเหตุนี้นายโหดจำเลยร่วมจึงมีสิทธิยกปัญหาเรื่องอายุความขึ้นต่อสู้นายดีโจทก์ได้ แม้นายห้าวจำเลยเดิมจะไม่ได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้อีกตาม คำร้องของนายดีจึงรับฟังไม่ได้

ข้อ 7 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1)

วินิจฉัย ตามปัญหา ข้าพเจ้าเห็นว่าผู้ร้องสามารถร้องสอดเข้ามาในคดีได้ตามมาตรา 57 (1) ทั้งนี้ เพราะจากคำร้องของผู้ร้องซึ่งอ้างว่าโจทก์จำเลยสมคบกันแสดงเจตนาลวงทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินและบ้านตามฟ้อง และได้นำสัญญาที่เกิดจากเจตนาลวงระหว่างกันมาฟ้องบังคับเพื่อโอนที่ดินและบ้านซึ่งเป็นทรัพย์สินของจำเลยไปเป็นของโจทก์ อันจะทำให้ผู้ร้องไม่อาจบังคับชำระหนี้เอากับจำเลยตามที่ผู้ร้องได้ฟ้องคดีจำเลยไว้เช่นนี้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าถ้าข้ออ้างของผู้ร้องเป็นจริงผู้ร้องก็ต้องเสียหายจากคดีที่โจทก์ฟ้อง จึงเป็นกรณีที่ผู้ร้องมีความจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรองคุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิ ซึ่งผู้ร้องมีอยู่ เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ ไม่ให้จำเลยโอนทรัพย์สินตามฟ้องไปเสีย อันจะทำให้ผู้ร้องได้รับความเสียหาย ดังนั้น คำร้องของผู้ร้องจึงมีเหตุตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) จึงร้องสอดเข้ามาในคดีได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 42/2535)

ข้อ 8 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1)

วินิจฉัย ตามปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยมีว่า ผู้ร้องสอดมีสิทธิเข้าเป็นคู่ความ ตามที่ขอมาได้หรือไม่ พิจารณาดูแล้วเห็นว่าคดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าที่ดิน พิกาทเป็นของโจทก์ให้เพิกถอนชื่อจำเลยออกจากทะเบียนกรรมสิทธิ์แล้วใส่ชื่อโจทก์แทน ผู้ร้องอ้างว่าที่ดินที่พิพาทเป็นของจำเลยแต่เพียงผู้เดียว ผู้ร้องเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษา ของจำเลย และขอให้ศาลชั้นต้นยึดที่ดินไว้แล้ว ผู้ร้องจึงมีแต่เพียงสิทธิที่จะบังคับคดีเอา จากทรัพย์สินส่วนของลูกหนี้ เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น หากได้มีสิทธิที่ บังคับเอาที่ดินที่พิพาทโดยตรงไม่ สิทธิของผู้ร้องจึงยังมิได้รับความรับรอง ค้ำครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ หรือมิได้มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตาม คำพิพากษาหรือคำสั่งคดีนี้โดยตรง เพราะผู้ร้องสามารถดำเนินการบังคับคดีของตนต่อไป ได้ จึงไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดที่ผู้ร้องจะร้องสอดเข้ามาในคดีนี้ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1)

สรุป ถ้าข้าพเจ้าเป็นศาล จะมีคำสั่งยกคำร้องของผู้ร้องสอด เพราะสิทธิ ของผู้ร้องไม่มีความจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง ค้ำครอง หรือบังคับตามสิทธิของ ตนที่มีอยู่ หรือไม่มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1)

1109
12

บทที่ 5

ผู้ดำเนินคดีแทนตัวความ

จากการศึกษาคำว่า “คู่ความ” มาแล้วจะเห็นว่าคู่ความหมายถึงบุคคลผู้ยื่นคำฟ้อง หรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมาย หรือในฐานะทนายความ ซึ่งได้แก่

1. โจทก์ หรือ จำเลย
2. ผู้มีอำนาจทำการแทนตามกฎหมาย
3. ทนายความ

กรณีโจทก์หรือจำเลยเรียกว่าตัวความ ส่วนผู้มีอำนาจทำการแทนตามกฎหมาย เป็นการทำแทนตัวความนั่นเอง อาจจะอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม กรณีตัวความ เป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือในฐานะผู้แทนกรณีตัวความเป็นนิติบุคคล ตัวความเองหรือผู้ทำการแทนเหล่านี้จะเข้ามาดำเนินคดีในศาลเองก็ได้ หรือเห็นว่าไม่สามารถเข้ามาดำเนินคดีด้วยตนเองได้จะมอบอำนาจให้บุคคลใดเข้ามาเป็นผู้ดำเนินคดีแทนก็ได้ ฉะนั้น การที่คู่ความจะมีตัวแทนเข้ามาดำเนินคดีแทน จึงมีได้ด้วยเหตุ 2 ประการคือ

1. โดยกฎหมายบัญญัติให้มีตัวแทน
2. โดยการแต่งตั้ง

1. โดยกฎหมายบัญญัติให้มีตัวแทน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคแรก บัญญัติว่า “ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้ทำการแทนจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความสามารถและตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ การให้อนุญาตหรือยินยอมตามบทบัญญัติเช่นว่านั้นให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวนความ

จากบทบัญญัติมาตรา 56 วรรคแรกนี้ เป็นเรื่องตัวความเข้ามาดำเนินคดีเอง แต่ตัวความเป็นผู้ไร้ความสามารถ กฎหมายจึงบัญญัติในเรื่องความสามารถว่าถ้าผู้ไร้ความสามารถจะดำเนินคดีจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน “ผู้ไร้ความสามารถ” ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1 (12) หมายความว่าบุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถ

ตามกฎหมาย หรือ ความสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความสามารถ ซึ่งได้แก่

- 1) ผู้เยาว์
- 2) ผู้วิกลจริต
- 3) คนไร้ความสามารถ
- 4) คนเสมือนไร้ความสามารถ
- 5) คู่สมรส
- 6) บุคคลล้มละลาย

1) ผู้เยาว์ จะเป็นผู้ดำเนินคดีเองได้ โดยได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมจะดำเนินคดีเองก็ได้ เพราะกฎหมายบัญญัติให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้คุ้มครองดูแลผู้เยาว์ ผู้แทนโดยชอบธรรมจึงอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนของผู้เยาว์โดยกฎหมาย

2) ผู้วิกลจริต ถ้าในขณะที่วิกลจริตอยู่จะดำเนินคดีเองไม่ได้ ต้องให้ผู้อนุบาลเป็นผู้ดำเนินคดีเอง ผู้อนุบาลจึงอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนโดยกฎหมาย

3) คนไร้ความสามารถ คือบุคคลวิกลจริตที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คนไร้ความสามารถนี้จะดำเนินคดีเองไม่ได้เลย แม้จะได้รับความยินยอมจากผู้อนุบาลก็ตาม จึงต้องมีผู้อนุบาลเข้าดำเนินคดีแทน ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

4) คนเสมือนไร้ความสามารถ นี้จะเข้าดำเนินคดีเองได้ โดยได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน แต่ผู้พิทักษ์จะเข้าดำเนินเองในฐานะเป็นผู้แทนคนเสมือนไร้ความสามารถไม่ได้ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติให้ไว้ ผู้พิทักษ์จึงไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้ดำเนินคดีแทน คนเสมือนไร้ความสามารถได้ตามกฎหมาย แต่ถ้าคนเสมือนไร้ความสามารถจะมอบอำนาจให้ผู้พิทักษ์ดำเนินคดีแทนอย่างนี้ยอมทำได้ เพราะไม่ได้ทำในฐานะผู้พิทักษ์แทน แต่ทำในฐานะผู้รับมอบอำนาจ

5) คู่สมรส ในการจัดสินสมรสนั้นจะต้องจัดการร่วมกัน หากจะจัดแต่ฝ่ายเดียวจะต้องได้รับความยินยอมจากฝ่ายหนึ่งก่อน จึงถือว่าคู่สมรสในการจัดการสินสมรส ความสามารถย่อมถูกจำกัด

6) บุคคลล้มละลาย หมายความว่าเมื่อผู้ใดต้องคำพิพากษาให้เป็นคนล้มละลายแล้ว ถ้ามีคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ล้มละลายนั้นเกิดขึ้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องเป็นผู้เข้ามาดำเนินคดีเอง ผู้ล้มละลายไม่มีอำนาจจะดำเนินคดีโดยตนเองได้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนโดยกฎหมาย

นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่ตัวความต้องห้ามตามกฎหมายมิให้ดำเนินคดีเองได้ก็จะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้มีผู้แทน เช่น ในคดีอุทลุม ซึ่งห้ามมิให้บุตรหลานฟ้องบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ดังนี้ อัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องแทนได้

หรือในกรณีตัวความเป็นนิติบุคคล เพราะนิติบุคคลจะกระทำการกิจการใด ๆ ด้วยตนเองไม่ได้ ต้องมีผู้แทนกระทำการแทน เช่น บริษัทจำกัด จะต้องผู้จัดการเป็นผู้ดำเนินคดีแทน หรือวัดวาอาราม จะต้องม็เจ้าอาวาส หรือมรรคทายกของวัดนั้นเป็นผู้ดำเนินคดีแทน

2. โดยการแต่งตั้ง ที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 1 เป็นเรื่องผู้หย่อนความสามารถ ซึ่งต้องมีผู้แทนโดยชอบธรรมเข้าดำเนินคดีแทน หรือหากผู้หย่อนความสามารถ (ผู้เยาว์) นั้นจะดำเนินคดีเองได้ก็เมื่อได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม กรณีผู้หย่อนความสามารถหรือผู้แทนโดยชอบธรรมจะไม่ดำเนินคดีเองก็ได้ โดยการแต่งตั้งให้บุคคลอื่นใดเป็นผู้ดำเนินคดีแทน แม้แต่บุคคลซึ่งมีความสามารถเต็มบริบูรณ์ก็ไม่จำเป็นต้องเข้าว่าคดีด้วยตนเอง โดยจะแต่งตั้งผู้อื่นให้เข้าดำเนินคดีแทนก็ได้

การแต่งตั้งบุคคลอื่นให้เข้าเป็นผู้แทนในคดีนี้อาจเป็นการแต่งตั้งบุคคลธรรมดาหรือแต่งตั้งทนายความ และในบางกรณีจะแต่งตั้งพนักงานอัยการก็ได้

1) การแต่งตั้งบุคคลธรรมดา ป.วิ.แพ่ง มาตรา 60 วรรคสอง บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความหรือผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนตนในคดีผู้รับมอบอำนาจ เช่นว่านั้นจะว่าความอย่างทนายความไม่ได้ แต่ยอมตั้งทนายความเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาได้" หมายความว่า ตัวความเองไม่ว่าจะเป็นผู้มีความสามารถเต็มบริบูรณ์ หรือผู้หย่อนความสามารถโดยได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ซึ่งมีสิทธิดำเนินคดีด้วยตนเอง หากประสงค์จะไม่ดำเนินคดีเอง จะมอบอำนาจให้บุคคลอื่นใด ดำเนินคดีแทนก็ได้ หรือผู้แทนโดยชอบธรรม กรณีตัวความเป็นผู้หย่อนความสามารถ จะไม่ดำเนินคดีก็ได้โดยมอบอำนาจให้บุคคลอื่นทำแทน หรือผู้แทนกรณีตัวความเป็นนิติบุคคล ผู้แทนจะไม่ดำเนินคดีเองก็ได้ โดยมอบอำนาจให้บุคคลอื่นทำแทน

ในการมอบอำนาจกันนี้ ผู้รับมอบอำนาจจะว่าความอย่างทนายความไม่ได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 60 วรรคสองตอนท้าย)

ปัญหาว่าทำไมกฎหมายจึงบัญญัติห้ามไว้เช่นนี้ ปัญหาที่ยุ่งยากในกระบวนการพิจารณาก็คือ คำว่า "ว่าความ" มีความหมายว่าอย่างไร คำว่า "ว่าความ" หมายถึงการซักถามพยานบุคคลในศาลก็ดี การแถลงการณ์ด้วยวาจาในศาลก็ดี หรือทำเป็นหนังสือก็ดี ถือว่าเป็นการว่าความ ปัญหาที่ว่าทำไมจึงห้ามมิให้ผู้รับมอบอำนาจว่าความอย่างทนาย อันนี้เป็นเพราะว่าบุคคลที่จะว่าความได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านกฎหมาย เป็นผู้สำเร็จวิชากฎหมาย หรือมีคุณสมบัติพิเศษจนได้รับอนุญาตให้เป็นทนายความ เจตนาารมณ์ของกฎหมายก็เพื่อที่จะไม่ให้ผู้ที่มิได้รับอนุญาตเป็นทนายความ หรือผู้ที่เคยเป็นทนายความมาแล้วแต่ถูกห้ามไม่ให้ทำการเป็นทนายเข้ามาเกี่ยวข้องกับดำเนินคดีแทนตัวความในศาล มิฉะนั้นแล้วบุคคลเหล่านี้จะถือโอกาสเข้ามาว่าความอย่างทนายความในฐานะที่ได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทนตัวความ

ปัญหาว่าถ้าผู้รับมอบอำนาจมีสิทธิว่าความได้ คือได้รับอนุญาตให้เป็นทนายผู้รับมอบอำนาจจะว่าความอย่างทนายได้หรือไม่

ตามปัญหานี้ ถ้าในกรณีที่ตัวความเองแต่งตั้งให้เป็นทนายความเป็นผู้ดำเนินคดีแทน เช่นนี้ ทนายความผู้นั้นจะว่าความอย่างทนายความไม่ได้ เพราะตัวความมอบอำนาจให้ทนายความผู้นั้นดำเนินการในฐานะตัวความ และมีชื่อมอบให้ในฐานะทนายความว่าต่างแก่ต่างแทนตน แต่ถ้าตัวความจะแต่งตั้งทนายความทั้งสองฐานะเช่นนี้ทำได้ กล่าวคือ

- (1) ในฐานะเป็นผู้รับมอบอำนาจฟ้องความอย่างเป็นตัวความเอง และ
- (2) แต่งตั้งให้ทนายความผู้นั้นทำหน้าที่เป็นทนายความว่าความในคดีนั้น

วิธีมอบอำนาจ การมอบอำนาจให้บุคคลธรรมดาเป็นผู้แทนในคดี เช่นว่านี้จะต้องทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่าย และต้องปิดอากรแสตมป์ตามพระราชบัญญัติอากรแสตมป์ แล้วนำยื่นต่อศาลเพื่อรวมสำนวนไว้เป็นหลักฐาน แสดงว่าบุคคลนั้นเข้ามาในคดีได้อย่างไร แต่ถ้าศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้คัดสำเนาส่งไว้แทนต้นฉบับก็ได้ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความหรือบุคคลนั้นให้ถ้อยคำสาบานตัวว่าเป็นใบมอบอำนาจอันแท้จริง หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าใบมอบอำนาจนั้นจะมีใช่ใบมอบอำนาจอันแท้จริง ดังนี้ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความ หรือ

ผู้ประสงค์จะยื่นใบมอบอำนาจนั้นทำให้ถูกต้องตามแบบต่อไปนี้ เพื่อให้เป็นหลักฐานที่ควร
เชื่อฟังได้ คือ

ก. ถ้าใบมอบอำนาจนั้นได้ทำในราชอาณาจักรไทย ต้องให้นายอำเภอ
ลงชื่อเป็นพยาน

ข. ถ้าใบมอบอำนาจนั้นได้ทำในเมืองต่างประเทศมีกงสุลไทยประจำ
อยู่ต้องให้กงสุลลงชื่อเป็นพยาน

ค. ถ้าทำในเมืองต่างประเทศที่ไม่มีกงสุลไทย ต้องให้บุคคลเหล่านี้
เป็นพยาน คือ เจ้าพนักงานโนโตรีบปติก หรือแมยิสเตร็ด หรือบุคคลอื่นซึ่งกฎหมาย
แห่งท้องถิ่นตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจเป็นพยานในเอกสารเช่นว่านี้ และต้องมีใบสำคัญของ
รัฐบาลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องแสดงว่าบุคคลที่เป็นพยานนั้นเป็นผู้มีอำนาจกระทำได้
(ป.วิ.แพ่ง มาตรา 47)

วัตถุประสงค์ในการมอบอำนาจ ในการมอบอำนาจให้บุคคลอื่น
ว่าความหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนนั้นต้องเป็นไปโดยถูกต้อง เช่นเจ้านั้นมอบ
อำนาจให้ตัวแทนฟ้องคดีแพ่ง ตัวแทนจะฟ้องเป็นคดีล้มละลายไม่ได้

การแต่งตั้งทนายความ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 60 วรรคแรก บัญญัติ
ว่า "คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือผู้แทนโดยชอบธรรมในกรณีที่คู่ความเป็นผู้ไร้
ความสามารถ หรือผู้แทนในกรณีที่คู่ความเป็นนิติบุคคลจะว่าความด้วยตนเอง และ
ดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งปวงตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์ของตนหรือจะแต่งตั้ง
ทนายความคนเดียวหรือหลายคนให้ว่าความ และดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตนก็ได้"
จากข้อความในมาตรา 60 วรรคแรกนี้จะเห็นได้ว่า ตัวความก็ดีหรือผู้แทนโดยชอบธรรม
ก็ดี หรือผู้แทนก็ดี ถ้าไม่ว่าคดีด้วยตนเองหรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นดำเนินคดีแทน
ชอบที่จะแต่งตั้งทนายความให้ว่าความ และดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตนได้ ในการ
แต่งตั้งทนายความ จึงควรพิจารณาดังต่อไปนี้

- ก) ทนายความหมายถึงผู้ใด
- ข) วิธีการแต่งตั้งทนายความ
- ค) อำนาจของทนายความ
- ง) สิทธิและหน้าที่ระหว่างตัวความกับทนายความสิ้นสุดลง

ก) ทนายความ หมายถึงบุคคลที่ตัวความหรือผู้แทนของตัวความ แต่งตั้งขึ้นเพื่อให้หรือแก้คดีแทนในศาล

ข) วิธีการแต่งตั้งทนายความ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 61 บัญญัติว่า "การตั้งทนายความนั้น ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อตัวความและทนายความแล้ว ยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน ใบแต่งตั้งทนายความนี้ให้ใช้ได้เฉพาะคดีเรื่องหนึ่ง ๆ ตามที่ได้ยื่นไว้เท่านั้น เมื่อทนายความผู้ใดได้รับมอบอำนาจทั่วไปที่จะแทนบุคคลอื่นไม่ว่าในคดีใด ๆ ให้ทนายความผู้นั้นแสดงใบมอบอำนาจทั่วไป แล้วคัดสำเนายื่นต่อศาลแทนใบแต่งตั้งทนาย เพื่อดำเนินคดีเป็นเรื่อง ๆ ไปตามความในมาตรานี้" จากข้อความในมาตรา 61 นี้ จะเห็นว่าการแต่งตั้งทนาย จะต้องทำเป็นหนังสือตามแบบพิมพ์ของศาล และเสียค่าธรรมเนียมตามตาราง 2 ท้าย ป.วิ.แพ่ง หนังสือแต่งตั้งทนายต้องลงลายมือทั้งตัวความและทนายความ แล้วนำยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน ใบแต่งตั้งทนายนี้ให้ใช้ได้เฉพาะคดีเรื่องหนึ่ง ๆ ตามที่ได้ยื่นไว้เท่านั้น

ในกรณีทนายความได้รับมอบอำนาจทั่วไป ทนายความผู้นั้นมีอำนาจจัดการดำเนินคดีได้ทั่ว ๆ ไปทุกคดี เว้นแต่ที่บัญญัติไว้ ป.พ.พ. มาตรา 801 ทนายความจะต้องได้รับมอบอำนาจจากตัวความ เฉพาะเรื่องอีกครั้งหนึ่งจึงจะมีอำนาจจัดการดำเนินคดีได้ และการยื่นใบแต่งตั้งทนายต่อศาลนี้ ศาลอนุญาตให้คัดสำเนาใบมอบอำนาจยื่นต่อศาล แทนใบแต่งตั้งทนายเพื่อดำเนินคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป

ในกรณีที่ศาลสงสัยว่าใบมอบอำนาจให้ทนายความว่าความนี้ เป็นใบมอบอำนาจที่แท้จริงหรือไม่ ศาลยอมดำเนินการตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 47 ได้

คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับมาตรา 61

คำพิพากษาฎีกาที่ 536-560/2491 โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ว่าอุทธรณ์ของจำเลยบางรายเป็นโมฆะ เพราะจำเลยไม่ได้เซ็นชื่อในใบแต่งตั้งทนาย แต่ปรากฏในสำนวนว่า ศาลชั้นต้นได้เรียกจำเลยมาสอบสวนแล้ว จำเลยว่าได้เซ็นชื่อในใบแต่งตั้งทนายมิใช่ลายเซ็นปลอม ดังนี้ แม้ศาลอุทธรณ์จะไม่ได้สั่งคำร้องของโจทก์ ศาลฎีกาก็ถือว่าฎีกาของโจทก์ ข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1894/2499 ทนายความของโจทก์ได้ว่าความมาตั้งแต่เริ่มการพิจารณาจนเสร็จสำนวน แล้วยื่นฟ้องอุทธรณ์แทนโจทก์ แต่มิได้มีการแต่งตั้งทนายไว้เพราะ

ความพลั้งเผลอหรือด้วยเหตุอื่น เมื่อมิได้มีการประวิงคดีหรือทำการเอาเปรียบในเชิงคดี แต่อย่างใด และศาลชั้นต้นได้สั่งรับอุทธรณ์ไว้แล้ว แม้จะเป็นการปฏิบัติผิดบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็เป็นการสมควรที่ศาลจะอนุญาตให้ทำเสียให้ถูกต้องได้ตามมาตรา 27 และเมื่อปรากฏว่าตัวโจทก์ได้แต่งตั้งทนายผู้หนึ่งแล้วในวันยื่นฎีกา จึงพอให้ถือว่าการพิจารณาและการอุทธรณ์เป็นการชอบแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1251/2517 จำเลยถูกฟ้องเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ และได้แต่งตั้งพนักงานอัยการให้เป็นทนายความแก้ต่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 61 เมื่อจำเลยชนะคดีศาลมีอำนาจที่จะให้โจทก์ซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีเสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงรวมทั้งค่าทนายความตามตาราง 6 ห้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้แก่จำเลยได้ตามมาตรา 161

ที่กล่าวมาแล้วว่าเมื่อทนายความได้รับแต่งตั้งให้ว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลแล้ว ทนายความชอบที่จะต้องดำเนินการด้วยตนเอง แต่มีกิจการบางอย่างที่ทนายความไม่ต้องทำด้วยตนเอง ย่อมมอบฉันทะให้บุคคลอื่นทำแทนได้ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่ากิจการที่ทนายความต้องทำเองนั้น จะมอบฉันทะให้ผู้อื่นทำแทนไม่ได้ ทนายความมีสิทธิที่จะมอบฉันทะให้ผู้อื่นทำแทนในกิจการที่ทนายความต้องทำเองได้เฉพาะที่ระบุไว้ในมาตรา 64 เท่านั้น ซึ่งบัญญัติว่า “เว้นแต่ศาลจะได้สั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อคดีมีเหตุผลพิเศษอันเกี่ยวกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทนายความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะ คู่ความหรือทนายความอาจแต่งตั้งให้บุคคลใดทำการแทนได้ โดยยื่นใบมอบอำนาจฉันทะต่อศาลทุกครั้ง เพื่อกระทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือกำหนดวันนั่งพิจารณาหรือวันสืบพยาน หรือวันฟังคำสั่ง คำบังคับ หรือคำชี้ขาดใด ๆ ของศาล หรือ สลักหลังรับรู้ซึ่งข้อความนั้น ๆ รับสำเนาแห่งคำให้การ คำร้องหรือเอกสารอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 71 และ 72 และแสดงการรับรู้สิ่งเหล่านั้น” และมีคำพิพากษาฎีกาที่ 321/2503 (ที่ประชุมใหญ่) ได้วินิจฉัยว่า กิจการที่ทนายผู้ได้รับแต่งตั้งจากตัวความต้องกระทำแทนตัวความนั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท *ประเภทแรก* คือกิจการที่โดยสภาพต้องกระทำด้วยตนเอง เพราะต้องใช้ความรู้ ความสามารถเฉพาะตัว และโดยสภาพไม่เปิดโอกาสให้มอบคนอื่นทำแทนกันได้ เช่น การว่าความในศาล การเรียงคำฟ้อง คำให้การ เรียงฟ้อง อุทธรณ์ ฎีกา เป็นต้น กิจการประเภทนี้ ทนายจะมอบหมายให้บุคคลอื่นทำแทนไม่ได้ *ประเภทสอง* กิจการบางอย่างตามสภาพไม่ต้องทำเอง โดยทั่ว ๆ ไป

ใครก็ทำได้ เช่น การเรียงคำฟ้องนั้นอยู่ในประเภทแรก ทนายต้องทำเอง ส่วนการนำคำร้องไปยื่นต่อเจ้าหน้าที่ของศาลนั้น จะมอบให้ใครไปยื่นก็ได้ ผลอย่างเดียวกับทนายไปยื่นเองเหมือนกัน ทนายจึงยอมมอบฉันทะให้ผู้อื่นไปยื่นแทนได้ ไม่มีกฎหมายห้ามสำหรับกิจการตามที่ระบุไว้ใน ป.วิ.แพ่ง มาตรา 64 นั้น เมื่อพิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นกิจการที่ทนายต้องทำเอง คืออยู่ในประเภทแรก จึงต้องมีมาตรา 64 อนุญาตให้ว่ากิจการเฉพาะตามที่ระบุไว้ในมาตรา 64 นั้น แม้จะเป็นเรื่องที่ทนายต้องทำเองแล้ว ก็ยินยอมอนุญาตให้ทนายมอบฉันทะให้ผู้อื่นทำแทนได้ ซึ่งถ้าไม่มีมาตรา 64 อนุญาตไว้ ทนายก็จะมอบไม่ได้ แต่ถ้าเป็นกิจการประเภทสอง คือกิจการที่ตามสภาพทนายไม่ต้องทำเองแล้ว ทนายยอมมอบฉันทะให้คนอื่นทำได้เสมอ แม้ไม่มีระบุไว้ในมาตรา 64 ก็ตาม เพราะกิจการประเภทสองนี้ ไม่ใช่เรื่องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 64

ค) อำนาจของทนายความ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 62 บัญญัติว่า "ทนายความซึ่งคู่ความได้ตั้งแต่นั้นมีอำนาจว่าความ และดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ แทนคู่ความได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความนั้น แต่ถ้ากระบวนการพิจารณาใด เป็นไปในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความ เช่นการยอมรับตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้อง การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิ หรือใช้สิทธิในการอุทธรณ์ หรือฎีกา หรือในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ ทนายความไม่มีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการเช่นว่านี้ได้ โดยมีได้รับอำนาจจากตัวความโดยชัดแจ้ง อำนาจโดยชัดแจ้ง เช่นว่านี้จะระบุไว้ในใบแต่งตั้งทนายสำหรับคดีเรื่องนั้นหรือทำเป็นใบมอบอำนาจต่างหากในภายหลังใบเดียว หรือหลายใบก็ได้ และในกรณีหลังนี้ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา 61 บังคับ

กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ตัวความหรือตัวแทนจะปฏิเสธหรือแก้ไขข้อเท็จจริงที่ทนายความของตนได้กล่าวตัววาจาต่อหน้าตนในศาลในขณะนั้นก็ได้ แม้ถึงว่าตัวความหรือผู้แทนนั้นจะมีได้สงวนสิทธิเช่นนั้นไว้ในใบแต่งตั้งทนายก็ดี" จากบทบัญญัติในมาตรา 62 วรรคแรกนี้ได้ให้อำนาจของทนายความที่จะว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ แทนคู่ความได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความและมีอำนาจลงลายมือชื่อในฟ้องแทนคู่ความได้ แต่มีข้อยกเว้นที่ทนายความทำไม่ได้นอกจากจะได้รับความยินยอมจากตัวความโดยชัดแจ้งดังต่อไปนี้

(ก) กระบวนการพิจารณาที่เป็นการจำหน่ายสิทธิของคู่ความโดยตรง เช่น การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิและสละประเด็น

แห่งข้อพิพาทบางข้อ นอกจากนี้ ก็มีการแถลงในชั้นชี้สองสถานยอมรับ หรือไม่คำ
หรือไม่โต้แย้งข้อเท็จจริงที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้าง

(ข) การใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาไม่ใช้การจำหน่ายสิทธิ แต่เป็น
เรื่องที่เกี่ยวข้องผลประโยชน์ได้เสียของคู่ความ กฎหมายจึงต้องบัญญัติคุ้มครองไว้

(ค) การขอให้พิจารณาคดีใหม่ ไม่ใช้การจำหน่ายสิทธิ แต่
เป็นเรื่องที่คู่ความอาจเห็นว่าเมื่อศาลพิพากษาแล้ว ถ้าจะให้ดำเนินการต่อไปก็จะเป็นที่
เสียหายมากขึ้นสมควรยอมเสียดีกว่า หากคู่ความเห็นเช่นนี้ ทนายความก็ไม่ควรจะรื้อฟื้น
คดีขึ้นพิจารณาใหม่ กฎหมายจึงบัญญัติให้คู่ความยินยอมเสียก่อนทนายความจึง
ดำเนินการต่อไปได้

(ง) การรับเงินหรือทรัพย์สินซึ่งได้ชำระไว้ในศาล หรือวางไว้
ยังศาลเป็นเงินค่าธรรมเนียมหรืออย่างอื่น และศาลได้สั่งให้จ่ายเงินหรือส่งมอบแก่คู่ความ
นั้น ทนายความของคู่ความจะมารับไปโดยผลการไม่ได้ จะต้องได้รับแต่งตั้งเป็นหนังสือ
จากคู่ความก่อนจึงทำได้ ดังที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 63 ความว่า บัญญัติแห่งมาตรา
ก่อนนี้ไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะแต่งตั้งผู้แทนหรือทนายความโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล
เพื่อรับเงินหรือทรัพย์สินซึ่งได้ชำระไว้ในศาล หรือวางไว้ยังศาลเป็นเงินค่าธรรมเนียม
หรืออย่างอื่นและศาลได้สั่งให้จ่ายเงินหรือส่งมอบให้แก่คู่ความฝ่ายนั้น แต่ศาลนั้นมีความ
สงสัยในความสามารถหรือตัวบุคคลผู้แทนหรือทนายความซึ่งได้รับแต่งตั้งดังกล่าวข้างต้น
ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความ หรือทนายความหรือทั้งสองคนให้มาศาลโดยตนเองได้

ที่ได้กล่าวมาแล้วเรื่องอำนาจของทนายความ และ
ข้อยกเว้นกิจการที่ทนายความทำไปภายในขอบอำนาจนี้ คู่ความมีสิทธิแก้ไขหรือปฏิเสธ
ข้อเท็จจริงได้ ถ้าหากข้อเท็จจริงนั้นทนายความได้กล่าวด้วยวาจาต่อหน้าคู่ความในศาล
(มาตรา 62 วรรคสุดท้าย) ปัญหาว่าถ้าหากข้อเท็จจริงที่ทนายความกล่าวด้วยวาจาในศาล
ลับหลังคู่ความ คู่ความจะแก้ไขหรือปฏิเสธได้หรือไม่ สำหรับปัญหามีคำพิพากษาฎีกา
ที่ 1470/2504 (ที่ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า ถ้าคำแถลงของทนายความที่แถลงในศาลลับ
หลังคู่ความนั้นยังไม่เกิดผลขึ้น คู่ความหรือผู้แทนขอเพิกถอนคำแถลงดังกล่าวนี้ ศาลมี
อำนาจที่จะแก้ไขคำแถลงของทนายความเช่นนี้ได้ เมื่อมีเหตุสมควร

ง) สิทธิและหน้าที่ระหว่างตัวความกับทนายความสิ้นสุดลงด้วยเหตุดังนี้

(ก) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย (ป.พ.พ. มาตรา 826) หรือทนายความถูกถอนใบอนุญาตมิให้ทนาย

(ข) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกเลิกหรือถอนการแต่งตั้ง ดังที่ป.วิ.แพ่ง มาตรา 65 บัญญัติว่า "ทนายความที่ตัวความได้แต่งตั้งให้เป็นทนายในคดีจะมีคำขอต่อศาลให้สั่งถอนตนจากการตั้งแต่นั้นก็ได้ แต่ต้องแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าทนายความผู้นั้นได้แจ้งให้ตัวความทราบแล้ว เว้นแต่จะหาตัวความไม่พบ

เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้นแล้วให้ศาลส่งคำสั่งให้ตัวความทราบโดยเร็วโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทนแล้วแต่จะเห็นสมควร

ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เป็นเรื่องผู้ดำเนินคดีแทนตัวความ ซึ่งได้แยกถึงเหตุที่มีไว้ 2 ประการคือ โดยกฎหมายบัญญัติให้มีตัวแทนประการหนึ่ง และโดยการแต่งตั้งอีกประการหนึ่ง กรณีมีผู้แทนโดยกฎหมายบัญญัติ เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนของนิติบุคคล ถ้าหากศาลเห็นสมควรเองหรือคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องในขณะที่ยื่นคำฟ้องหรือคำให้การว่าผู้แทนโดยชอบธรรมของตัวความก็ดี หรือผู้แทนของนิติบุคคลก็ดีไม่มีอำนาจ หรืออำนาจของผู้นั้นบกพร่อง ศาลจะทำการไต่สวน ถ้าศาลไต่สวนแล้วพบว่าผู้นั้นไม่มีอำนาจหรือมีอยู่แต่อำนาจนั้นบกพร่อง ศาลมีอำนาจยกฟ้องคดีนั้นเสีย หรือมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างอื่นได้ ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 66)

*พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.วิ.แพ่ง (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2527 มาตรา 4.

(10)

ใบมอบฉันทะ

ครุฑ

คดีหมายเลขดำที่...../25.....

คดีหมายเลขแดงที่...../25.....

ศาล.....

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช 25.....

ความ.....

โจทก์

ระหว่าง

จำเลย

ข้าพเจ้า.....

ขอมอบฉันทะให้.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....ตรอก/ซอย.....

ใกล้เคียง.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....

โทรศัพท์.....ทำการแทน โดยข้าพเจ้ายอมรับผิดชอบในการที่ผู้รับมอบฉันทะ
ของข้าพเจ้าได้ทำไปนั้นทุกประการ ในกิจการดังจะกล่าวต่อไปนี้

ลงชื่อ.....ผู้มอบฉันทะ

ลงชื่อ.....ผู้รับมอบฉันทะ

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

(9)

ใบแต่งตั้งนายความ

ครุฑ

คดีหมายเลขดำที่ /25.....

ศาล.....

วันที่ เดือน พุทธศักราช 25.....

ความ

โจทก์

ระหว่าง

จำเลย

ข้าพเจ้า

ขอแต่งตั้งให้

เป็นทนายความของข้าพเจ้าในคดีเรื่องนี้ และให้มีอำนาจ

ข้าพเจ้ายอมรับผิดชอบตามที่

ทนายความจะได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปตามกฎหมาย

ผู้แต่งตั้งทนายความ

(พลิก)

หมายเหตุ* ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 62 ทนายความไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความนั้น เช่น การยอมรับตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้อง การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิ หรือใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา หรือในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้าจะมอบให้มีอำนาจดังกล่าวประการใดบ้าง ให้กรอกลงในช่องที่ว่างไว้ โดยระบุให้แจ้งชัด (คำที่ไม่ใช่และช่องว่างที่เหลือให้ขีดเสียด)

คำรับเป็นทนายความ

ข้าพเจ้า..... ทนายความชั้นที่..... ใบอนุญาตที่..... ได้
รับอนุญาตให้ว่าความ..... สำนักงานอยู่เลขที่..... หมู่ที่.....
ถนน..... ตรอก/ซอย..... ใกล้เคียง.....
ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... โทรศัพท์.....
ขอเข้ารับเป็นทนายความของ.....
เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปตามหน้าที่ในกฎหมาย

..... ทนายความ

คำสั่ง

.....
.....
.....
.....

..... ผู้พิพากษา

คำถามท้ายบทที่ 5

ข้อ 1 โจทก์แต่งตั้งนายพัคเป็นทนายความ ในใบแต่งตั้งนายให้อ่านนายพัคทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ต่อมาสายพัคได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลกับจำเลยไปโดยลำพัง ไม่ได้ปรึกษาหารือกับโจทก์ก่อน โจทก์เห็นว่าเป็นการพิจารณาที่ผิดระเบียบ จึงขอให้ศาลสั่งเพิกถอนสัญญายอมความนั้นเสีย ดังนี้ ท่านเห็นว่าศาลจะสั่งเพิกถอนสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำไปแล้วได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 2 ตัวความจะปฏิเสธหรือแก้ไขข้อเท็จจริงที่ทนายความของตนได้กล่าวด้วยวาจาต่อศาลได้เพียงใดหรือไม่

แนวคำตอบบทที่ 5

ข้อ 1 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 62 ประกอบมาตรา 67

วินิจฉัย ตามปัญหาศาลจะสั่งเพิกถอนสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้เพราะนายพัคได้รับมอบอำนาจโดยชัดแจ้งจากโจทก์ให้ทำได้ การกระทำของนายพัคจึงชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 62 แล้ว ข้อที่โจทก์อ้างว่านายพัคไม่ได้ปรึกษาหารือกับโจทก์มาก่อนนั้นก็ไม่ใช่เรื่องการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 ซึ่งศาลจะมีคำสั่งเพิกถอนไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1785/2515)

ข้อ 2 ตอบตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 62 วรรคสอง

- สรุป 1. บุคคลมีสิทธิเสนอคดีแพ่งต่อศาลได้ 2 กรณี คือ
- 1.1 กรณีที่มีการโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง
 - 1.2 กรณีจะต้องใช้สิทธิทางศาล
2. ผู้ที่จะเป็นคู่ความได้ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญ 3 ประการคือ
- 2.1 ต้องเป็นบุคคล
 - 2.2 ต้องมีประโยชน์ได้เสียในคดีนั้น
 - 2.3 ต้องมีความสามารถตามกฎหมาย
3. การเข้าเป็นคู่ความร่วมนั้นต้องปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี และเข้าเป็นคู่ความร่วมได้ 2 ระยะคือ
- 3.1 เริ่มคดีความ ป.วิ.แพ่งมาตรา 59
 - 3.2 ภายหลังเริ่มคดีแล้วตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57(2) และ (3)
4. การร้องสอด คือการที่บุคคลซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความมาแต่เดิมได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีภายหลังเมื่อมีคดีกันแล้ว การร้องสอดมี 2 วิธีคือ
- 4.1 ร้องสอดด้วยความสมัครใจตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57(1), (2)
 - 4.2 ร้องสอดด้วยกฎหมายเรียกตาม ป.วิ. แพ่ง มาตรา 57(3)
- ผู้ร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57(1) และ (3) มีสิทธิและหน้าที่เหมือนกันตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 วรรคหนึ่ง
- ผู้ร้องสอดตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57(2) มีสิทธิและหน้าที่ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 58 วรรคสอง
5. กรณีตัวความหรือผู้แทนไม่ดำเนินคดีเองชอบที่จะมอบหมายให้ดำเนินคดีแทนได้ การดำเนินคดีแทนตัวความมี 2 กรณีคือ
- 5.1 โดยกฎหมายบัญญัติ
 - 5.2 โดยการแต่งตั้ง ๆ มี 2 กรณีคือ
 - ก. แต่งตั้งบุคคลธรรมดา
 - ข. แต่งตั้งทนายความ